

STUDIU

PERCEȚII ASUPRA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău 2016

STUDIU

PERCEPȚII ASUPRA DREPTURILOR OMULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Chișinău 2016

Acest studiu a fost elaborat de către Oficiul Avocatului Poporului și Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR), în consultare cu Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) Moldova, în cadrul proiectului comun ”Susținerea instituțiilor naționale pentru protecția și promovarea drepturilor omului conform recomandărilor Comitetelor Convențiilor ONU și Revizuirii Periodice Universale (UPR)”. Oficiul Avocatului Poporului, OHCHR și PNUD Moldova nu își asumă responsabilitatea pentru corectitudinea și caracterul complet al conținutului și nu pot fi responsabili pentru orice pierdere sau daună cauzată direct sau indirect ca urmare a utilizării informației, sau încrederii în conținutul studiului, fie în limba originală sau în variantele traduse.

Studiul este disponibil în limbile română (original), rusă și engleză pe paginile web **www.md.one.un.org**, **www.ombudsman.md**.

Oficiul Avocatului Poporului este o instituție națională pentru protecția și promovarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului, autonomă și independentă față de oricare altă autoritate publică din Republica Moldova, care promovează, monitorizează și raportează modul de respectare la nivel național a drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și mecanismele de protecție a acestora, contribuie la perfecționarea legislației naționale în domeniu și colaborează cu alte instituții relevante la nivel regional și internațional.

www.ombudsman.md

Oficiul Înaltului Comisar al Națiunilor Unite pentru Drepturile Omului (OHCHR) reprezintă angajamentul mondial al idealurilor universale ale demnității umane. OHCHR are un mandat unic din partea comunității internaționale pentru a promova și proteja drepturile fundamentale ale omului.

www.ohchr.org

*Empowered lives.
Resilient nations.*

Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) activează în mai mult de 170 de țări și teritorii, contribuind la eradicarea sărăciei, precum și reducerea inegalităților și excluziunii. PNUD ajută statele să elaboreze politici, abilitați de conducere, abilitați de parteneriat, capacități instituționale și de a construi capacitatea de adaptare, în scopul susținerii rezultatelor dezvoltării.

www.undp.org

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

OHCHR Moldova apreciază suportul financiar oferit de către Guvernul Norvegiei prin intermediul Fondului Fiduciar cu Donatori ai Parteneriatului Națiunilor Unite - Uniți Prin Acțiune.

Mulțumiri

Elaborarea acestui studiu a fost posibilă grație cooperării fructuoase dintre OHCHR Moldova, Oficiul Avocatului Poporului și Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare (PNUD) în Moldova. Acest raport a beneficiat de expertiza, sugestiile, munca, îndrumarea și cercetarea efectuată de numeroase persoane, inclusiv Veaceslav Balan (Coordonator național pentru drepturile omului, OHCHR Moldova), Valentina Purcel (Coordonatoare de program, Nediscriminare și Instituții Naționale pentru Promovarea și Protecția Drepturilor Omului, OHCHR Moldova), Elena Darii (Asistentă de proiect, OHCHR Moldova), Evghenii Alexandrovici Goloșceapov (Coordonator Programe Justiție și drepturile omului, PNUD Moldova), Natalia Voronova (Manager de proiecte, Justiție și drepturile omului, PNUD Moldova), Olga Vacarciuc (Șefa Direcției Reforme, Politici și Raportare, Oficiul Avocatului Poporului) și Dumitru Roman (Șef-adjunct Direcția Reforme, Politici și Raportare, Oficiul Avocatului Poporului).

Colectarea și interpretarea datelor a fost realizată de către echipa Centrului de Investigații Sociologice și Marketing CBS-AXA, în componența lui Vasile Cantarji, Natalia Vlădicescu, Maria Vremiş, cât și toți operatorii care s-au ocupat nemijlocit de colectarea datelor în teritoriu, cărora le aducem sincere mulțumiri pentru profesionalism și munca asiduă depusă. Analiza propriu zisă a datelor colectate și elaborarea raportului pe studiu a fost realizată cu suportul lui Andrei Brighidin, expert în drepturile omului.

Mulțumiri sunt aduse tuturor respondenților participanți la acest studiu, inclusiv specialiștilor și experților în domeniu, pentru informațiile oferite și împărtășirea opiniei asupra percepției drepturilor omului în Republica Moldova.

Cuprins

Abrevieri	6
Sumar executiv	7
Contextul studiului	8
Metodologia studiului	9
CAPITOLUL 1. Nivelul de informare a populației Republicii Moldova privind drepturile omului	12
CAPITOLUL 2. Nivelul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova	17
2.1. Percepții asupra respectării drepturilor omului în general	17
2.2. Percepții asupra respectării drepturilor omului în cazul anumitor grupuri vulnerabile	20
2.3. Dreptul la educație	27
2.4. Dreptul la ocrotirea sănătății	32
2.5. Dreptul la protecție socială	37
2.6. Libertatea de întrunire și asociere	40
2.7. Dreptul la un proces echitabil	41
2.8. Dreptul la viață, integritatea fizică și psihică și libertatea individuală și siguranța persoanei	43
2.9. Dreptul la muncă și protecția muncii	44
2.10. Dreptul la informație, libertatea opiniei și exprimării	46
2.11. Dreptul la egalitate și nediscriminare	48
CAPITOLUL 3. Rolul instituțiilor în respectarea drepturilor omului	52
CAPITOLUL 4. Sistemul de protecție a drepturilor omului din Republica Moldova	55
CAPITOLUL 5. Frecvența încălcării drepturilor omului în Republica Moldova	63
CAPITOLUL 6. Sugestii pentru îmbunătățirea respectării drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova	67
CAPITOLUL 7. Concluzii și recomandări	69
Lista figurilor:	73
Lista tabelor:	75

Abrevieri

APL	Autoritate Publică Locală
CBS-AXA	Centrul de Investigații Sociologice și Marketing
CNAM	Compania Națională de Asigurări în Medicină
HIV	Virusul Imunodeficienței Umane
LGBT	Lesbiene, Gay, Bisexuali și Transgenderi
NR	Nu răspund
NȘ	Nu știu
PNUD	Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare
OHCHR	Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului
SIDA	Sindromul Imunodeficienței Dobândite
UE	Uniunea Europeană

Sumar executiv

Prezentul studiu vizează percepția populației asupra situației drepturilor omului în Republica Moldova și este axat în special pe măsurarea nivelului de cunoaștere, a atitudinii și a experiențelor populației în raport cu acestea, fiind cuantificate următoarele aspecte:

1. *Cunoașterea* - conștientizarea generală a populației cu privire la drepturile și libertățile fundamentale ale omului;
2. *Atitudinea* - percepția generală a populației privind necesitatea și importanța respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova;
3. *Experiențele* - experiența personală sau a cercului social imediat apropiat în ceea ce privește încălcarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și atenuarea cazurilor de nerespectare a acestora.

Studiul relatează asupra unor aspecte importante privind gradul de cunoaștere și de conștientizare de către populație a drepturilor omului, a respectării acestora de către diferiți actori în general și în raport cu diferite grupuri vulnerabile din țară. Constatările studiului sunt deosebit de importante în contextul actual al Republicii Moldova. În primul rând, se evidențiază un nivel redus de informare a populației referitor la drepturile omului, în special printre populația din mediul rural. De asemenea este menționată și accesibilitatea redusă a informației în acest context, dar și a posibilităților de apărare a drepturilor încălcate. Un alt aspect, de asemenea, deosebit de important este percepția populației precum că drepturile omului în Republica Moldova sunt încălcate sistematic. O atenție majoră este necesar de a fi acordată realizării dreptului la sănătate, dreptului la protecție socială, dreptului la educație, dreptului la muncă, precum și dreptului la un proces echitabil.

Totodată prezentul studiu confirmă necesitatea unei atenții sporite principiului egalității și nediscriminării, ținând cont de problemele specifice cu care se confruntă diverse grupuri și persoane vulnerabile sau marginalizate, inclusiv persoanele cu dizabilități, persoanele LGBT, persoanele care trăiesc cu HIV, Romii și non-cetățenii. În funcție de grupurile sociale din care fac parte, persoanele se confruntă cu diverse impedimente în realizarea drepturilor inerente ale acestora. În opinia respondenților, statul nu întotdeauna asigură realizarea drepturilor omului fără discriminare în baza unor criterii precum statut social, vârstă, sex, mediu de reședință, dizabilitate, statut HIV+, sănătate, orientare sexuală, etnie, venituri. Nivelul scăzut de trai și lipsa resurselor financiare au fost menționate drept impedimente în respectarea a astfel de drepturi vitale precum accesul la servicii de îngrijire a sănătății și dreptul la educație. Dreptul la un proces echitabil este puțin cunoscut de către populație, dar și unul dintre drepturile cel mai des încălcate. Femeile sunt frecvent discriminate în viața politică, în câmpul muncii și în societate în general.

Rolul instituțiilor statului în respectarea drepturilor omului este suficient de bine conștientizat de către populație. Pe de altă parte însă, respondenții consideră că instituțiile de vârf ale statului, de rând cu organele de forță, sunt cele care în majoritatea cazurilor încalcă drepturile omului și deosebit de puțin contribuie la realizarea și protecția acestora. Se reliefează și un grad redus de cunoaștere a sistemului de protecție a drepturilor omului și a politicilor de stat în acest domeniu. Studiul constată că doar una din patru persoane cunoaște despre Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor omului pentru anii 2011-2014¹, adoptat de către Parlamentul Republicii Moldova.

Gradul redus de informare și cunoaștere a drepturilor omului de către populație conduce și la adresabilitatea redusă pentru protecție împotriva încălcărilor și abuzurilor. Nu este conștientizat dreptul de a se adresa instituțiilor abilitate cu funcții de suport în ceea ce ține încălcarea drepturilor omului.

Constatările respective sunt fundamentate pe larg în prezentul studiu. Studiul este constituit din șapte capitole analitice, care includ constatări rezultate din cercetare, inclusiv sugestii pentru îmbunătățirea respectării drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în Republica Moldova.

¹ <http://lex.justice.md/md/339395/>

Contextul studiului

Măsurarea percepției populației asupra situației drepturilor omului în Republica Moldova reprezintă un instrument important în indentificarea, din perspectiva cetățeanului de rând, a problemelor existente în domeniu, măsurarea evoluțiilor în domeniu din ultimii ani și planificarea de noi acțiuni strategice în scopul îmbunătățirii situației existente.

Un studiu general referitor la protecția drepturilor omului în Republica Moldova a fost elaborat în anul 2004 cu suportul PNUD Moldova¹. Un alt studiu privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în Republica Moldova a fost elaborat în 2015 de către Consiliul pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității și Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR)². Prezentul studiu reflectă situația de moment în domeniul drepturilor omului, oferind informații credibile și valoroase despre impactul politicilor statului asupra populației în general, precum și asupra grupurilor vulnerabile, marginalizate și stigmatizate în particular, ulterior sugerând recomandări concrete de îmbunătățire a situației existente.

Drept urmare, elaborarea acestui studiu a fost ghidată de două **obiective** majore:

1. măsurarea percepției și opiniei publice referitor la situația actuală a drepturilor omului în Republica Moldova, reflectată printr-o analiză mai detaliată a gradului de respectare a anumitor drepturi și libertăți fundamentale ale omului, precum:

- dreptul la educație;
- dreptul la ocrotirea sănătății;
- dreptul la protecție socială;
- dreptul la întruniri;
- dreptul la un proces echitabil;
- dreptul la viață, integritate fizică și psihică;
- dreptul la muncă și protecția muncii;
- dreptul la informație, libertatea opiniei și exprimării;
- dreptul la egalitate și nediscriminare;

2. măsurarea percepției și opiniei grupurilor de persoane marginalizate referitor la gradul de respectare a drepturilor omului pentru acestea, aflându-se în situații de vulnerabilitate față de restul populației, și anume:

- persoanele cu dizabilități;
- victimele violenței domestice;
- minoritățile etnice, lingvistice și religioase;
- persoanele ex-deținute;
- persoanele care trăiesc cu HIV;
- persoanele LGBT;
- persoanele care trăiesc în zona de securitate;
- persoanele în vârstă;
- non-cetățenii;
- femeile.

Astfel, studiul de percepție de către populație a situației drepturilor omului în Republica Moldova prin prisma cunoștințelor, atitudinilor și experiențelor proprii, reprezintă o sursă valoroasă de informații în elaborarea programelor și strategiilor naționale de îmbunătățire a situației existente, centrate pe necesitățile reale ale populației țării.

¹ Studiul Sociologic pe Drepturile Omului realizat cu suportul PNUD Moldova poate fi accesat la următorul link: <http://www.undp.md/publications/doc/Survey.pdf>

² "Studiul privind percepțiile și atitudinile față de egalitate în Republica Moldova" poate fi accesat la următorul link: <http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/publications/joint-publications/studiul-privind-percepiile-i-atitudinile-fa-de-egalitate-in-repu.html>

Metodologia studiului

Pentru realizarea scopului și obiectivelor cercetării au fost aplicate următoarele metode de cercetare:

- analiza documentelor existente în domeniu;
- studiu cantitativ;
- studiu calitativ.

Studiul cantitativ

Studiul a fost realizat conform următorilor parametri metodologici:

- **Metoda de colectare a datelor:** interviuri față-în-față, administrate de intervievator;
- **Volumul eșantionului:** 1015 persoane cu vârstă de 18 ani și mai mult;
- **Eșantion:** stratificat, probabilist, bistadial;
- **Criterii de stratificare:** 13 regiuni geografice, care coincid cu unitățile administrativ teritoriale de până la revenirea la raioane, mediu rezidențial (urban-rural), mărimea localităților urbane (2 tipuri), numărul de populație în localitățile rurale (3 tipuri de localități rurale).
- **Eșantionare:** volumele straturilor urbane și ale totalului pe regiuni (fostele județe), cât și volumele straturilor rurale au fost calculate proporțional cu numărul populației în conformitate cu datele comunicate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova³.

Luând în considerație gradul sporit de implicare a populației Republicii Moldova în migrația forței de muncă, distribuția numărului de populație pe regiuni pe care a fost realizat design-ul eșantionului a fost ajustată prin ponderare, luând în calcul numărul și caracteristicile de gen și vârstă a populației plecate la muncă peste hotarele țării, în baza datelor Anchetei Forței de Muncă, realizată de Biroul Național de Statistică⁴.

➤ **Stadii de randomizare:**

I. Localitatea: în cadrul straturilor ajustate, localitățile selectate (73) au fost stabilite în mod aleator, în baza unui tabel cu numere aleatorii.

II. Familia: numărul maxim de interviuri efectuate într-un punct de eșantionare a fost de 5. Familiile în care s-au realizat interviurile au fost selectate prin metoda rutei aleatorii, cu un pas statistic prestabilit.

III. Persoana: în cazurile în care în familiile selectate există mai multe persoane adulte, persoana interviuată s-a stabilit prin metoda celei mai apropiate zile de naștere.

- **Reprezentativitate:** eșantionul este reprezentativ pentru populația adultă a Republicii Moldova, cu o eroare maximă de $\pm 3,1\%$.

Perioada de culegere a datelor a fost 12 – 23 decembrie 2015. Interviurile au fost realizate la domiciliul respondenților. Chestionarul a fost elaborat în limba română și tradus în limba rusă, astfel oferind respondenților posibilitatea de a alege limba de comunicare în procesul de colectare a datelor.

Analiza datelor cercetării este prezentată în funcție de o serie de caracteristici socio-demografice, pentru reprezentativitate statistică fiind realizate anumite grupări.

Astfel, **grupurile de vârstă** utilizate pentru analiza datelor sunt următoarele: 18-29 ani, 30-44 ani, 45- al respondenților este analizat prin prisma a trei grupuri:

³ <http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/02%20POP/POP01/POP01.asp>

⁴ <http://statbank.statistica.md/pxweb/Database/RO/03%20MUN/MUN07/MUN07.asp>

- Nivel scăzut: *Fără studii, primare nefinisate (până la 4 clase), primare (4 clase), studii medii incomplete (9 clase),*
- Nivel mediu: *Școală medie generală (11-12 clase), liceu (12 clase), școală de meserii (1 an de studii), școală profesională (3 ani de studii),*
- Nivel înalt: *Colegiu (2-5 ani de studii), studii superioare, master, doctorat.*

Nivelul socio-economic⁵ este prezentat în funcție de bunăstarea respondenților în trei grupuri, respectiv:

- Nivel scăzut
- Nivel mediu
- Nivel înalt

Distribuția respondenților în funcție de caracteristicile socio-demografice este prezentată în Tabelul 1.

Tabelul 1. Caracteristicile socio-demografice ale respondenților (structura eșantionului)

		%	Număr
Genul respondentului:	Masculin	45,6%	457
	Feminin	54,4%	558
Mediul de reședință:	Urban	46,0%	463
	Rural	54,0%	552
Vârsta respondentului:	18-29 ani	24,1%	162
	30-44 ani	27,5%	223
	45-59 ani	25,6%	293
	60+	22,7%	337
Naționalitatea:	Moldovean/ Român	84,5%	834
	Rus	3,8%	45
	Ucrainean	4,5%	55
	Alta	7,2%	81
Studiile respondentului:	Nivel scăzut	23,7%	247
	Nivel mediu	46,4%	475
	Nivel înalt	29,9%	293
Ocupația:	Activ economic	36,8%	335
	Inactiv economic	38,2%	328
	Pensionar	25,0%	352
Nivelul socio-economic:	Nivel scăzut	29,9%	338
	Nivel mediu	33,3%	335
	Nivel înalt	36,8%	342

Studiul calitativ

Cercetarea calitativă a cuprins 9 discuții de grup și 19 interviuri aprofundate cu experți în domeniul drepturilor omului. Experții intervievați au fost propuși de către Oficiul Înaltului Comisar ONU pentru Drepturile Omului (OHCHR) în colaborare cu Oficiul Avocatului Poporului (Ombudsman). În acest caz, experților li s-a garantat confidențialitatea răspunsurilor.

⁵ Pentru definire a fost utilizată informația privind prezența în gospodărie a o serie de bunuri de folosință/comodități utilizate pe o perioadă îndelungată: conexiune la apeduct, televizor, gaz natural, automobile, telefon fix, telefon mobil, mașină de spălat, televiziune prin cablu, antenă TV prin satelit, frigider/congelator, computer, conectare la Internet. Gruparea a fost realizată prin metoda Varimax (Dimension reduction/Factor, http://sites.stat.psu.edu/~ajw13/stat505/fa06/17_factor/13_factor_varimax.html), eșantionul fiind grupat în trei grupuri cu ponderi egale.

Pentru recrutarea respondenților participanți la discuțiile de grup a fost utilizată metoda „bulgărilor de zăpadă” (snow-ball), luându-se în considerație următoarele criterii: vârsta, mediul de reședință, studiile și alte caracteristici specifice pentru fiecare grup interviuat. În recrutarea respondenților, persoane care trăiesc cu HIV, au fost implicate Centrele sociale regionale pentru persoanele HIV-pozitive. Pentru discuțiile de grup cu persoanele lesbiene, gay, bisexuali și transgenderi (LGBT), selectarea respondenților a fost asigurată de către organizația neguvernamentală GENDERDOC-M⁶, având la bază criteriile prestabilite de CBS-AXA.

Tabelul 2. Planul discuțiilor de grup

	Categoria	Numărul de participanți	Data realizării
1.	Discuție de grup cu persoane cu dizabilități	9 respondenți	20.02.2016
2.	Discuție de grup cu persoane care locuiesc în zona de securitate	10 respondenți	20.02.2016
3.	Discuție de grup cu victime ale violenței domestice	8 respondenți	21.02.2016
4.	Discuție de grup cu minorități religioase	9 respondenți	21.02.2016
5.	Discuție de grup cu persoane care trăiesc cu HIV	9 respondenți	26.02.2016
6.	Discuție de grup cu persoane LGBT	9 respondenți	27.02.2016
7.	Discuție de grup cu minorități etnice	10 respondenți	28.02.2016
8.	Discuție de grup cu persoane de etnie Romă	4 respondenți	28.02.2016
9.	Discuție de grup cu non-cetățeni	4 respondenți	03.03.2016

Discuțiile de grup au avut loc în Chișinău. Perioada de culegere a datelor calitative a fost februarie-martie 2016.

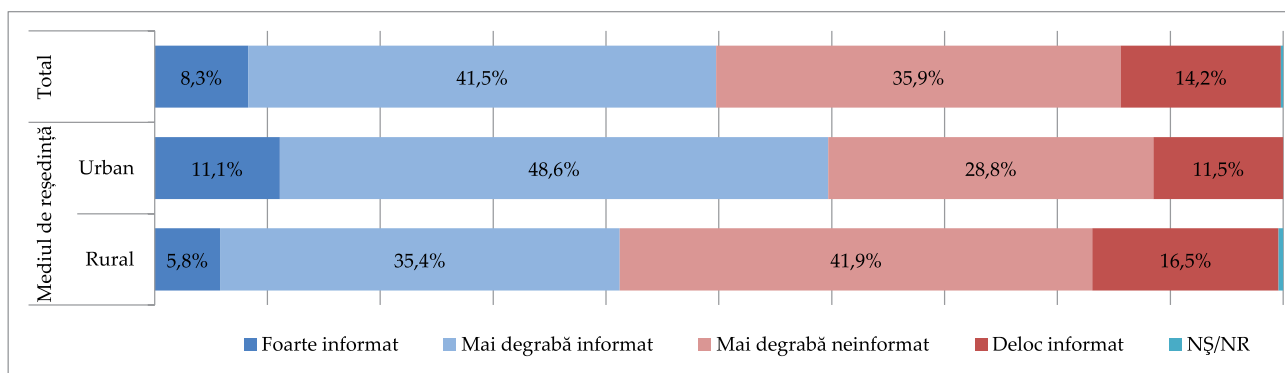
⁶ www.gdm.md

CAPITOLUL 1.

Nivelul de informare a populației Republicii Moldova privind drepturile omului

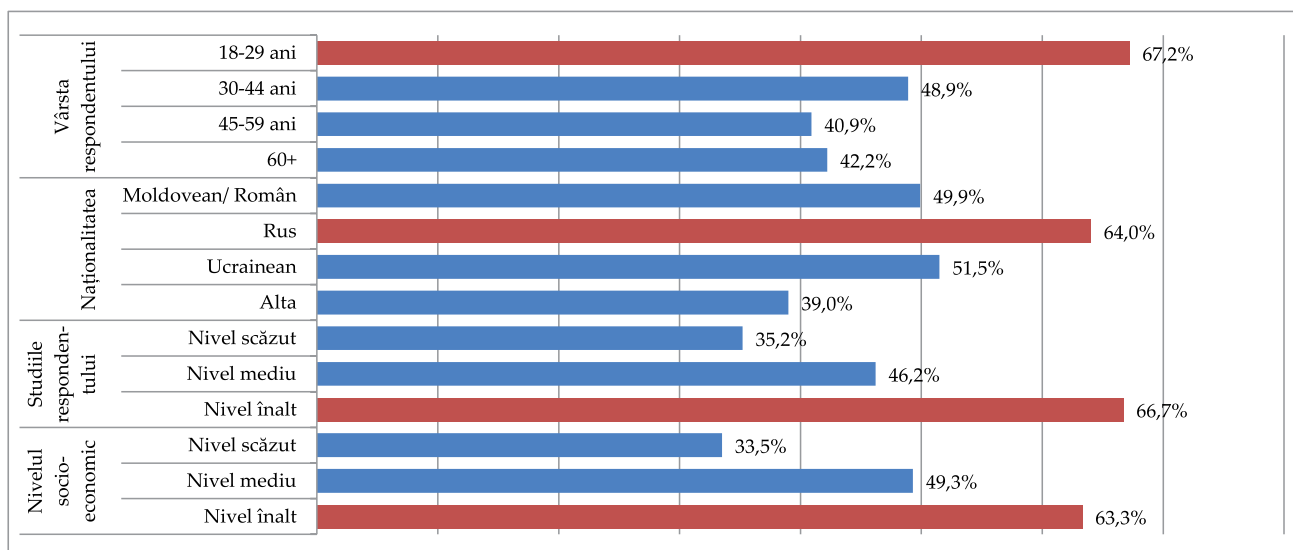
Una din constatările importante ale studiului este că nivelul de informare a populației privind drepturile omului este unul redus. Doar jumătate dintre respondenți consideră că sunt mai degrabă informați în acest context, față de doar 8,3% a celor care au declarat că sunt foarte informați. Gradul de informare este mai mare în orașe, unde ponderea persoanelor care au declarat acest lucru este de 59,7% în raport cu doar 41,2% a respondenților de la sate (Figura 1).

Figura 1. Nivelul de informare a populației cu privire la drepturile omului

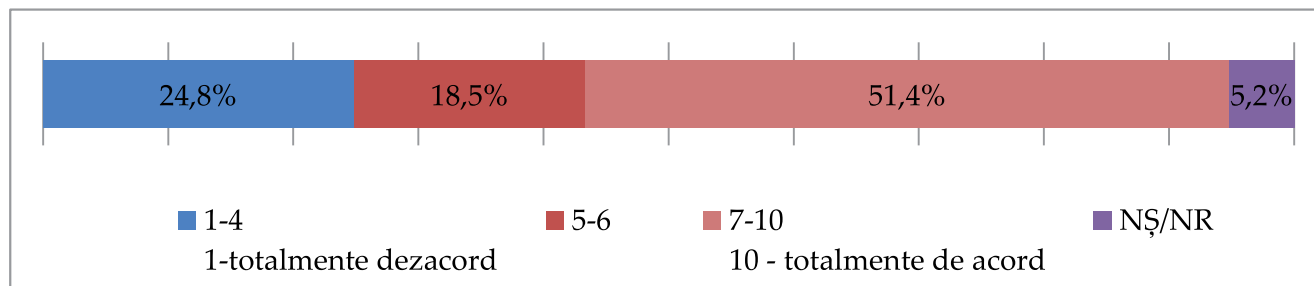
Mai informate se consideră persoanele tinere din grupul de vârstă 18-29 ani, cu 67,2% răspunsuri afirmative; respondenții cu studii superioare – 66,7%; cei de naționalitate rusă – 64%, de asemenea și persoanele cu nivel socio-economic înalt – 63,3%. Cel mai puțin informate în acest aspect se consideră persoanele sărace, adică cu nivel socio-economic scăzut. Dintre respondenții acestui grup, doar 1/3 consideră că sunt informați privind drepturile omului (Figura 2).

Figura 2. Nivelul de informare a populației cu privire la drepturile omului în funcție de profilul socio-demografic

Nivelul de cunoaștere de către populație a drepturilor omului a fost evaluat și prin atribuirea notelor pe o scală de la 1 la 10 pentru răspunsurile la întrebarea „Există o lipsă de cunoștințe în domeniul drepturilor omului în rândul populației?”, unde „1” semnifică „Totalmente dezacord”, iar „10” semnifică „Totalmente de acord”. O pondere importantă, de circa 70% dintre respondenți confirmă lipsa de cunoștințe în domeniul drepturilor omului în rândul populației, atribuind note de la 5 la 10 răspunsului la întrebarea menționată (Figura 3).

Figura 3. Nivelul de cunoștințe în domeniul drepturilor omului în rândul populației

Drepturile omului sunt asociate, de către participanții la discuții de grup, în primul rând cu „libertatea”, în special libertatea de exprimare: „libertatea cuvântului” și „dreptul de a-mi exprima opinia”. Cel mai des menționat de către respondenți a fost „dreptul la viață”, dar și „dreptul la educație”, ca asocieri spontane. Câțiva respondenți au menționat că drepturile omului pentru ei reprezintă „democrație”, iar alții au precizat că drepturile omului semnifică în primul rând „responsabilitate”, „respectarea de către fiecare din noi a drepturilor și libertăților celorlalți”.

În opinia minorităților etnice și a non-cetățenilor, drepturile omului reprezintă „tot ce îmi permite legea” și „respectarea legislației”. Unii participanți la discuțiile de grup au precizat că legea nu se respectă și/sau prevederile legale sunt aplicate selectiv – „guvernării noastre se respectă doar pe sine”.

Astfel, drepturile de care se bucură cetățenii Republicii Moldova, în opinia celor intervievați în discuțiile de grup, pot fi clasificate în 3 grupuri:

- menționate în toate discuțiile de grup: *dreptul la educație; dreptul la muncă și condiții adecvate de muncă; dreptul la informație, libertatea opiniei și exprimării; dreptul la libertatea de conștiință, de gândire și de religie;*
- menționate în câteva discuții de grup: *dreptul la viață și la un trai decent; dreptul la sănătate; dreptul la protecție socială; dreptul la întrunire; dreptul la odihnă și timp liber;*
- menționate în una din discuțiile de grup: *dreptul la egalitate și nediscriminare; dreptul la viață privată; dreptul la familie.*

O parte din respondenți au menționat că drepturile omului nu sunt cunoscute. În același context respondenții au menționat că trebuie să te adresezi unor persoane informate, avocați, care cunosc bine drepturile omului.

De asemenea, experții au confirmat că populația nu doar că nu își cunoaște propriile drepturi, dar și interesul față de cunoașterea acestora este redus. Unii experți au remarcat faptul că necesitatea de cunoaștere a drepturilor apare în cazul în care persoanei date i-a fost încălcat un anumit drept.

„Este o problemă că nu întotdeauna oamenii sunt interesați să își cunoască drepturile, pentru că atunci când se ciocnesc sau nimeresc într-o situație, abia atunci începe a se documenta, a încerca să înțeleagă unde i-au fost încălcate drepturile sau ce ar putea face ca să le apere, care sunt mecanismele de remediere.” (expert 13)

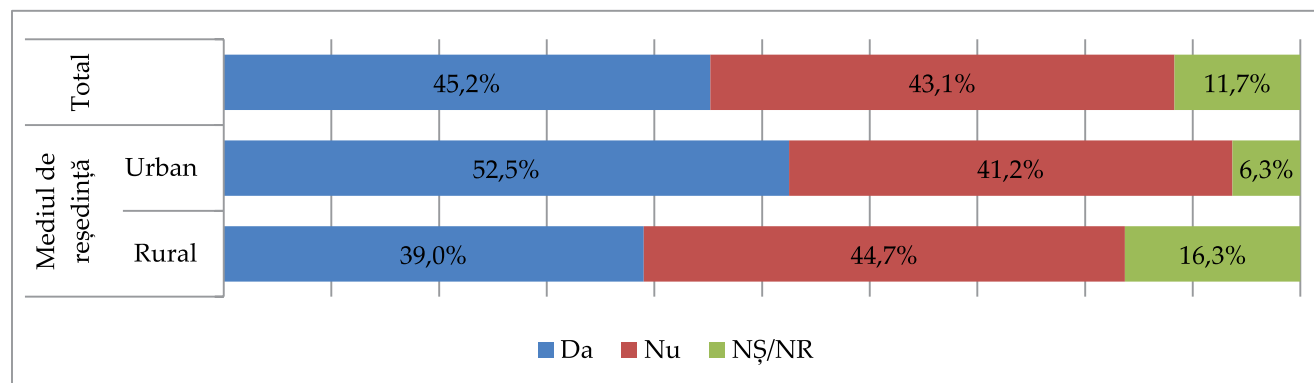
„De fapt în RM nu este o cultură juridică și oamenii foarte rar când își cunosc drepturile și deseori oamenii își cunosc drepturile atunci când s-au ciocnit de încălcarea lor, au înțeles că drepturile le sunt încălcate și au ajuns la un avocat când problema este serioasă.” (expert 15)

„De fapt populația nu cunoaște ce înseamnă drepturile omului, nici nu ar putea spune că ei caută vreo sursă de unde s-ar putea informa despre drepturile omului, chiar ar spune că majoritatea nu sunt interesați să le cunoască.” (expert 14)

Percepția majorității respondenților din cadrul discuțiilor de grup este că „drepturile omului sunt doar pe hârtie”. În același timp, reprezentanții grupurilor care se simt mai respinse de societate (persoanele LGBT, Romii) consideră că drepturile omului îi protejează de „discriminare”, „înjosire”, „ofensă” și „cuvinte necenzurate”.

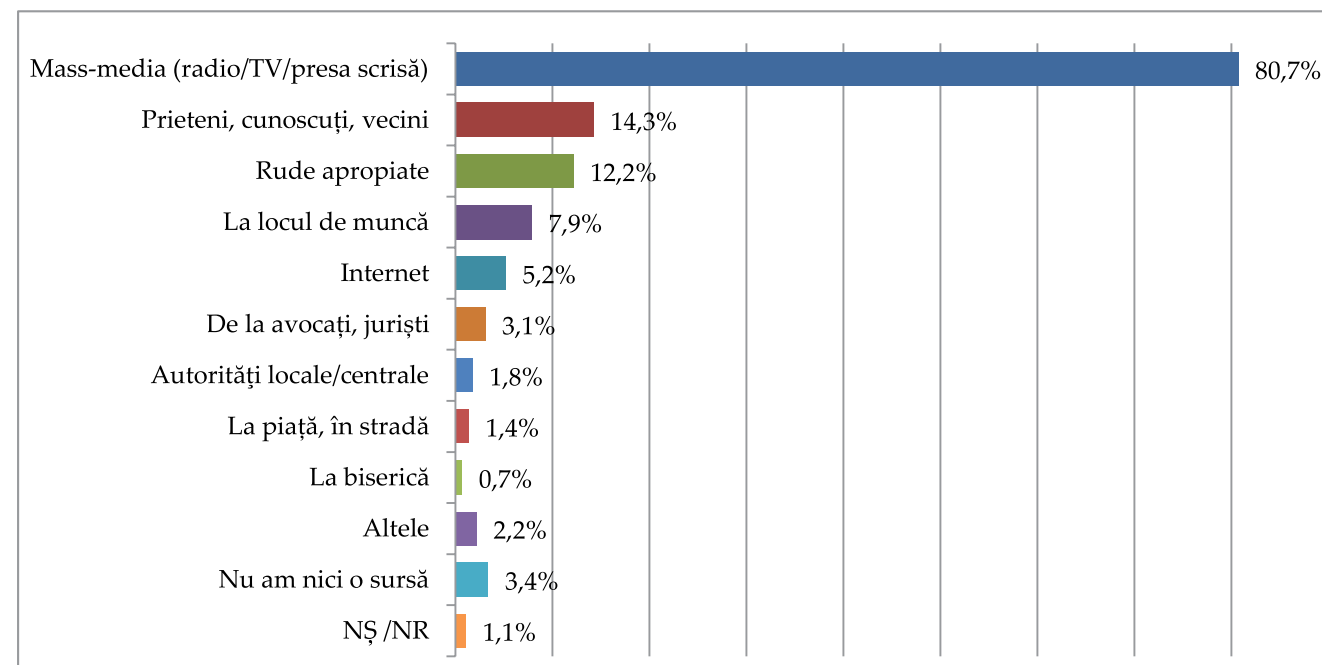
Informația cu referire la drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestor drepturi este considerată accesibilă, de 45,2% dintre respondenți. Cei din mediul urban consideră același lucru într-o pondere semnificativ mai mare, de 52,5%, în raport cu doar 39% dintre respondenții din mediul rural. Printre respondenții de la sate este observat și un nivel înalt de incertitudine, întrucât 16,3% dintre aceștia nu au putut sau nu au vrut să se pronunțe cu referire la acest aspect (Figura 4).

Figura 4. Accesibilitatea informației despre drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestora

Majoritatea persoanelor, 80,7% sunt informate cu referire la drepturile omului din mass-media (radio/TV/presa scrisă), pentru peste ¼ dintre ei sursa de informare rămâne a fi cercul social apropiat (prietenii, cunoscuții, vecinii – 14,3%, rudele apropiate – 12,2%), iar aproape 8% obțin informația respectivă de la locul de muncă (Figura 5).

Figura 5. Sursele de informare despre drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestora

În cadrul discuțiilor de grup, respondenții au confirmat faptul că mass-media, internetul și persoanele din propriul anturaj sunt principalele surse de informare: „*de la televizor, de la vecini, mai citești informații*”.

„*Cunosc ceea ce s-a predat la școală*”, au declarat unii respondenți. Totodată, aceștia au precizat că, la moment, în instituțiile de învățământ se acordă o atenție deosebită cunoașterii și respectării drepturilor copiilor. În unele discuții de grup subiectul drepturilor copiilor a provocat discuții aprinse, fiind exprimate opinii contradictorii. O parte dintre respondenți sunt ferm convinși că în unele situații se exagerează. Copiilor li se vorbește mult despre drepturile pe care le au, dar mai puțin sunt atenționați cu privire la responsabilitățile ce le revin: „*copii au deja prea multe drepturi*”.

Unul dintre experții intervievați a vociferat o altă opinie față de cea a respondenților din cadrul discuțiilor de grup, remarcând că situația este inversă. Astfel, în instituțiile de învățământ, copiilor li se amintește des despre obligațiunile lor, dar nu li se vorbește și despre drepturile pe care le au. În consecință, crește o generație care nu-și cunoaște drepturile.

„*De exemplu în școală, profesorii spun în felul următor: „copilul știe prea multe drepturi dar uite, trebuie să știe și obligațiile”. Dar vreau să întreb profesorul: el, ea de câte ori vorbește despre drepturi și de câte ori vorbește despre obligații în cadrul unui curs, sau în cadrul unei lecții. 45 de minute vorbește doar despre obligații și o dată pe săptămână dacă vorbește despre drepturi la ora clasei. Dar copilul este 98 la sută supus de a ști obligațiile.” (expert 4)*

Participanții la studiu, care anterior au beneficiat de careva suport, de exemplu consiliere din partea societății civile, au menționat despre rolul primordial al acestora în informarea comunității specifice (Romi, LGBT, persoane care trăiesc cu HIV etc.) privind drepturile lor și mecanismele prin care aceștia și le pot apăra atunci când acestea le sunt încălcate.

Pe lângă sursele menționate de respondenții participanți la discuțiile de grup, experții intervievați au precizat și rolul instituțiilor publice și a reprezentanților acestora: avocați, polițiști, APL, medici etc. în informarea populației privind drepturile omului.

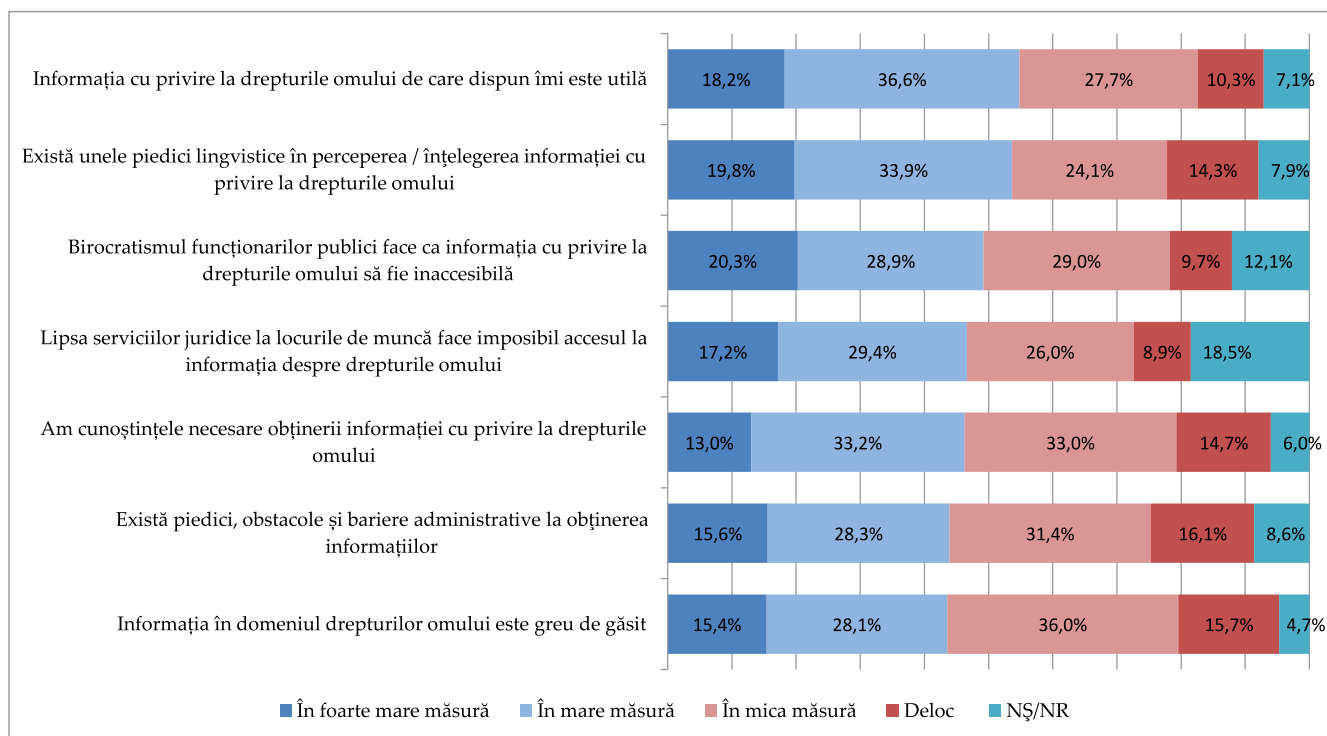
„*În cazul în care omul are o problemă, altă sursă este avocatul, în calitate de specialist. Ca regulă, când omul are probleme cu legea el vine la avocat și atunci avocatul îl informează despre drepturile sale și căile de apărare în caz de încălcare.” (expert 3)*

„*Un om simplu fie că se informează din internet, iar în cazul când nu se folosește de internet, atunci apelează la ajutorul unui jurist cunoscut. Fiecare persoană are un jurist mai mult sau mai puțin cunoscut la care se adresează.” (expert 14)*

„*Sunt cazuri când o bătrânică vine la audiență și pentru mine vreau să aflu de unde ea cunoaște despre Reprezentanța X în localitatea X. Ea spune: am fost la medic, am avut probleme la o instituție de stat, mi s-a ridicat tensiunea, medicul a spus du-te la domnul Z, că domnul o să te ajute.” (expert 10)*

Fiind solicitați să se expună în ce măsură sunt de acord cu anumite afirmații privind informarea despre drepturile omului, s-a observat că cele mai mari ponderi ale răspunsurilor *în foarte mare măsură, în mare măsură* au acumulat următoarele opțiuni: circa 55% dintre respondenți consideră că informația cu privire la drepturile omului de care dispun le este utilă, 54% - consideră că există unele piedici lingvistice în perceperea/înțelegerea informației cu privire la drepturile omului, iar aproape jumătate, 49,2% consideră că birocratismul funcționarilor publici face ca informația cu privire la drepturile omului să fie inaccesibilă. Totodată, doar puțin peste 40% sunt de acord (răspunsurile *în foarte mare măsură, în mare măsură*) cu faptul că *există piedici, obstacole și bariere administrative la obținerea informațiilor* și precum că *informația în domeniul drepturilor omului este greu de găsit* (Figura 6).

Figura 6. Acordul sau dezacordul privitor la o serie de afirmații referitoare la informația despre drepturile omului

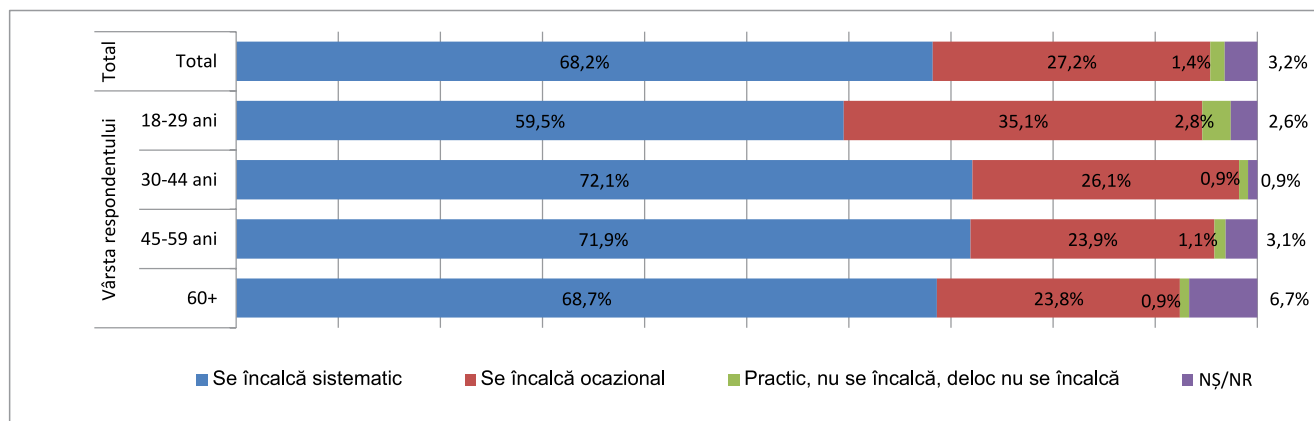
CAPITOLUL 2.

Nivelul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova

2.1. Percepții asupra respectării drepturilor omului în general

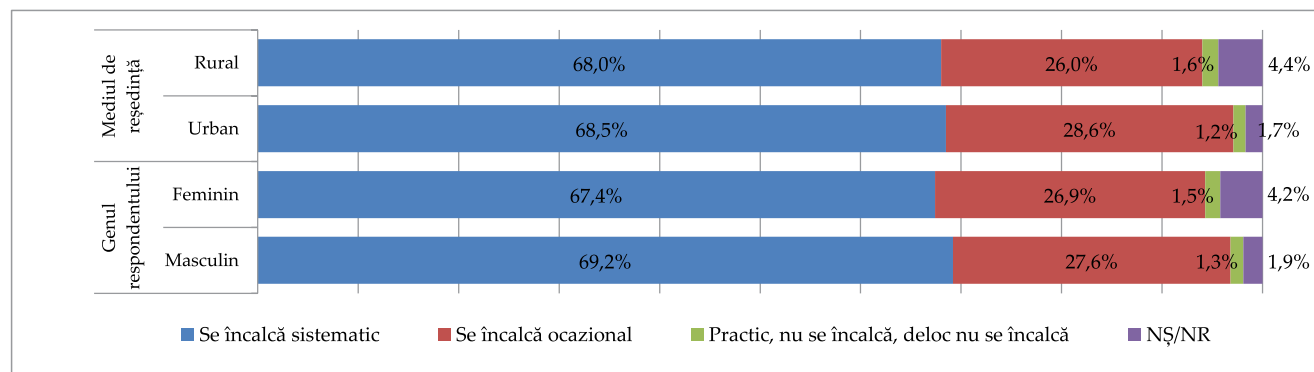
Conform constatărilor studiului dat, în Republica Moldova drepturile omului se încalcă sistematic, având în vedere răspunsul oferit de către 68,2% din respondenți, pe când alte 27,2% din respondenți consideră că acestea sunt încălcate ocazional. Nu se observă mari discrepanțe între răspunsuri conform categoriei de vârstă a respondenților, totuși, o pondere puțin mai pronunțată, de circa 72% revine persoanelor care consideră că drepturile omului se încalcă sistematic, aceștia reprezentând grupul de vârstă 30-59 ani (Figura 7).

Figura 7. Opiniile cu referire la încălcarea drepturilor omului în Republica Moldova

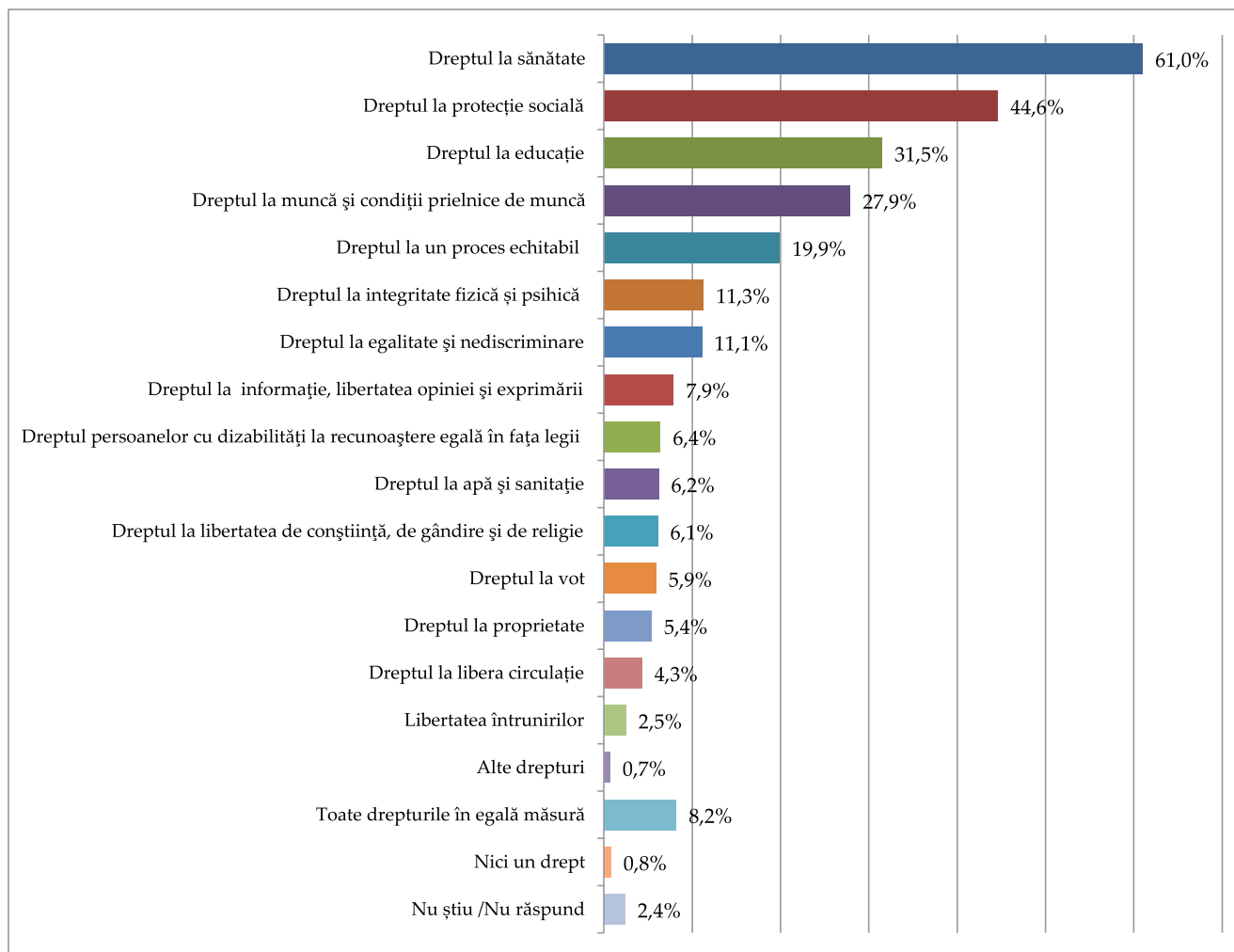
Totodată, au fost înregistrate ponderi mai pronunțate ale bărbaților (69,2%) în raport cu femeile (67,4%) care au declarat că drepturile omului sunt încălcate sistematic. Pe medii de reședință sunt observate discrepanțe privind ponderile respondenților care consideră că drepturile sunt încălcate ocazional cu 28,6% printre cei din mediul urban și 26,0% - rural (Figura 8).

Figura 8. Opiniile cu referire la încălcarea drepturilor omului în Republica Moldova pe medii de reședință și sexe

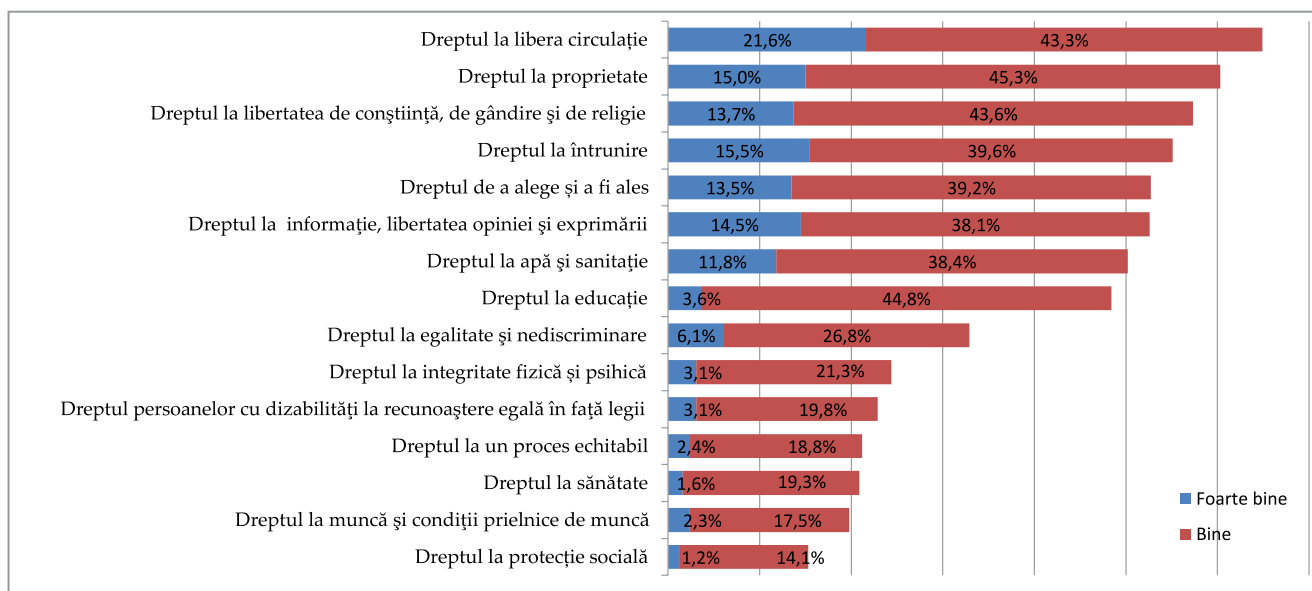
Dreptul la sănătate este considerat cel mai actual și important drept, care necesită o atenție sporită din partea societății în Moldova. Această opinie este împărtășită de 61% din respondenți, urmat de *dreptul la protecție socială*, cu 44,6% răspunsuri afirmative, *dreptul la educație* – 31,5%, *dreptul la muncă și condiții prielnice de muncă* – 27,9%, *dreptul la un proces echitabil* (la justiție) – 19,9%. Alte drepturi și libertăți menționate au acumulat mai puțin de 11% răspunsuri afirmative (Figura 9).

Figura 9. Cele mai actuale (importante) drepturi și libertăți ale omului în Moldova, care necesită atenție sporită din partea societății

În opinia respondenților, cel mai respectat în Moldova este *dreptul la libera circulație*, cu circa 65% din răspunsuri "foarte bine" și "bine", urmat de *dreptul la proprietate* cu peste 60% răspunsuri de același tip, iar astfel de drepturi precum: *dreptul la libertatea de conștiință, de gândire și de religie; dreptul la întrunire; dreptul de a alege și a fi ales; dreptul la informație; libertatea opiniei și exprimării; dreptul la apă și sanitație*, au acumulat între 50% și 60% dintre răspunsuri. Cel mai puțin sunt respectate, în opinia respondenților, *dreptul la protecție socială* și *dreptul la muncă și condiții prielnice de muncă* (Figura 10).

Figura 10. Evaluarea respectării drepturilor și libertății omului în Republica Moldova

În opinia participanților la discuțiile de grup, cele mai respectate drepturi în Republica Moldova sunt: *dreptul la educație; dreptul la vot; dreptul la libertatea conștiinței, gândirii și religiei; dreptul la libertatea opiniei și exprimării și dreptul la familie*.

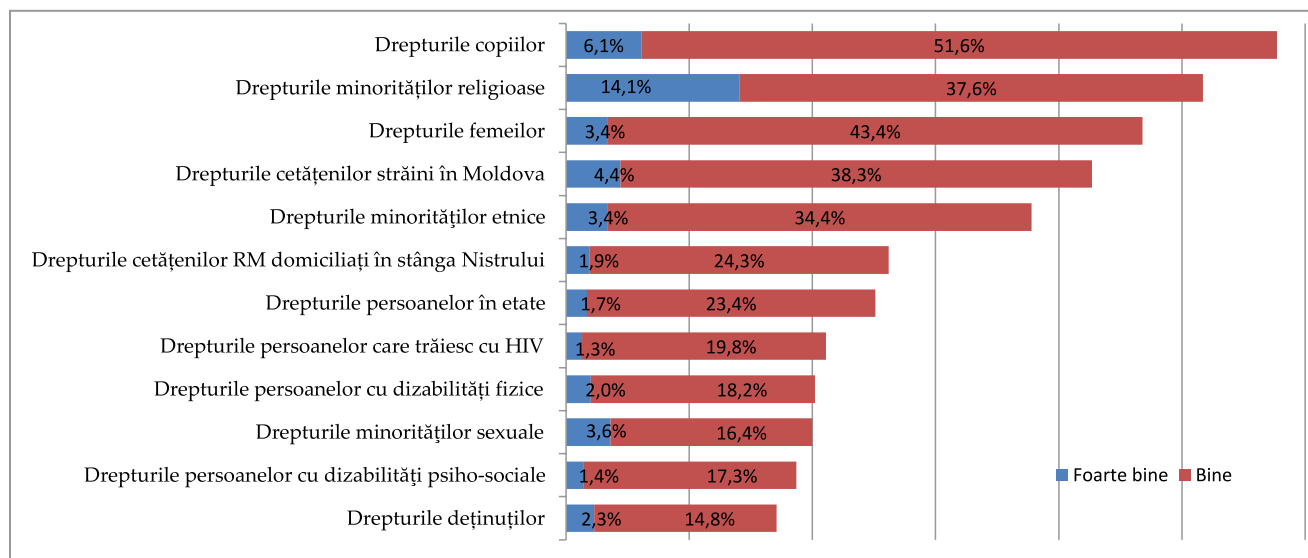
Părerea experților în domeniul drepturilor omului este că majoritatea drepturilor sunt respectate, ținând cont de faptul că există și situații de încălcare parțială a unor drepturi. De exemplu, dreptul la educație este respectat în Republica Moldova, însă în procesul de studii sunt pe larg răspândite plățile informale, astfel se limitează anumite drepturi.

În opinia participanților la discuțiile de grup, cele mai puțin respectate drepturi sunt: *dreptul la muncă, dreptul la sănătate, dreptul la viață decentă, dreptul la egalitate și nediscriminare, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la familie*¹.

Opiniile respondenților privind respectarea drepturilor și libertății anumitor grupuri de persoane sunt diferite. Cea mai mare pondere a celor intervievați care consideră că drepturile sunt respectate "foarte bine" și "bine" a fost oferită opțiunii privind respectarea *drepturilor copiilor* (57,7%) și respectarea *drepturilor minorităților religioase* (51,7%). *Drepturile femeilor* sunt considerate ca fiind respectate, de către 46,8% din respondenți, circa 40% dintre respondenți consideră că sunt respectate *drepturile cetățenilor străini în Moldova* și *drepturile minorităților etnice*, circa ¼ din respondenți consideră că *drepturile cetățenilor Republicii Moldova domiciliați în stânga Nistrului* și *drepturile persoanelor în etate, sunt de asemenea, respectate*. Respondenții sunt de părerea că cel mai puțin sunt respectate *drepturile persoanelor aflate în detenție* și ale *persoanelor cu dizabilități psiho-sociale* (Figura 11).

¹ Dreptul la familie este încălcat în opinia reprezentanților LGBT și a persoanelor care trăiesc cu HIV, pe când celelalte categorii de respondenți au menționat că drepturile le sunt respectate.

Figura 11. Evaluarea respectării drepturilor și libertății unor grupuri de persoane în Republica Moldova

Unii dintre experții intervievați au remarcat că în Republica Moldova se încalcă *drepturile sociale, dreptul la un trai decent*, în special atunci când plățile sociale nu acoperă minimul necesar de existență. Respondenții din categoria pensionarilor au atenționat și ei acest fapt.

„Primesc pensia de 800 de lei, încălzirea toți știți ce înseamnă și cât plătim, mai mult decât primim, dar mai am și energia electrică, gaz, televiziunea - tot trebuie să plătesc ... pe mine m-au purtat prin judecată. Eu am plătit dar nu tot, mi-a mai rămas puțin, pe urmă nu am mai plătit deloc, am spus nu o să plătesc căci eu nu primesc atâția bani... și mi-au întrerupt încălzirea, cum o să mă încălzesc aceasta este treaba mea” (F, 59 ani, reprezentant minorități etnice)

„Pensia primesc 470 lei, pământ avem 52 ari, am cumpărat că aveam copii și trebuia să ne ocupăm. Acum copiii au plecat, a rămas pământul, cu 460 de lei nu poți să prelucrezi. Mă întreabă de ce așa de puțină pensie, transport nu am, benzină nu este, sunt bolnavă și pământul stă neprelucrat și pensia nu ne dă.” (F, 60 ani, reprezentant minorități etnice)

2.2. Percepții asupra respectării drepturilor omului în cazul anumitor grupuri vulnerabile

Nerespectarea anumitor drepturi ale omului a fost confirmată de reprezentanții unor grupuri vulnerabile interievate în cadrul discuțiilor de grup.

Persoanele care trăiesc cu HIV au remarcat că cel mai des se confruntă cu *nerespectarea confidențialității* care atrage inevitabil stigmatizarea. Astfel, li se încalcă *dreptul de a nu fi discriminat*. Persoanele care trăiesc cu HIV tind să accepte un comportament diferit al membrilor comunității față de propria persoană, însă sunt foarte afectați atunci când sunt implicați și alți membri ai familiei, în special copiii. Deși recunosc că în ultimii ani s-au făcut progrese importante în domeniul protecției persoanelor care trăiesc cu HIV, totuși în continuare se atestă situații în care se răspândește informația privind statutul HIV+ în comunitate și la locul de muncă. În unele situații dezvăluirea statutului HIV este indirectă, un exemplu elocvent în acest sens este izolarea femeilor HIV pozitive în maternitate.

„Dar vă dați seama cât e de mare înjosirea, discriminarea că în 2-3 zile să afle toți muncitorii. Am mai lucrat vreo 2 luni de zile (după răspândirea informației privind statutul HIV+). M-am dus la director și i-am spus că mă eliberez... Se fereșc de parcă ar fi o problema contagioasă, molipsitoare, dar nu este molipsitoare. Toți se fereșc.”(M, 47 ani, persoană care trăiește cu HIV)

„Un singur caz, în maternitate, acolo lucrează o cunoștință de-a mamei mele. Și această cunoștință a văzut că eu sunt în alt salon, fiindcă cei sănătoși sunt în alte saloane, noi cu diagnoza suntem separate și acest fapt este un pic incorect... Eu nu i-am spus, dar ea a înțeles unde pe mine m-au adus și de aici au început bârfele. Eu la fel am fîcă de 15 ani. Și acea vecină știind, a spus alteia, și eu desigur cel mai mult m-am speriat pentru fiica mea...”(F, 37 ani persoană care trăiește cu HIV)

De obicei, medicii sunt cei care nu respectă confidențialitatea în raport cu un cerc îngust de persoane, iar ulterior aceștia răspândesc informația.

„Fiica e în clasa 9-a, se duce la școală. Anul trecut a fost la ora civică. Discutau despre această boală și profesoara a început să povestească că la noi în sat tot este o femeie care are aceasta boală. S-a spus numele și prenumele persoanei și unde trăiește și că are vreo trei copii...”(F, 32 ani, persoană care trăiește cu HIV)

Sunt însă și persoane care au rămas foarte mulțumite de modul în care medicii au gestionat situația, afirmând că aceștia i-au ajutat mult.

„Când am aflat, eram internată în clinica pentru bolnavi de TBC și medicii păstrau confidențialitatea. În cazul meu medicii au păstrat secretul și încă mă linișteau că mă vor pune la evidentă și voi primi medicamente. La policlinica la fel totul bine. În familie la fel.”(F, 51 ani, persoană care trăiește cu HIV)

Persoanele care trăiesc cu HIV consideră că stigmatizarea după statutul HIV+ este determinată de lipsa de informare a populației și teama de această maladie. Stabilirea statutului, în mare parte, schimbă viața persoanelor care trăiesc cu HIV și aceasta se reflectă în special în relaționarea cu ceilalți. Persoanele care trăiesc cu HIV și a căror statut a fost răspândit în comunitate, de obicei evadează din acest mediu.

„M-am dus pe la Moscova, prin Rusia. Nu prea am venit pe acasă, dar totuși chiar și în timpul de față mulți nu înțeleg, dar mai închid și eu ochii.”(M, 46 ani, persoană care trăiește cu HIV)

„Rușinea care merge prin sat eu mă fac că nu o aud și nici nu o văd. Trebuie să mă mut în altă parte, să-mi cumpăr casă la Chișinău, pentru că se simte tare că lumea se ferește.”(M, 47 ani, persoană care trăiește cu HIV)

Persoanele care trăiesc cu HIV consideră că li se încalcă dreptul la o familie atunci când li se restricționează posibilitatea de a adopta un copil.

„Mi-au făcut cezariana, copilul a trăit o oră și 15 minute. Am trecut prin stres și am vrut să înfiez un copil. Când am mers să înfiez copilul cela, mi-au dat o foaie în care scria că nu trebuie să fii bolnav de asta, că nu trebuie să faci asta și eu mă uit la el și-i spun ca eu sunt bolnavă de asta și mi-au zis: ei, uită de copii!”(F, 32 ani, persoană care trăiește cu HIV)

În același timp mai multe persoane care trăiesc cu HIV, participante la discuțiile de grup, au remarcat că nu-și cunosc drepturile și responsabilitățile în raport cu:

- prezentarea certificatelor medicale la angajare;
- comunicarea statutului HIV+ medicilor (s-a insistat pe serviciile stomatologice).

Reprezentanții **minorităților religioase** au menționat că în ultimele 12 luni s-au confruntat cu mai multe situații de discriminare. Cel mai frecvent acestea s-au produs la locul de muncă și au creat anumite disensiuni în relația cu colegii. Deși situațiile relatate sunt foarte diferite, acestea vizează convingerile religioase ale celor intervievați:

- necoincidența zilelor de odihnă cu sărbătorile religioase:

„Am lucrat într-o organizație destul de serioasă, la nivel de minister, și acolo nu se acceptă nicidecum ... Dacă sâmbăta este zi de lucru, nu se acceptă să nu vii. Sunt momente că ești apăsător că trebuie să vii dacă se solicită și atunci am avut așa situație că trebuia să plec de acolo. De câteva ori mie mi-au cedat, ultima dată când trebuia și nu puteam să vin la ziua de lucru - sâmbăta, am scris cerere și am plecat” (F, 28 ani, reprezentant al minorităților religioase)

- interzicerea abordării subiectelor religioase în cadrul instituției de învățământ:

„La școală administrația mi-a zis categoric să nu spun nimic de Biblie în timpul lecției. Evident că predau altceva, nu predau religia. Dar codul educației ne vorbește că profesorul trebuie să fie gata să dea și educație intelectuală, culturală, literară și spirituală.” (M, 24 ani, reprezentant al minorităților religioase)

- comportament diferit față de ceilalți angajați:

„În Biblie avem cele 12 porunci corecte... să nu furi e lege, nu e principiu, dar fiind alături de alți oameni care fură sunt disprețuită că nu procedez ca și dâșii, și mai multe nu fac... sunt marginalizată foarte mult.” (F, 54 ani, reprezentant al minorităților religioase)

Mai mulți reprezentanți ai minorităților religioase au relatat despre situații când la evenimente publice preoții ortodocși din localitățile unde se desfășura evenimentul au provocat populația la agresiuni. Aceste situații au fost abordate în cadrul autorităților publice locale (APL), au apărut în presa locală, dar de obicei nu ajung în instanța de judecată.

„Creștinii primesc toate acestea ca prigoană și asta e ceva normal pentru creștini, de asta nu se dă în judecată pentru așa ceva... Hristos a fost prigonit și a spus că și voi veți fi prigonți pentru că mergeți pe urmele mele, și până la urmă ne face pe noi mai puternici” (F, 28 ani, reprezentant al minorităților religioase)

„Isus Hristos nu a dat pe nimeni în judecată când a fost bătut, când a fost chinuit, când a fost asuprit, când a fost prigonit. Nu a dat în judecată și el ne învață pe noi să nu facem acest lucru.” (M, 69 ani, reprezentant al minorităților religioase)

O tânără participantă la discuția de grup cu minoritățile religioase a menționat că se confruntă zilnic cu respingerea și disprețul din partea societății și în special al semenilor săi, iar aceste tratamente se datorează în cea mai mare parte portului diferit.

„Când am fost internată în spital în Chișinău și fetele care erau atunci în salon cu mine se fereau de mine că tu ești de altă religie, noi cu tine nu trebuie să discutăm, tu trebuie să stai în altă parte. Sora medicală când venea să ne pună nouă picurătoarea tot așa zicea: „Dacă părinții nu te văd și nu te vede nimeni, ce tot așa trebuie să umbli (îmbrobodită)?” îmi lua basmaua, mi-o dădea într-o parte ca să nu o ajung. Chiar la masă când mă duceam tot așa eram respinsă, se fereau de mine că sunt de altă religie. Se vede prin comportament cum noi suntem și dintr-o dată te caracterizează... Mergeam o dată pe drum și mergea o femeie cu un copil de mână și o salut, dar copilul spune - „mama, de ce răspunzi că ea e baptistă.” Copilul avea vreo 7-8 ani.” (F, 16 ani, reprezentant al minorităților religioase)

În majoritatea lor, reprezentanții minorităților religioase au percepții eronate față de grupul LGBT. Aceștia desconsideră acest grup de persoane și sunt ferm convingeți că minorităților sexuale nu ar trebui să le fie respectate drepturile. Respondenții au adus următoarele argumente la adresa grupului LGBT:

- sunt bolnavi psihic:

„Aici e cazul de bolnavi psihic. Dacă Biblia spune că bărbatul cu soția, și aici e o tâmpenie, nu e încălcare a dreptului omului.” (M, 69 ani, reprezentant al minorităților religioase)

- risc pentru asigurarea continuității speciei umane:

„Oamenii trebuie să se înmulțească, iar dacă acceptăm ceea ce vor minoritățile sexuale, oamenii ar muri, se oprește tot, dezvoltarea... dacă e vorba de homosexuali se stopează toată lumea. Ceea ce spun ei că (însămânțarea) artificială, femeile da, dar bărbații ce fac?” (M, 24 ani, reprezentant al minorităților religioase)

- oferă exemplu nefast copiilor:

„Acești homosexuali influențează copiii, pe mine cel mai tare mă doare problema pentru că copiii tot îmbibă ca buretele. Tot ce văd ei acceptă, ei de mici să privească la lucrurile acestea ca la ceva normal...” (F, 28 ani, reprezentant al minorităților religioase)

- asociați cu pedofili:

„Asta duce la pedofilie până la urmă. Ei tot vor copii să aibă și ei înfiază copii, fetițe, și mai departe cine știe ce se face acolo...” (F, 22 ani, reprezentant al minorităților religioase)

Unii reprezentanți ai grupului LGBT, participanți la discuțiile de grup, au precizat că anume asocierea lor cu pedofili îi deranjează cel mai mult. Aceste percepții sunt total eronate și le afectează enorm imaginea.

- li se atribuie responsabilitatea răspândirii virusului HIV:

„În cazul cu minoritățile sexuale toți cunoaștem că virusul HIV a provenit de la homosexuali, însăși boala.” (M, 24 ani, reprezentant al minorităților religioase)

În urma discuțiilor de grup s-a remarcat faptul că și în rândul comunității LGBT sunt anumite mituri privind orientarea sexuală. Acest lucru ilustrează încă o dată necesitatea suportului și consilierii unor membri ai comunității LGBT.

„Cred că dacă eu sunt gay asta-i din păcatele părinților mei... au greșit ceva la o sărbătoare mare sau eu mai știu la ce... eu mai știu, eu așa cred că asta e din greșeala părinților sau poate cineva din familia mea cineva a mai fost, a făcut...” (gay, 18 ani)

Reprezentanții **comunității LGBT** au menționat că cel mai mult le este încălcat *dreptul la integritate fizică și psihică*. Societatea îi condamnă, îi blamează, îi amenință și în unele situații sunt agresați. Cu situații de agresiune cel mai frecvent se confruntă gay-ii, pe când față de lesbiene societatea este mai tolerantă. În opinia unor respondenți cel mai încălcat drept al LGBT este *dreptul la familie*.

Totuși, în mare parte, comunitatea LGBT este preocupată de atitudinea discriminatorie, de respingerea din partea societății, în special din partea celor apropiati.

„Nu înțeleg cum părinții pot să accepte o persoană care s-a născut cu dizabilități din naștere... dar noi care am crescut normal și ne-au cunoscut și până la vârsta asta au fost alături de noi și ne-au acceptat. Și după asta noi da, recunoaștem că suntem gay și gata ei ne consideră nebuni, ... și nu ne acceptă.” (gay, 20 ani)

Totodată, mai mulți respondenți tineri, reprezentanți ai grupului LGBT, au menționat că nu se simt în siguranță, că pot fi agresați verbal și fizic în stradă. De asemenea, ei declară că instituțiile care ar trebui să-i protejeze îi desconsideră, au

fost înregistrate situații în care poliția a refuzat să înregistreze plângeri și chiar dacă acestea sunt înregistrate practic nu se intervine conform legislației. Totodată este dificil de găsit martori în cazul unor atare situații pentru că membrii societății tolerează agresiunea față de grupul LGBT, considerând-o de multe ori „ca o lecție oferită”.

„Pentru că ei te cred nebun și-ți zic: du-te și te lecuiește la Costiujeni și nu te adresa la poliție. După situația care a fost la mine, că m-au bătut... eu m-am adresat la poliție, am depus plângere, mama i-a zis lui tata că eu am depus plângere și tata cu fratele meu zice: pentru ce cauți tu dreptate dacă tu ești vinovat (că ești gay)?” (gay, 20 ani)

„Noi după lege suntem protejați împotriva agresiunii psihologice, hărțuire sexuală, dar de facto aceste drepturi nu sunt respectate pentru că este imposibil, nicăieri, nici la poliție, nici la judecată să demonstrezi că așa violență a avut loc” (transsexual, 27 ani)

Opiniile privind orientarea sexuală sunt diferite și în rândul comunității LGBT. Unii consideră că ei au dreptul la viață privată și de a nu fi discriminați în bază de orientare sexuală, iar societatea trebuie să-i accepte/respecte, alții însă, consideră că unii reprezentanți ai comunității LGBT ar trebui să uzeze cu precauție metodele de manifestare în public a orientării lor, prevenind astfel posibile reacții negative din partea unor persoane mai puțin tolerante.

„Dacă tu o să vii la medic și o să spui: pe mine mă doare capul sau dintele sau încă ceva și o să-i spui: știți eu aseară am dormit cu Vasea... el nu se va mai comporta la fel...” (gay, 27 ani)

În mai multe discuții de grup, **Romii** au fost identificați de către cei intervievați ca fiind printre categoriile de persoane ale căror drepturi, în Republica Moldova, sunt frecvent încălcate. Romii intervievați în cadrul focus-grupului au menționat că în societatea noastră persistă stereotipuri care îi afectează în viața de zi cu zi, majoritatea din acestea având conotații negative, cum ar fi: „romii amăgesc”, „romii fură”, „romii deoache”, „romii vrăjesc”, „romii ghicesc” etc.

Romii intervievați recunosc că în rândul Romilor există unele persoane care au comportamente anti-sociale, exact cum sunt și în rândul altor etnii. Ceea ce nu pot explica ei este faptul că aceste etichetări sunt extinse asupra tuturor Romilor. Mai mult ca atât, în opinia unor respondenți, Romii sunt provocați să aibă anumite comportamente, atunci când sunt izolați, etichetați sau chiar li se solicită anumite practici, cum ar fi ghicitul.

Dacă unii Romi încearcă să valorifice oportunitățile oferite acestei etnii, apelând la suportul oferit de instituțiile statului, societatea civilă și instituțiile de caritate, alții însă se simt frustrați și nu-și doresc decât să fie acceptați în societate, de rând cu ceilalți cetățeni. Aceste frustrări ei le-au simțit încă de mici copii, le resimt în continuare și sunt îngrijorați că și copiii lor vor fi etichetați.

„Această diferență o simt din copilărie, de când mă țin minte. De exemplu la școală, din clasa a V-a până în clasa a IX-a mereu am fost mai într-o parte față de colegii mei. Motivul a fost că sunt puțin mai neagră la piele. Prin oraș când ieși sunt grupuri care fac glume sau altceva. De exemplu am avut chiar nu demult o judecată și la ședință nici nu mi s-a permis să vorbesc, nu am avut posibilitatea să-mi zic opinia și cuvântul meu. Din gospodăria mea s-a furat o motocicletă și s-a terminat cu faptul că a dat dreptate vinovatului, cu totul că eu 100% eram păgubita. Nici cuvântul nu mi s-a oferit măcar... ce mă doare acum pe mine est faptul că copilul meu când va crește va fi înlăturat căci este Rom.. aceasta nu este dreptate, căci este doar un copil și nu are nici o vină că este mai smolit sau că este Rom.” (F, 22 ani, etnic rom)

Însă, anume acești Romi încearcă să se integreze în comunitate, au mers la școală, lucrează, dar sunt marcați în continuare de atitudini discriminatorii pe care ceilalți membrii ai societății practic nu le sesizează.

„Am lucrat la restaurant (în Chișinău) ca chelner. Am fost foarte stimată, nu s-au îngrijorat de furt, de nimic absolut, m-au primit foarte bine. Însă eram denumită „țigăncușă”. Unde am lucrat nu era faptul ca să se ferească de mine, sau ceva de genul acesta, dar tot au găsit un cuvânt, ei mă numeau într-un fel pentru ei plăcut, dar eu mă simțeam puțin incomod căci făceam tot împreună cu ei și la fel ca ei... ei mereu ziceau că glumesc și să nu mă supăr căci aceasta este de bine și că lor le place acest cuvânt, căci este frumos dar eu mă simțeam supărată, ofensată. Nu doream să se accentueze faptul că sunt Rom, doream să fiu ca toți.” (F, 22 ani, etnic rom)

Pe de altă parte sunt cei care consideră că statutul de Rom îți oferă anumite facilități și că instituțiile statului trebuie să-ți acorde beneficii, chiar dacă în unele situații nu respectă anumite criterii prevăzute de lege. Prin urmare, această categorie de Romi percepe drept discriminare etnică cazurile de neacordare către ei, a unui anumit serviciu chiar dacă de facto motivul neacordării acestuia este neîntreținerea condițiilor necesare.

„Probleme la grădiniță că ea este din Romi și nu doreau să o primească. Dar noi ne-am adresat la primar și domnului mi-a ajutat căci fata nu are nici un act la momentul de față căci este născută la Moscova, dar la moment este aici.” (M, 37 ani, etnic rom)

„Am scris scrisoare la minister, am mers la asistența socială, am început să îmblu pe drumuri, pe la primărie, la raion, așa am ajuns la domnul Rădiță care era responsabil pe drepturile Romilor. Și deodată s-a schimbat totul - până la aceasta le era indiferent de toate, mă duceam după ajutor, ceream ajutor și mereu mi se răspundea că vom face, că va fi totul bine. Mereu mi se spunea că ceva nu îmi ajunge, ba un certificat oarecare, ba altul... Acum primesc ajutor social pe copii, pensie de invaliditate de gradul întâi, compensație, ajutor pentru anotimpul rece al anului. O organizație din Belgia, ei ajută familiile cu mulți copii și ne ajută foarte mult, mulțumim Domnului. Ne ajută cu produse alimentare, praf de spălat și multe altele... Acum viața noastră este cu mult mai ușoară. Lemne de foc ne aduce, dacă avem nevoie de medicamente sau la spital ceva avem nevoie ei ne ajută cu tot ce ne trebuie, dacă nu putem obține de la spital sau de la medicul de familie, este în cazul când trebuie ceva mai complicat, astfel facem totul cu ajutorul ei. Ne este mult mai bine acum. La momentul dat nu pot zice că am careva interdicții sau că sunt înjosită pentru faptul ca sunt Rom, nu este așa ceva.” (F, 43 ani, etnic rom)

Non-cetățenii au semnalat în mare parte aceleași probleme în respectarea drepturilor omului ca și cele menționate de cetățenii Republicii Moldova, dar au semnalat și faptul că atât cetățenii Republicii Moldova, cât și non-cetățenii sunt puțin informați și preocupați de subiectele privind drepturile omului. Astfel, ei ajung să se intereseze de anumite prevederi doar atunci când li se încalcă flagrant anumite drepturi. În cazul studenților non-cetățeni, aceștia beneficiază de un suport mai mare dacă ajung în țara noastră prin programe de schimb. Non-cetățenii se pot confrunta cu probleme birocratice și/sau de limitare ale unor drepturi din cauza nivelului slab de informare a funcționarilor publici și/sau a prestatorilor de servicii.

„Funcționarii nu se ciocnesc cu asemenea situații atât de des și nu cunosc ce acte anume trebuie să prezinte. Le este mai ușor să-ți refuze, spunând că nu cunosc care ar fi procedura sau spun că nu vor. Dacă se vor ocupa de un cetățean străin vor pierde mai mult timp, mai multe emoții, ei se mai tem că în cazul în care nu vor face ceva corect vor apărea probleme. Uneori ei nu vor să facă, este greu să cauți în legislație, să vezi care este procedura, care sunt drepturile. Ei te refuză pentru că este mai ușor sau îți spun că nu este posibil.” (M, 34 ani, non-cetățean)

Totuși, unii non-cetățeni au accentuat că, la angajare, există anumite limitări pentru ei în accesarea unor servicii și procurarea unor bunuri, situații, care din punctul lor de vedere constituie încălcări. Dintre acestea, s-au enumerat:

- imposibilitatea procurării terenurilor agricole:

„De exemplu un non-cetățean nu poate procura pământ (teren) sau să-l arendeze.” (M, 43 ani, non-cetățean)

„Asemenea probleme pot apărea, chiar atunci când dorești să procuri un imobil te întreabă dacă ești sau nu cetățean al RM.” (M, 34 ani, non-cetățean)

- limitarea accesării unor servicii și/sau solicitarea unor acte suplimentare:

„Când venim în Moldova, noi dorim să încheiem contract pentru procurarea abonamentelor, telefoanelor, nouă nu ni se permite, pentru că ei nu au siguranța cât vom sta aici și când vom pleca, dacă vom pleca ne vor putea găsi sau nu.” (M, 34 ani, non-cetățean)

„Cetățenii moldoveni nu cunosc despre drepturile cetățenilor străini. Eu m-am adresat la bancă pentru a primi bani și am prezentat permisul de ședere și m-au refuzat, mi-au cerut pașaportul, dar eu doar nu trec hotarele... nu am arătat pașaportul, doar am trecut drumul și m-am dus la altă bancă. Acolo era o domnișoară care a sunat și a aflat că se poate oferi servicii în baza permisului de ședere...” (M, 43 ani, non-cetățean)

- achitarea unor taxe și impozite mai mari:

„Non-cetățeanul plătește impozite duble. De ce dacă eu mă ocup cu același business, trebuie să plătesc de două ori mai mult? Eu nu înțeleg de ce.” (M, 34 ani, non-cetățean)

„Contractele pentru studii pentru cetățenii străini sunt mai mari, diferența e mare, dacă cei de pe loc plătesc 5000 lei, noi plătim 20 000 lei. Suma poate varia și de la o universitate la alta.” (M, 43 ani, non-cetățean)

- dificultate înaltă la angajarea în câmpul muncii în cadrul anumitor companii sau în calitate de funcționar public.

Încălcarea **drepturilor cetățenilor domiciliați în stânga Nistrului** a fost sesizată cu precădere de către experții intervievați, evidențiindu-se faptul că populația din regiunea transnistreană nu se poate bucura de drepturile și libertățile pe care le au cetățenii din dreapta Nistrului. De remarcat că populația generală a Republicii Moldova din partea dreaptă a Nistrului nu sesizează acest aspect, astfel un sfert din populație consideră că drepturile acestora sunt respectate ”bine” și ”foarte bine” (Figura 8). În timp ce experții intervievați atenționează despre numeroase încălcări privind drepturile politice, *libertatea de întrunire, libertatea opiniei etc.*, oamenii simpli din regiunea transnistreană, dar inclusiv reprezentanții societății civile, sunt persecutați dacă împărtășesc alte opinii decât cele promovate de așa-zisa conducere din regiunea transnistreană.

Persoanelor care vor să se deplaseze în stânga Nistrului, le este îngăduit dreptul la libera circulație. Sunt afectați în special locuitorii din imediata apropiere a râului Nistru de pe ambele maluri. Astfel unii respondenți au menționat că persoanelor le este îngăduit accesul la loturile de teren agricol pe care le dețin în proprietate privată.

„La noi au îngăduit drumurile cu mobile de pământ pentru ca să nu poată trece omenii, să treacă doar prin punctele de control. Deci la noi erau drumuri de țară, acestea au fost astupate cu pământ cu ajutorul tractoarelor ca să nu poată trece locuitorii cu mașinile în regiunea transnistreană. Ca să aibă evidența celor care trec, dar se primește că se duce evidența doar a celor care trec cu mașinile, pentru că oamenii și așa trec.” (M, 28 ani, persoană din zona de securitate)

Dreptul la protecția datelor cu caracter personal este încălcat, în opinia experților, de către autoritățile de la Chișinău atunci când oferă informații despre cetățenii Republicii Moldova autorităților nerecunoscute din partea stângă a Nistrului.

„Forțele neconstituționale din stânga Nistrului pot aceste date (cu caracter personal) să le folosească împotriva cetățeanului și la bază să fie datele oferite de către Chișinău.” (expert 10)

Cățiva experți au menționat faptul că cetățenilor Republicii Moldova domiciliați sau aflați temporar în stânga Nistrului nu le este respectat dreptul la viață, libertate și siguranță, dreptul la un proces echitabil etc. Un aspect foarte important este faptul că nu există mecanisme funcționale de monitorizare și ulterior sancționare a încălcării drepturilor omului în regiunea transnistreană.

„Pentru populația Transnistriei nici nu există așa noțiune ca drepturile omului... În Transnistria privind drepturile omului trebuie de lucrat de la zero. Este ceea ce în Republica Moldova a fost în jur de 10-15 ani în urmă. Campanii de informare cu oamenii, dar mai mult să se lucreze cu tinerii că pe ceilalți deja nu-i mai schimbi, apoi câte un pic de lucrat cu organele puterii de stat.” (expert 12)

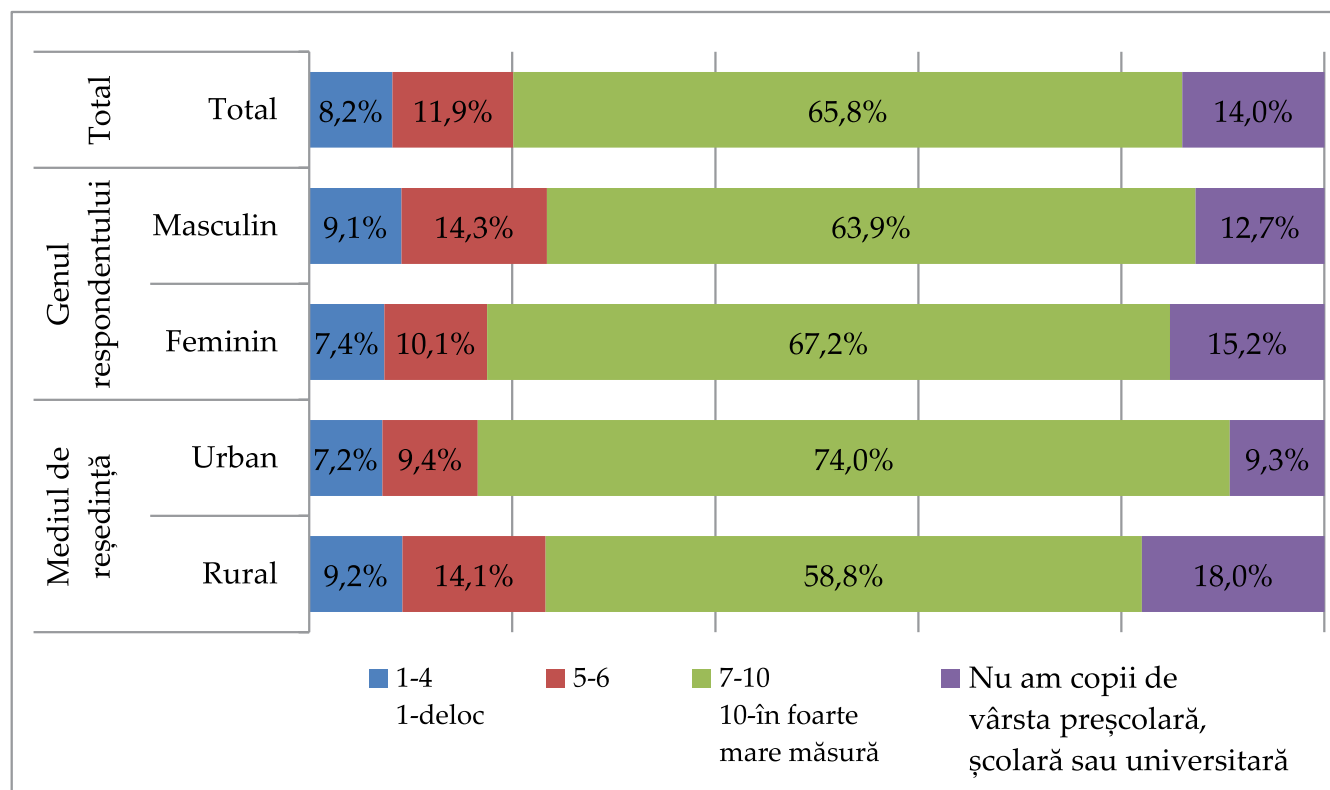
2.3. Dreptul la educație

Unul din drepturile fundamentale ale omului este dreptul la educație. O serie de întrebări au fost adresate respondenților pentru a evalua măsura în care este asigurat dreptul la educație în Republica Moldova, oferind note pe o scală de la 1 la 10.

Respondenții au fost solicitați să se expună în ce măsură posibilitățile financiare ale părinților afectează dreptul copiilor la educație, prin evaluarea pe o scală de la 1 la 10, unde 1 semnifică faptul că *deloc nu afectează*, iar 10 – *afectează în foarte mare măsură*. Doar 8,2% din respondenți consideră că dreptul la educație nu este afectat de posibilitățile financiare ale părinților, atribuind note de 1-4, circa 11,9% – au atribuit note de 5-6, iar o pondere considerabilă de 65,8% este de opinia că posibilitățile financiare afectează semnificativ dreptul la educație al copiilor, optând pentru notele 7-10.

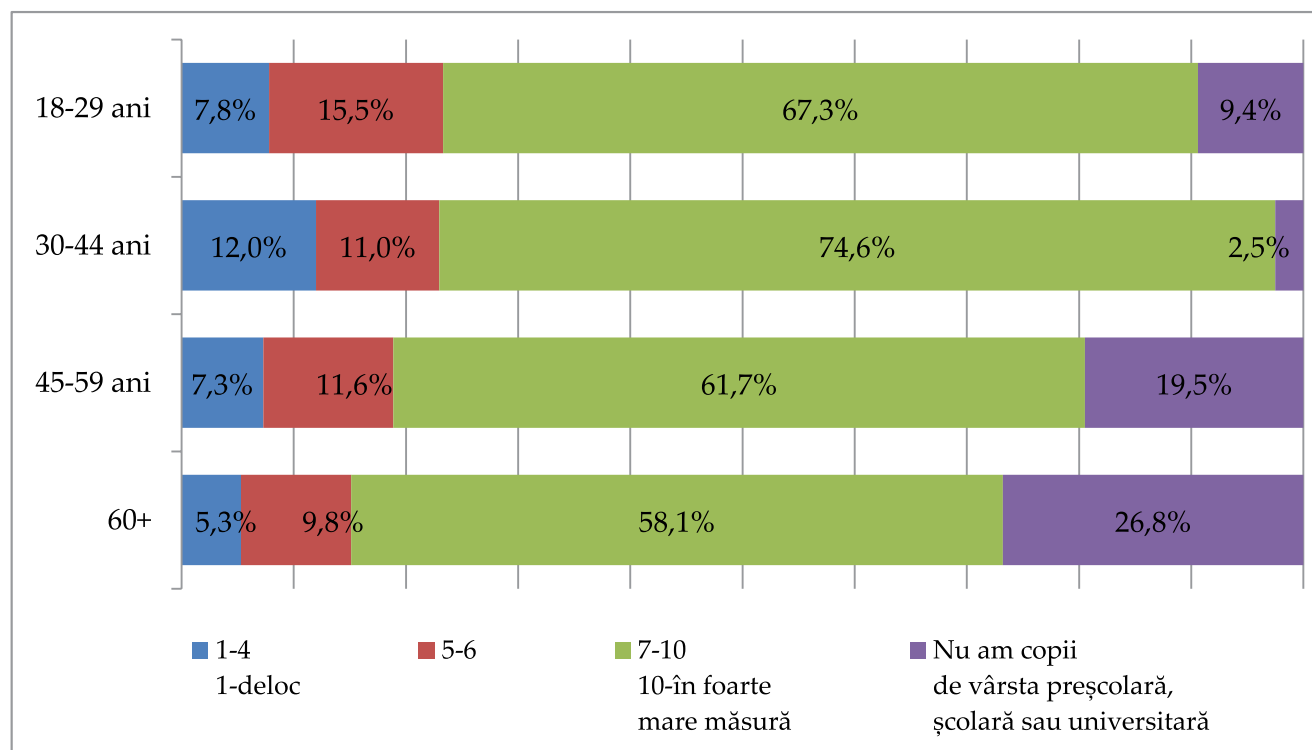
Această opinie este susținută de o pondere considerabilă de 74% a respondenților din mediul urban versus doar 58,8% respondenți de la sate, mai mult de femei, înregistrând 67,2% în raport cu bărbații, care au atribuit aceleași note de 7-10 într-o pondere de 63,9% (Figura 12).

Figura 12. Opinii privind măsura în care posibilitățile financiare ale părinților afectează dreptul copiilor la educație

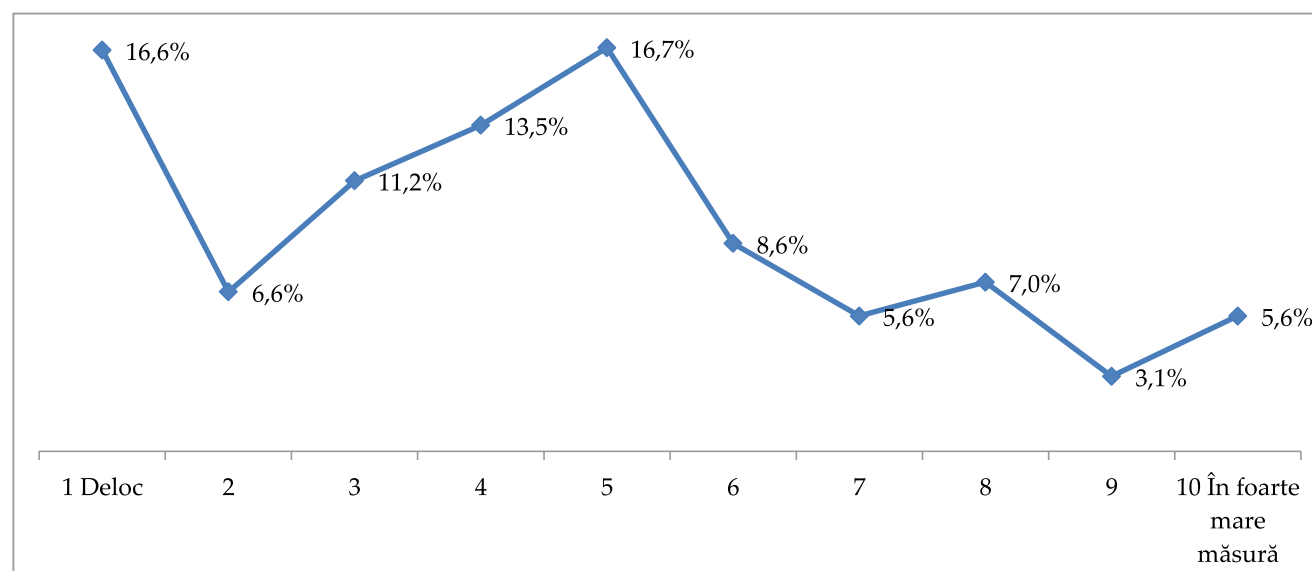
De menționat că circa 75% dintre respondenții cu vârsta de 30-44 ani consideră că posibilitățile financiare ale părinților afectează dreptul copiilor la educație, optând pentru notele de 7-10 în acest caz (Figura 13).

Figura 13. Opinii privind măsura în care posibilitățile financiare ale părinților afectează dreptul copiilor la educație în funcție de vârsta respondenților

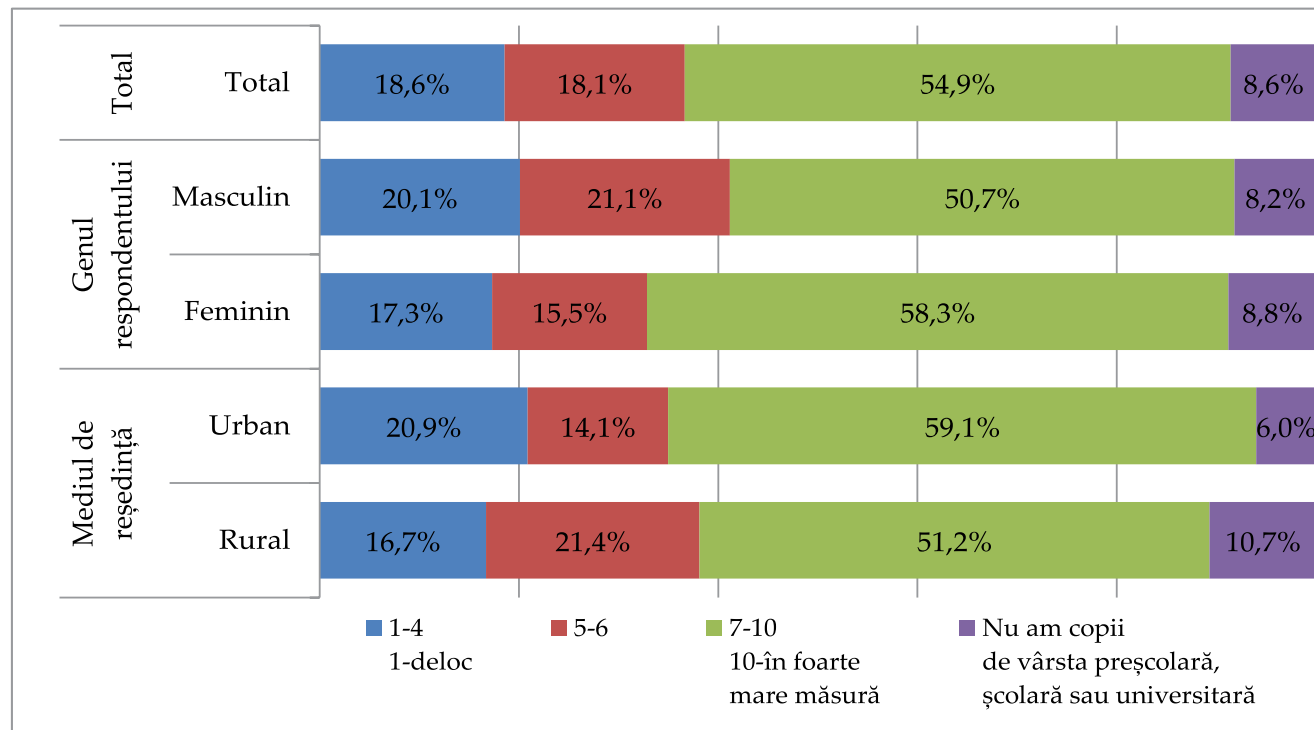
Doar 1/5 dintre respondenți au evaluat cu note de 7-10 măsura în care statul asigură tuturor accesul egal la educație și condiții egale de studiu, iar 47,9% sunt mai puțin sau deloc de acord cu această afirmație, oferind note de 1-4 în acest sens (Figura 14). Nu există diferențe considerabile între opinii în funcție de statutul socio-economic al respondenților.

Figura 14. Măsura în care statul asigură tuturor accesul egal la educație și condiții egale de studiu

Circa 55% dintre respondenți consideră că închiderea școlilor mici și transferarea copiilor în școli din localitățile megieșe în cadrul reformei în învățământ afectează în mare măsură dreptul copiilor la educație, atribuind note de 7-10 acestui indicator. Această opinie este împărtășită de către femei în proporție de 58,3% în raport cu bărbații (50,7%), de asemenea și locuitorii orașelor, 59,1%, în raport cu respondenții din sate, 51,2% (Figura 15).

Figura 15. Opinii privind măsura în care închiderea școlilor mici și transferarea copiilor în școli din localitățile din apropiere în cadrul reformei structurale în învățământ afectează dreptul copiilor la educație

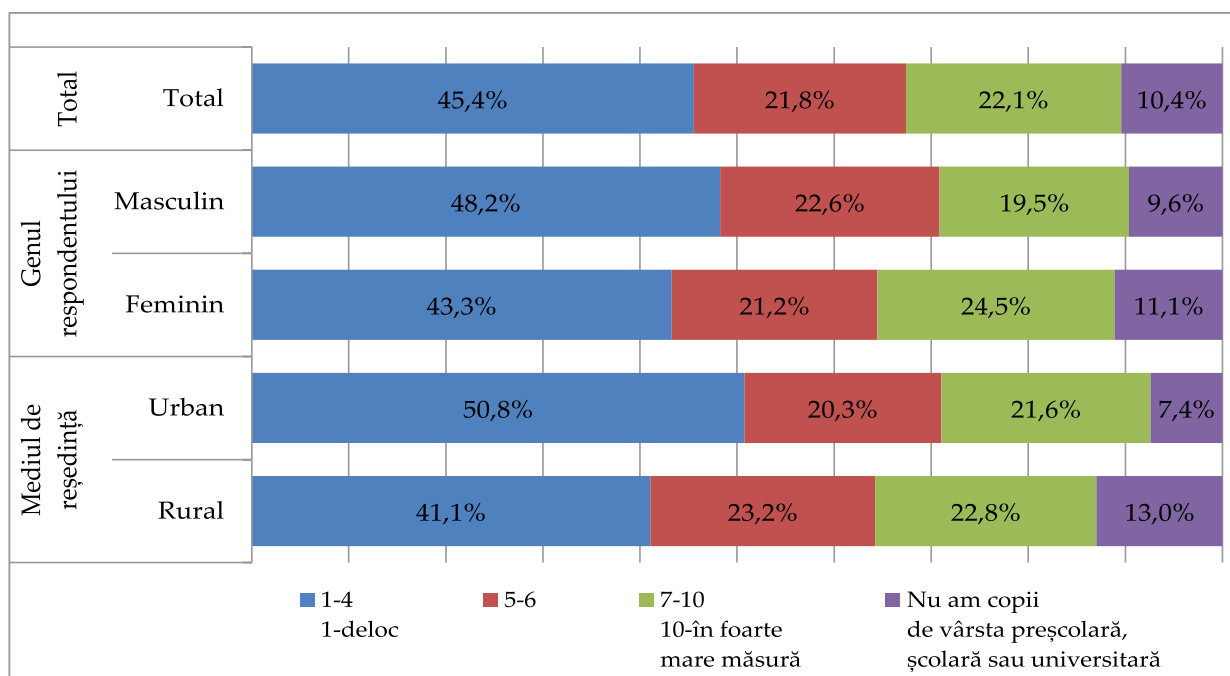

Acest aspect a fost reflectat instantaneu și în cadrul discuțiilor de grup. Unii părinți au vociferat că deși statul garantează inclusiv învățământul liceal, unii copii sunt privați de acest drept, dat fiind faptul că nu au liceu în comunitate, dar nici resurse financiare și/sau transport gratuit până la cea mai apropiată instituție de învățământ.

„Copiilor le închid școlile, liceele și ei nu au ce face, sunt limitați. Am un copil care pleacă în fiecare zi 30 km la liceu, fiindcă s-a închis la noi. Copiii nu sunt duși de către stat la liceu dacă este prea departe, dar nu se rezolvă ani de zile. Nu i se achită nimic în plus pentru drum, pentru mâncare. Banii sunt cheltuiți numai pentru drum câte 30 lei pe zi. Dar nervii care îi pierde jumătate de oră până ajunge, sunt cazuri diferite și el se află în pericol.” (M, 50 ani, persoană cu dizabilități)

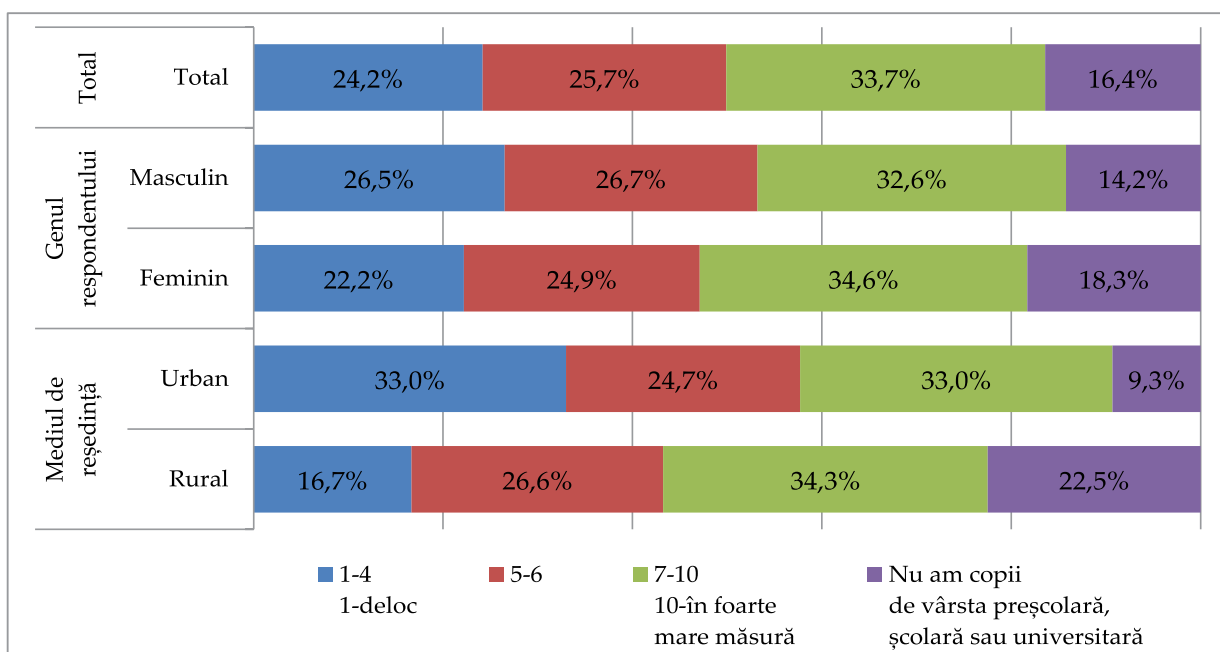
Circa 45,4% dintre respondenți sunt de părerea că prin aplicarea măsurilor de combatere a copiatului la examenele de bacalaureat, dreptul copiilor la educație este afectat în mică măsură sau deloc, atribuind note de 1-4 indicatorului respectiv. De această opinie sunt mai mulți bărbați, 48,2%, decât femei, 43,3%, de asemenea și respondenții din orașe, 50,8%, în raport cu cei de la sate, 41,1%. Totuși, 1/5 dintre respondenți consideră că aceste măsuri afectează semnificativ dreptul copiilor la educație, această opinie este împărtășită preponderent de femei în raport cu bărbații (Figura 16).

Figura 16. Opinii privind modul în care măsurile de combatere a copiatului la examenele de bacalaureat afectează dreptul copiilor la educație

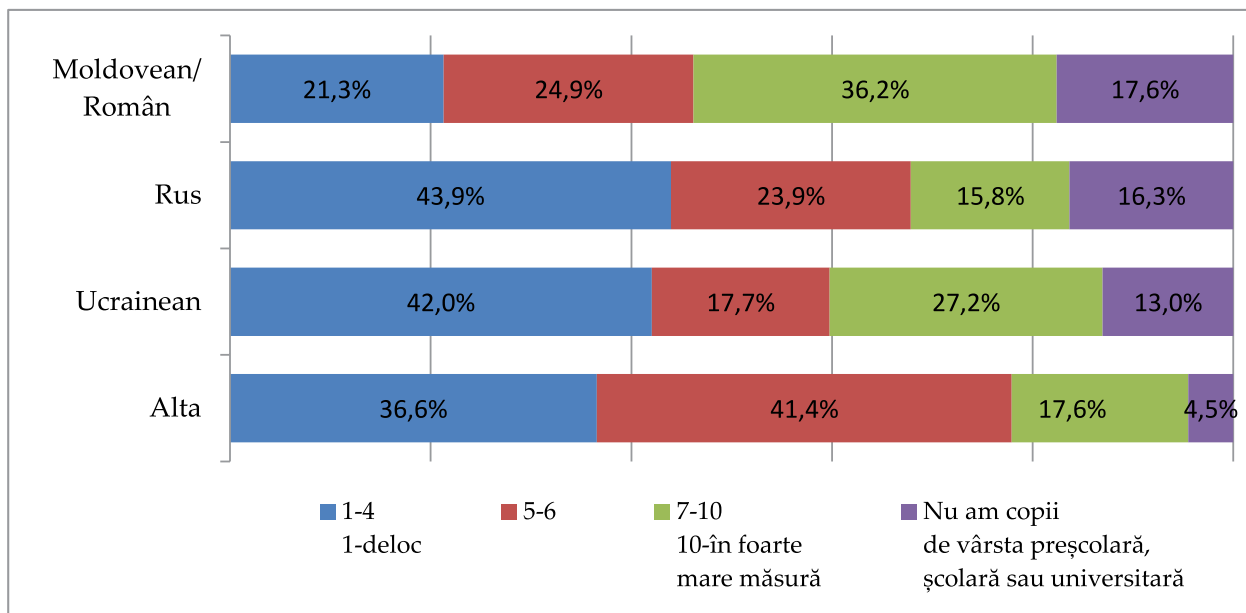
Un alt aspect evaluat în cadrul studiului este cel cu referire la crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat. Circa 1/3 de respondenți consideră că aceste condiții sunt suficiente, atribuind note de 7-10 acestora. Mai puțin de acord sunt respondenții din mediul urban cu aceeași 1/3 răspunsuri notate cu 1-4, cei din mediul rural s-au expus mai puțin în acest context (Figura 17).

Figura 17. Opinii privind crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat

Totodată, circa 40% dintre respondenții de alte naționalități, dar și 21,3% moldoveni/români consideră că statul nu crează condiții suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat, notând cu 1-4 răspunsul la întrebarea respectivă (Figura 18).

Figura 18. Opinii privind crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat în funcție de naționalitatea respondenților

Dreptul la educație în limba maternă a fost abordat și în cadrul discuțiilor de grup cu minoritățile etnice, dar s-a pus accent nu atât pe limba maternă (ucraineană, bulgară), cât pe instruirea în limba rusă. Opiniile la acest capitol sunt împărțite, pe de o parte unii consideră că se diminuează ponderea instituțiilor cu predare în limba rusă și consideră că aceasta este o încălcare a drepturilor minorităților, iar alții afirmă că este un proces firesc în condițiile în care nu mai sunt atât de multe solicitări. S-a conturat ideea că totuși este în beneficiul minorităților să studieze limba statului pe teritoriul căruia locuiesc. O participantă la discuția de grup a oferit propriul exemplu când instruirea în limba română i-a adus beneficii ulterioare, deși, inițial a studiat în această limbă fiind constrânsă de împrejurări.

„Mama este de etnie bulgară, tata rus, eu am învățat în școală română. Am învățat mai întâi 7 ani în școală rusă, apoi acolo erau foarte puțini copii școala a fost închisă și eu am fost nevoită să mă duc în școală cu predare în limba română. Am învățat din a doua jumătate a anului din a 8-a clasă până în a 12-a și nu a fost niciodată să-mi spună că tu ești bulgăroaică, poate în recreații acolo erau mulți copii care vorbeau în rusă, noi comunicam în rusă, nu spuneau că voi sunteți ruși, profesorii nu ne presau. Noi ne-am integrat foarte bine în colectiv.” (F, 21 ani, reprezentant minorități etnice)

Unii experți în drepturile omului, vorbind despre încălcarea drepturilor minorităților etnice, au remarcat faptul că persoanele de altă etnie nu au posibilitate să studieze în limba maternă, însă chiar dacă au posibilitate, aceste studii nu au continuitate, precum și nu-și pot dezvolta limba maternă, aceasta fiind înlocuită cu limba rusă.

„Să spunem la noi în raionul X este un singur sat care se consideră ucrainean, acolo copiii învață în limba ucraineană, școala acolo funcționează ca gimnaziu. După terminarea gimnaziului acești copii pierd speranța să mai învețe în limba ucraineană, nicăieri nu mai au posibilitatea să mai învețe, în plus această școală se află sub pericolul să fie închisă. Din momentul de când școala nu o să mai funcționeze acestor copii li se va încălca dreptul la studiere în limba maternă.” (expert 16)

„În ce privește minoritățile etnice la noi sunt favorizate, dar cu părere de rău nu cum ar trebui să fie. Trebuie să le fie respectat dreptul de a-și dezvolta cultura națională și dezvoltarea limbii lor vorbită, dar la noi se consideră realizarea dreptului minorităților etnice de a vorbi în limba rusă dar nu limba găgăuză, ucraineană.” (expert 3)

În general se consideră că în Republica Moldova dreptul la educație pentru minorități este respectat, dar există anumite bariere lingvistice în procesul de studii în domeniile în care predarea este în limba română.

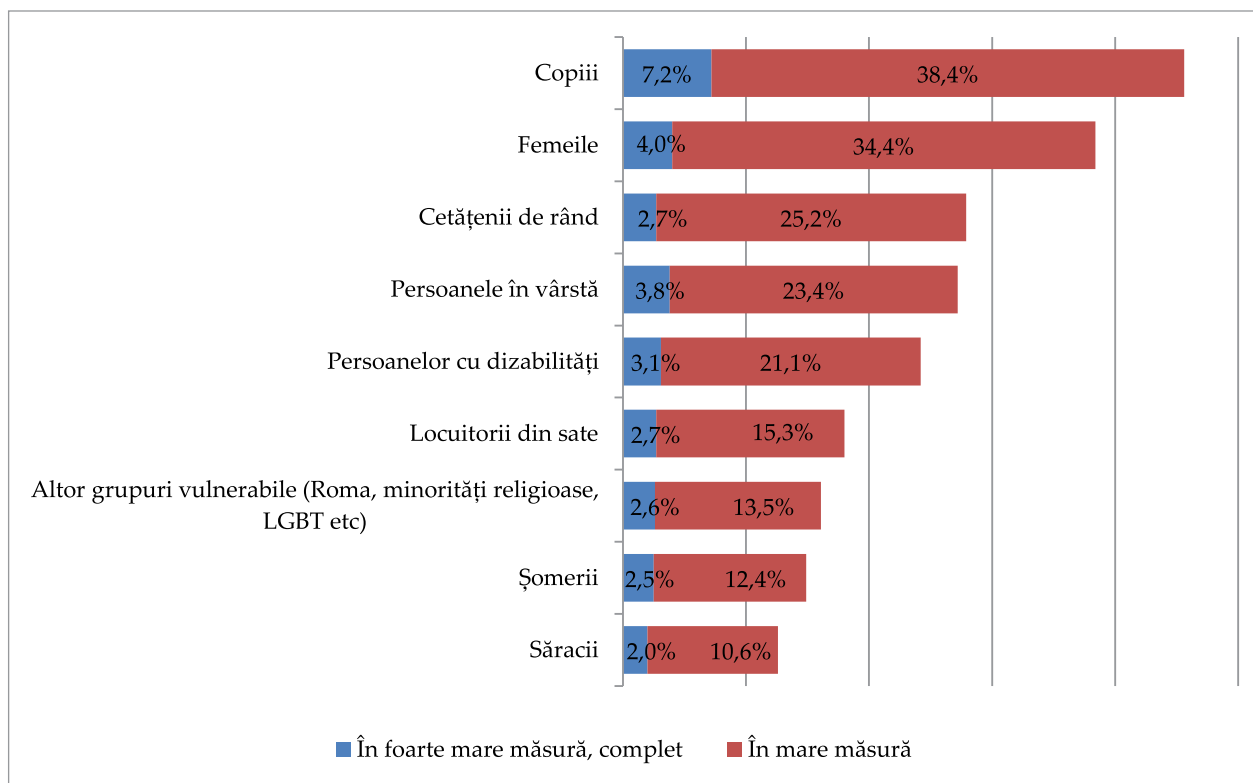
În regiunea transnistreană se încalcă dreptul la educație în limba maternă pentru vorbitorii de limba română. Studiarea în limba română în stânga Nistrului este îngreunată de așa-zisele autorități prin presiuni directe asupra directorilor, cadrelor didactice, părinților, precum și prin periclitarea unor activități și impunerea unor bariere indirecte (chirii mărite, spații inadecvate etc.). Astfel, copiii din Grigoriopol care își doresc să studieze în limba română, învață în schimbul doi în instituția din Doroțcaia. În opinia respondenților acest aspect se răsfrânge negativ asupra calității studiilor pentru elevii din ambele localități.

„Dat fiind faptul că la noi în localitate vin să învețe copii din Grigoriopol, adică tinerii care vor să învețe în limba de stat, respectiv strică și regimul de studii al elevilor din Doroțcaia, pentru că sunt nevoiți să facă lecții mai scurte, se restrânge programul, pentru ca să reușească ambele licee să facă ore, căci până la masă învață Doroțcaia, după masă vine Grigoriopolul cu autocarele. Deci lecții se fac mai scurte, program mai încărcat.” (M, 28 ani, persoană din zona de securitate)

2.4. Dreptul la ocrotirea sănătății

Asigurarea de către stat a dreptului la ocrotirea sănătății a diferitor grupuri de persoane este percepută diferit de către respondenți. Datele studiului denotă că cea mai mare pondere a respondenților consideră că copiilor le este cel mai mult asigurat dreptul la ocrotirea sănătății. Circa 45% consideră că dreptul *copiilor* la ocrotirea sănătății este asigurat complet sau în mare măsură, circa 38% - consideră același lucru în cazul *femeilor*, iar circa 27% au menționat astfel de opțiuni cu referire la *cetățenii de rând* și *persoanele în vârstă*. Respondenții sunt mai puțin de acord cu această afirmație în cazul *persoanelor sărace* și *șomerilor*, cu 13% și 15% răspunsuri exprimate privind asigurarea deplină sau în mare măsură a dreptului la ocrotirea sănătății pentru aceste grupuri de persoane (Figura 19).

Figura 19. Asigurarea de către stat a dreptului la ocrotirea sănătății

În cadrul discuțiilor de grup la fel s-a remarcat faptul că unor categorii de persoane li se încalcă dreptul la ocrotirea sănătății. În acest context, deseori s-a făcut referință la persoanele cu venituri modeste și persoanele în etate. Persistența plăților informale în instituțiile medicale limitează semnificativ accesul persoanelor cu venituri mici la serviciile medicale, indiferent dacă acestea dispun sau nu de poliță de asigurare medicală.

Persoanelor în vârstă li se încalcă dreptul la ocrotirea sănătății atât din punct de vedere a accesului acestora la servicii de sănătate, cât și din perspectiva atitudinii personalului medical și al calității prestării acestor servicii. Au fost aduse mai multe exemple proprii sau ale apropiaților care reprezintă situații de încălcare a dreptului la ocrotirea sănătății.

„Am fost și am spus ce boală am, ce durere și mă întreabă câți ani ai, eu spun - 65 de ani, și ea spune - „și ce mai vrei?”. Eu mă duc să mă lecuiesc, dar ea mă întreabă câți ani am? Deja nu mai merg la medicul acela, merg la altul.” (F, 65 ani, reprezentant al minorităților religioase)

O altă categorie căroră deseori li se încalcă dreptul la sănătate sunt *persoanele cu dizabilități*. Deși, în mare parte legislația le oferă anumite privilegii în accesarea serviciilor medicale, în realitate marea majoritate a acestora nu pot beneficia de aceste facilități.

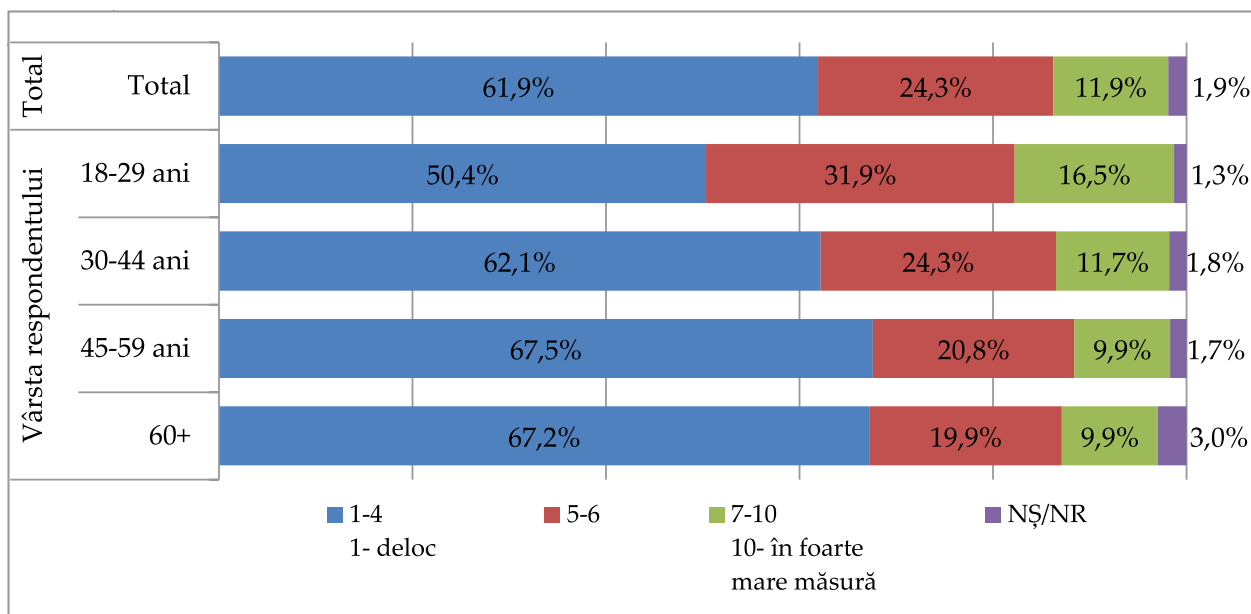
„Dreptul la sănătate, fiecare persoană cu dizabilități odată în an trebuie să fie internat în spital, eu deja al doilea an stau în rând și permanent îmi zic că nu sunt locuri. Fiindcă boala mea nu se lecuiește, trebuie să fie menținută ca să nu fie mai gravă. Odată în an trebuie să stai internat pentru a primi tratament medical. Mă tratez prin finanțele mele singur, datorită pensiei și salariului meu.” (M, 31 ani, persoană cu dizabilități)

„Statul este obligat după lege să îngrijească de invalizii de la naștere, dar aceștia nu sunt ajutați. Dacă merge vorba de bani, totul se face pe cont propriu.” (M, 59 ani, persoană cu dizabilități)

Prin intermediul a trei întrebări a fost evaluată opinia respondenților cu referire la accesul la serviciile medicale, cei intervievați fiind solicitați să se expună oferind note de la 1 – în mare măsură până la 10 – în mică măsură răspunsurilor respective.

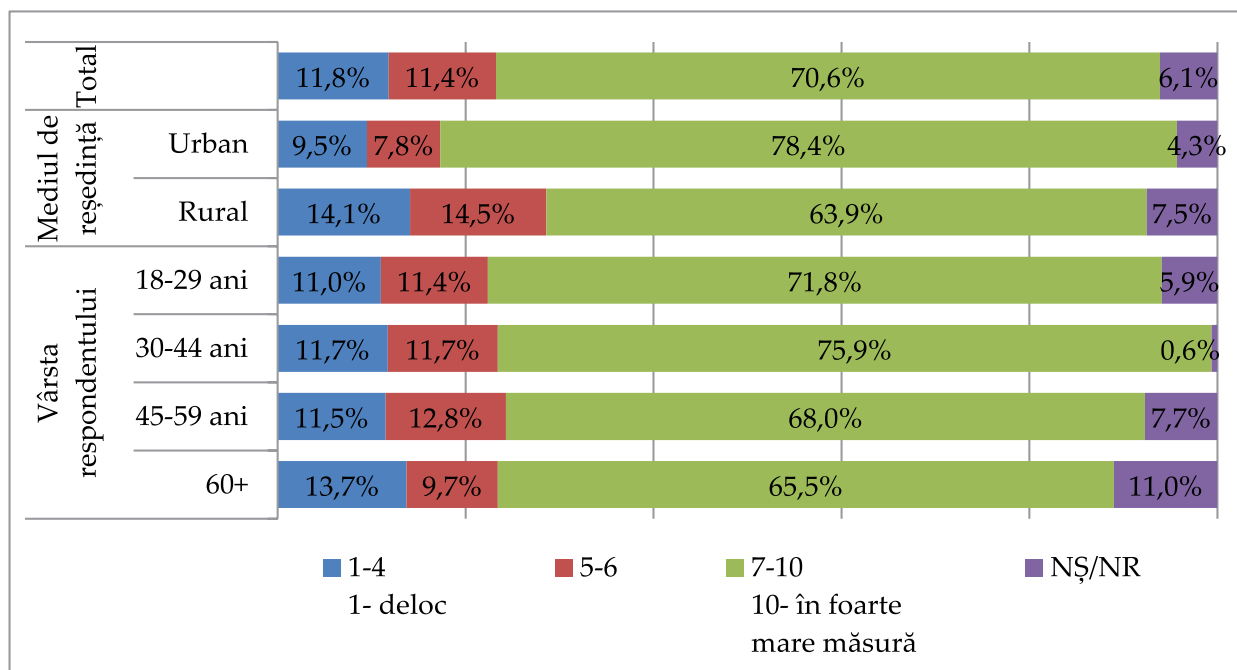
Circa 62% dintre respondenți au oferit note de 1-4 opțiunii *statul asigură tuturor acces egal la servicii medicale de calitate*, ceea ce semnifică că statul deloc sau în mică măsură asigură accesul egal la serviciile respective. Nu se observă discrepanțe semnificative pe medii de reședință și sexul respondenților, totodată se înregistrează ponderi mai mari a celor care sunt de aceeași opinie cu înaintarea în vârstă a celor intervievați. Astfel, peste 67% din respondenți de 45 ani și mai mult consideră că statul deloc sau în mică măsură asigură accesul egal la serviciile medicale de calitate, în timp ce printre cei tineri această pondere constituie 50,4% (Figura 20).

Figura 20. Opinii privind măsura în care statul asigură tuturor acces egal la servicii medicale de calitate

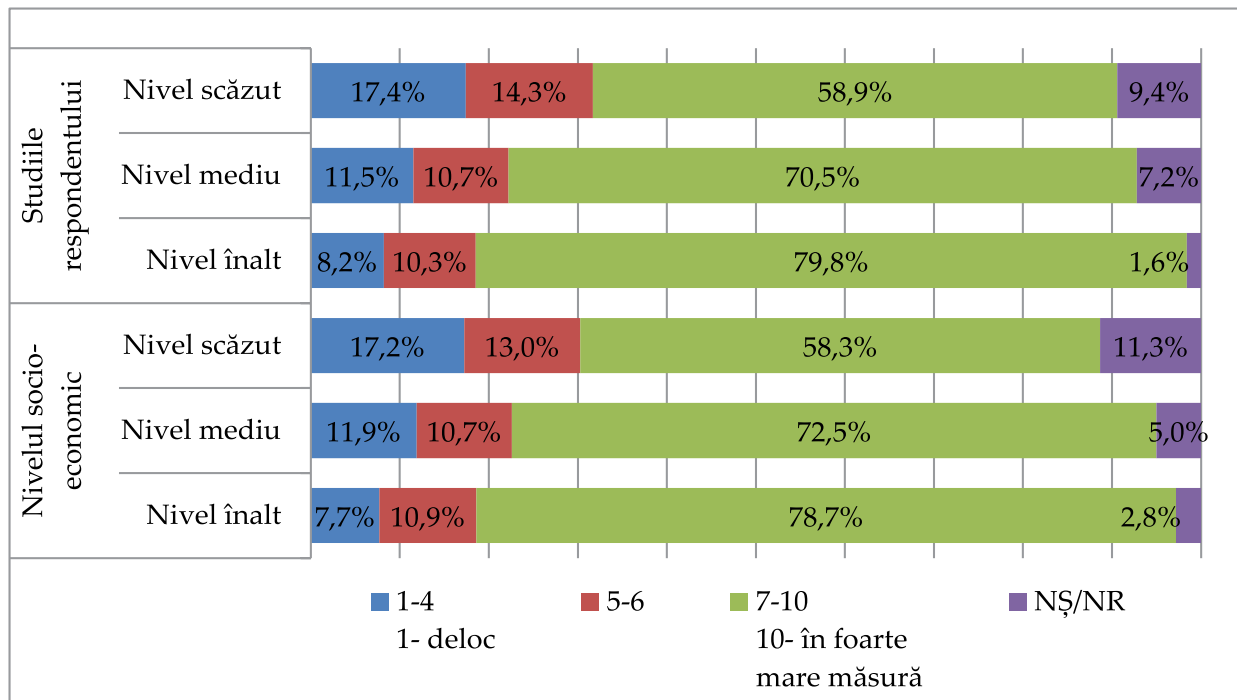
Peste 70% dintre respondenți consideră că banii/resursele financiare ale persoanei afectează în mare sau chiar în foarte mare măsură dreptul la servicii de ocrotire a sănătății, acordând opțiunii respective note de 7-10. Cei mai afectați par a fi respondenții din mediul urban, ponderea celor care sunt de opinia dată depășind cu 15 puncte procentuale ponderea celor din mediul rural, care au oferit aceleași note de 7-10. Opinia respectivă este susținută de o pondere ce depășește $\frac{3}{4}$ în cazul respondenților din grupul de vârstă 30-44 ani, urmat de cei de 18-29 ani cu circa 72% răspunsuri privind faptul că disponibilitatea resurselor financiare afectează dreptul la servicii de ocrotire a sănătății (Figura 21).

Figura 21. Opinii privind măsura în care banii/resursele financiare ale persoanei afectează dreptul la servicii de ocrotire a sănătății

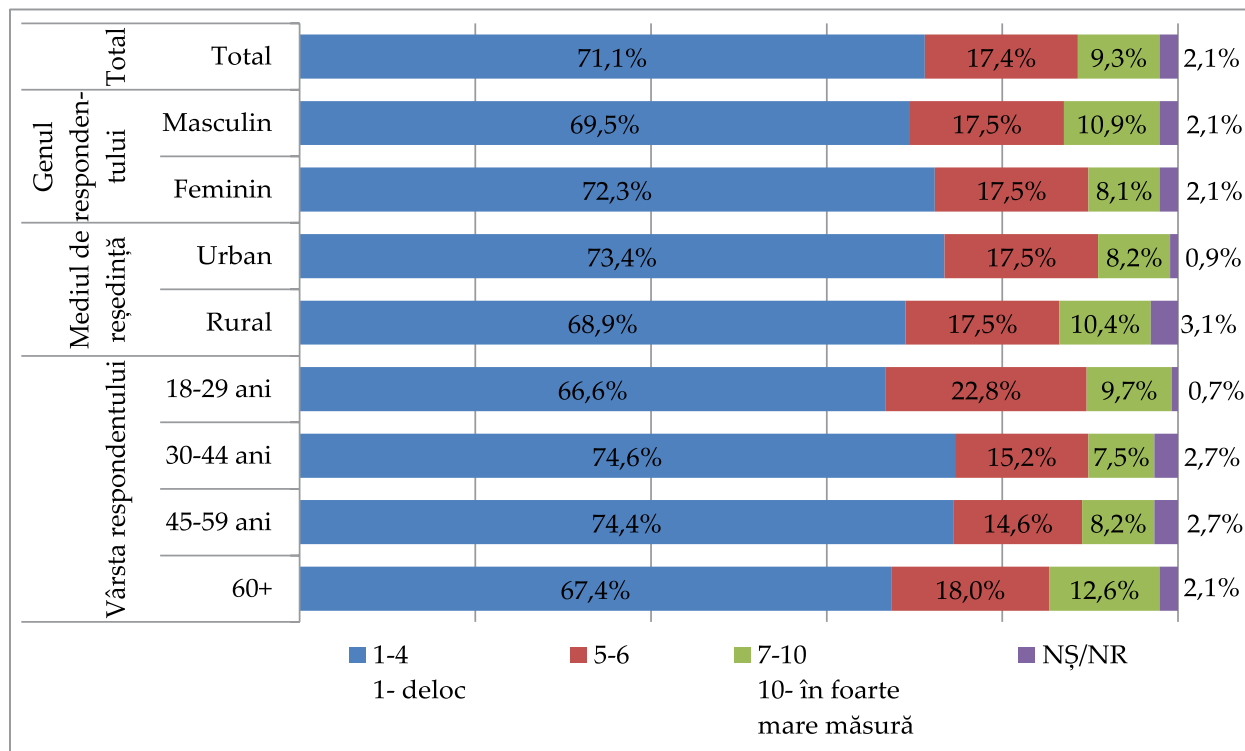
Este important de menționat că această opinie este susținută de aproape 80% dintre respondenții care posedă un nivel de studii și socio-economic înalt (Figura 22).

Figura 22. Opinii privind măsura în care banii/resursele financiare ale persoanei afectează dreptul la servicii de ocrotire a sănătății în funcție de studii și nivelul socio-economic al respondenților

În opinia respondenților, polița de asigurare obligatorie de asistență medicală nu asigură deținătorului acesteia un nivel adecvat de servicii medicale. Circa 71,1% respondenți au apreciat cu note de 1-4 acest lucru, ceea ce semnifică că deloc sau în mică măsură asigură nivelul respectiv al acestora. Femeile consideră acest lucru într-o pondere mai semnificativă în raport cu bărbații, iar respondenții din orașe îi depășesc, ca pondere, pe cei de la sate, pe marginea opiniei date. Aceleași poziții sunt susținute de un număr mai mare a respondenților de 30-59 ani în raport cu alte grupuri de vârste (Figura 23).

Figura 23. Opinii privind măsura în care polița de asigurare obligatorie de asistență medicală permite deținătorului acesteia un nivel adecvat de servicii medicale

Polița de asigurare obligatorie de asistență medicală, în opinia participanților la studiul calitativ, oferă acces la servicii de consultanță și spitalizare, însă în lipsa resurselor financiare accesul la tratament este diminuat semnificativ. Astfel, după spitalizare, unele persoane ajung să se trateze cu metode tradiționale. Majoritatea celor intervievați au precizat că dreptul la sănătate este încălcat datorită faptului că predomină plățile informale în sistem.

„Mă simt în siguranță atâta timp cât sunt sănătos și cât pot lucra. Dacă te îmbolnăvești, la noi este mare corupția și ca să faci ceva trebuie să achiți, polița medicală nu contează.” (M, 20 ani, chelner, reprezentant al minorităților etnice)

„Cu polița doar te consultă, medicamente nu ni se oferă, chiar dacă noi avem probleme de sănătate grave, dacă ai bani te tratezi, dacă nu trăiești cum poți...” (F, 52 ani, persoană cu dizabilități)

Și non-cetățenii au remarcat ineficiența sistemului de asigurări medicale obligatorii. Posedarea asigurării obligatorii de asistență medicală nu îți oferă de fapt beneficii și non-cetățenii preferă să se adreseze la instituțiile private unde există o claritate privind plata serviciilor iar serviciile medicale sunt percepute ca fiind mai calitative.

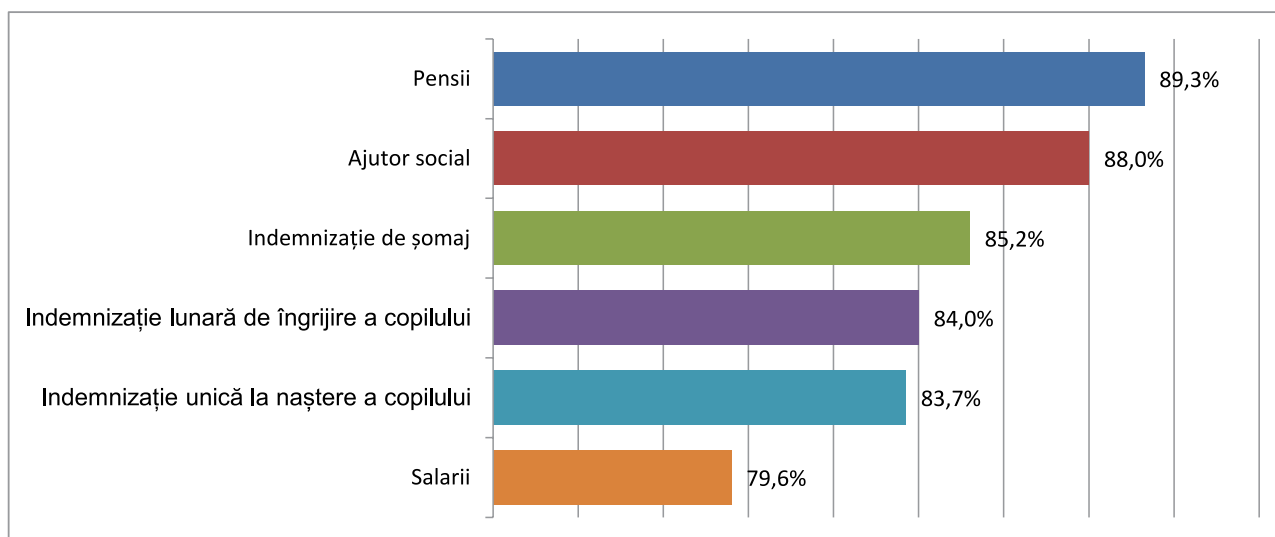
„Ca studentă eu trebuie să am poliță, dar prea multe acte sunt necesare și am înțeles că nu are rost... mai bine mă duc la clinicile private: sunt amabili, servicii bune și nu sunt atât de scumpe.” (F, 21 ani, non-cetățean)

„Este o problemă cu polița medicală, eu de atâția ani plătesc polița medicală, de vreo 10 ani o achit, dar nici o pastilă de aspirină nu am primit gratis. Tot ce mi-a prescris medicul a fost cu plată... Eu mă gândesc dacă eu banii pe care îi plătesc anual pentru poliță i-aș pune în bancă, atunci când mă voi îmbolnăvi voi avea de două ori mai mulți bani, eu singur pot să-mi fac mie poliță... Nu este eficientă polița, pe de o parte statul își fură populația.” (M, 43 ani, non-cetățean)

2.5. Dreptul la protecție socială

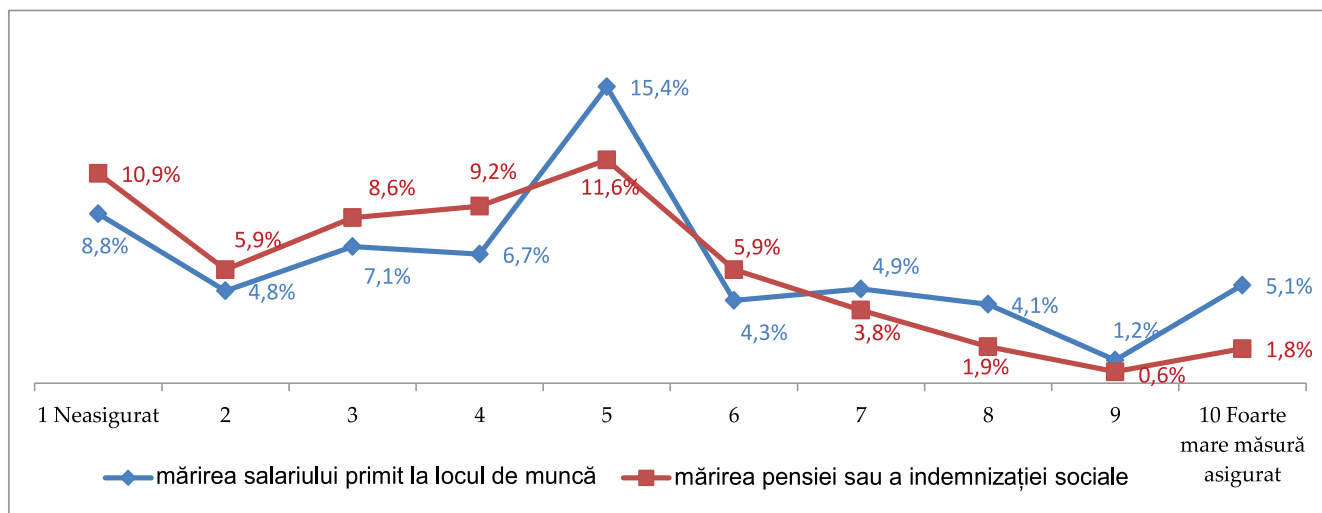
Conform rezultatelor studiului dat, dreptul la protecția socială a populației, evaluat prin prisma veniturilor monetare, este în mică sau foarte mică măsură asigurat în Republica Moldova. În toate cazurile, între 80% și 90% dintre respondenți au relatat aceste opinii, însă cel mai prost este estimat nivelul pe care îl asigură mărimea pensiilor, care a înregistrat circa 90% dintre răspunsuri, urmate de mărimea ajutorului social cu 88% (Figura 24).

Figura 24. Opinii privind măsura corespunderii cunsumurilor veniturilor monetare unui nivel adecvat de protecție socială în Republica Moldova, răspunsuri în mică măsură, în foarte mică măsură

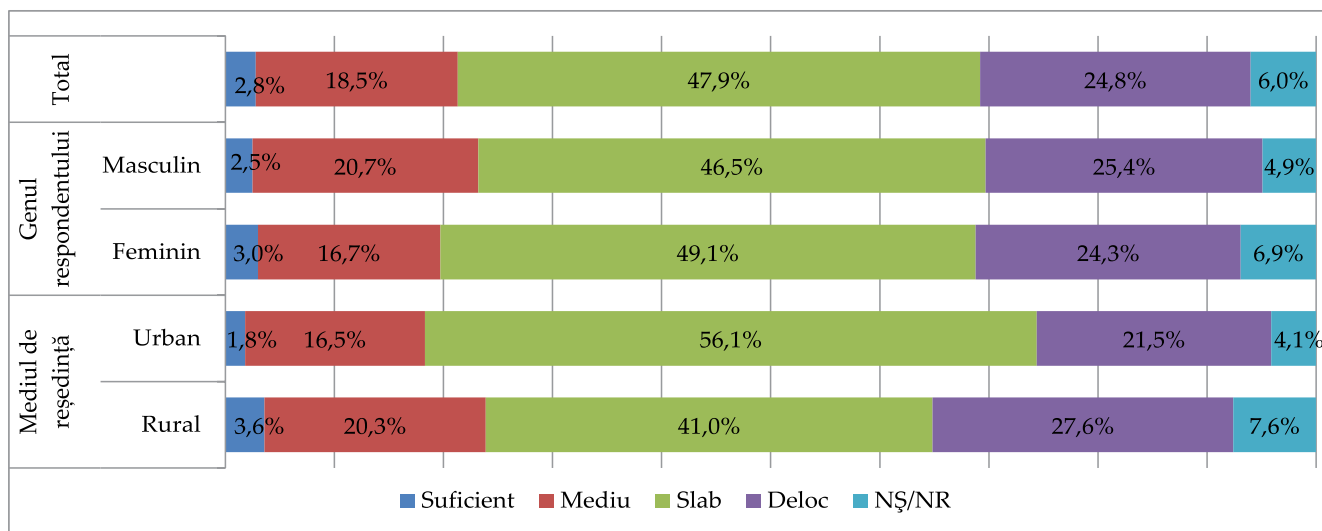
Evaluarea asigurării nivelului propriu a dreptului la protecție socială estimat prin cunsumul salariului propriu și a indemnizațiilor și pensiilor relatează asupra acelorași tendințe. Circa 43,9% respondenți consideră că salariul nu asigură deloc sau în mică măsură (note 1-4) dreptul la protecție socială, iar 57,5% - au aceeași opinie cu referire la indemnizațiile și pensiile proprii (Figura 25).

Figura 25. Opinii privind măsura asigurării nivelului propriu a dreptului la protecție socială estimat prin mărirea cuantumului salariului propriu, a indemnizațiilor și pensiilor

În opinia respondenților, *persoanele cu dizabilități fizice* sau *psihosociale* sunt protejate deosebit de slab, ponderea celor care consideră acest lucru fiind de circa 72,7%. Mai puțin de 1/5 respondenți consideră că persoanele cu dizabilități sunt protejate mediu. Această opinie este împărtășită mai mult de femei (73,4%) decât de bărbați (71,9%), în special de către respondenții din orașe (77,6%) (Figura 26).

Figura 26. Opinii privind nivelul de protecție socială a persoanele cu dizabilități fizice sau psihosociale

În mare parte respondenții participanți la discuțiile de grup au manifestat compasiune față de persoanele cu dizabilități, iar în marea majoritate a discuțiilor de grup acestea au fost menționate printre categoriile de persoane a căror drepturi sunt încălcate. Totuși, în trei discuții de grup au fost respondenți care s-au arătat indignați de incluziunea copiilor cu dizabilități în școlile normale. În opinia acestora, copiilor cu dizabilități li se face o defavoare, statul intenționând să economisească pe seama acestora. De fapt nu se percepe necesitatea incluziunii acestor copii, constatându-se faptul că ceilalți participanți la discuțiile de grup au aprobat aceste opinii.

„Mama predă la liceu și a spus că se planifică ca toți copiii cu dizabilități să fie învățați la școală în rând cu ceilalți copii, tot aceeași programă. Cred că e un lucru rău, ei au făcut așa ca să nu susțină material aceste școli speciale. Copilul cu dizabilități nu este capabil... tot așa de bine informația să o analizeze ca și copilul sănătos, trebuie program diferit. Poate el aude rău, poate el vorbește rău sau are alte probleme – e ceva ireal.” (F, 28 ani, reprezentant al minorităților religioase.)

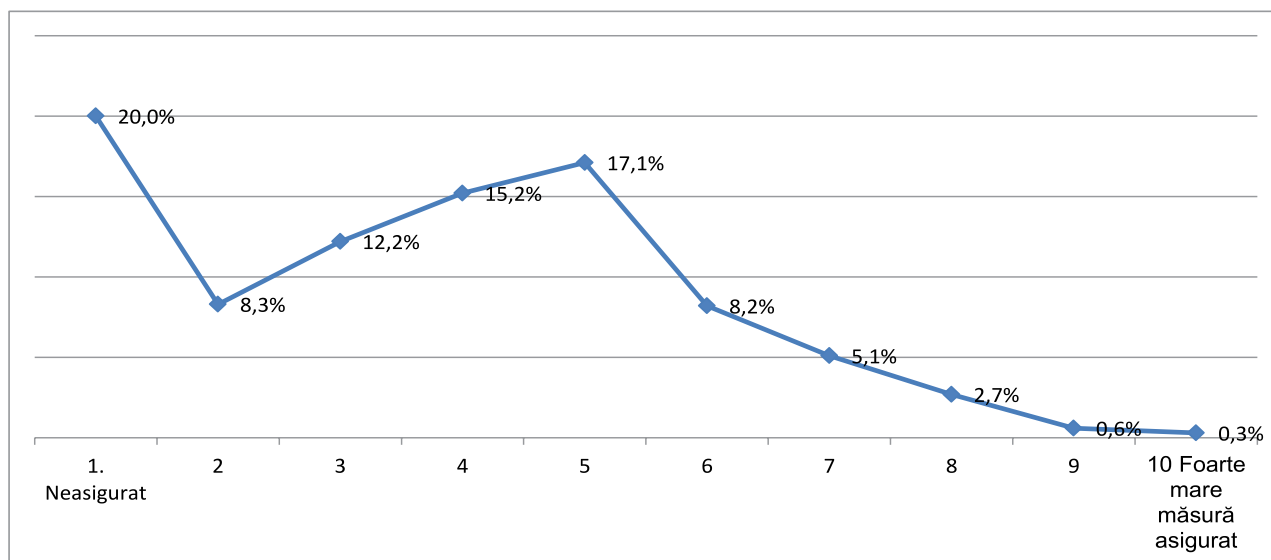
Experții intervievați au remarcat necesitatea incluziunii copiilor cu dizabilități în școlile normale ca un prim pas ca societatea să se obișnuiască cu aceste persoane și să se treacă de la „abordarea medicală la cea socială, să nu se pună accentul pe dizabilitatea care trebuie tratată, dar pe faptul ca persoana să fie acceptată, cu dizabilitatea pe care o are, în societate”.

Mai mulți experți au menționat că din punct de vedere a respectării drepturilor omului, pentru persoanele cu dizabilități din Republica Moldova un pas important a fost ratificarea, de către țara noastră în 2010, a Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Astfel, Republica Moldova și-a asumat responsabilitatea să asigure respectarea, promovarea și protejarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în aceeași măsură cu drepturile celorlalți membri ai societății. Însă la capitolul mecanisme de implementare și monitorizare a convenției sunt lacune semnificative. Un expert a atenționat asupra faptului că oferirea unor facilități excesive persoanelor cu dizabilități, în special cu referire la Codul muncii și alte acte legislative², creează de fapt bariere în procesul încadrării acestora pe piața muncii. Antreprenorii urmăresc profitul, iar statul a pus povara incluziunii persoanelor cu dizabilități pe umerii acestora fără a le oferi careva beneficii. În acest context s-a remarcat că: persoanele cu dizabilități nu pot fi angajate pentru un termen determinat (de probă); durata redusă a timpului de muncă fără diminuarea salariului; dreptul la un număr sporit de zile de concediu etc. și astfel angajatorii sunt descurajați să ofere locuri de muncă persoanelor cu dizabilități.

„Agenții economici evită angajarea persoanelor cu dizabilități pentru că Guvernul a plasat pe spatele agentului economic responsabilitatea pe care și-a asumat-o prin ratificarea Convenției, privind asigurarea dreptului la muncă a persoanelor cu dizabilități, neoferindu-i anumite recompense, stimulări, încurajări pentru angajarea persoanelor cu dizabilități.” (expert)

În general, respectarea drepturilor omului în instituțiile de stat pentru persoanele social-vulnerabile (internate, aziluri pentru persoane în etate (bătrâni), centre de triere etc.) se consideră că este asigurată în mică măsură, circa 55% dintre respondenți au notat cu 1-4 răspunsul la întrebarea respectivă, iar o pondere de 20% din respondenți consideră că respectarea drepturilor omului în acest context este neasigurată în general (Figura 27).

Figura 27. Opinii privind măsura în care este asigurată respectarea drepturilor omului în instituțiile de stat pentru persoanele social-vulnerabile (internate, aziluri pentru persoane în etate (bătrâni), centre de triere etc.)

² Legea nr. 60 din 30.03.2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități.

Ponderi mai pronunțate, de aproape 1/5 dintre respondenți, care consideră același lucru sunt observate printre respondenții din orașe, vârstnicii de 60 ani și peste, respondenții cu nivel înalt de studii (Tabelul 3).

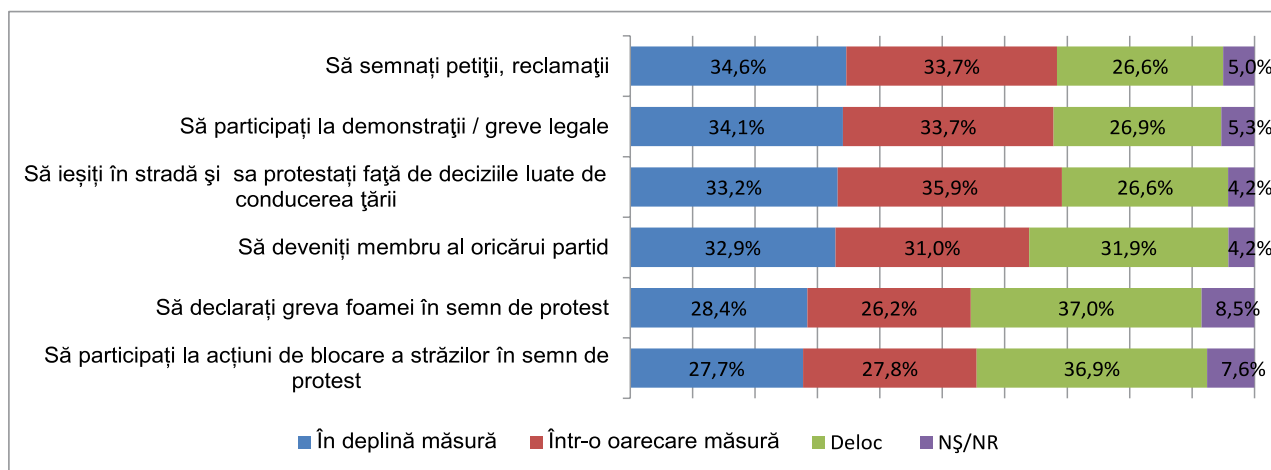
Tabelul 3. Opinii privind măsura în care este asigurată respectarea drepturilor omului în instituțiile de stat pentru persoanele social-vulnerabile (internate, aziluri pentru persoane în etate (bătrâni), centre de triere etc.) în funcție de unele caracteristici socio-demografice

		1-Neasigurat	2	3	4	5	6	7	8	9	10	NȘ/NR
Mediul de reședință	Urban	24,2%	9,3%	10,4%	15,8%	16,8%	9,5%	5,3%	0,8%	0,5%	0,3%	7,2%
	Rural	16,4%	7,5%	13,7%	14,8%	17,3%	7,0%	5,0%	4,4%	0,7%	0,4%	12,8%
Vârsta respondentului	18-29 ani	18,1%	7,8%	10,1%	13,5%	16,2%	12,2%	6,4%	5,0%	1,1%	0,6%	9,0%
	30-44 ani	18,3%	8,9%	13,6%	16,8%	20,1%	6,1%	4,6%	1,4%	-	-	10,2%
	45-59 ani	19,5%	8,6%	12,7%	16,9%	15,7%	7,6%	5,1%	2,1%	0,6%		11,2%
	60+	24,5%	7,8%	12,1%	13,3%	16,0%	7,1%	4,4%	2,7%	0,7%	0,8%	10,6%
Studiile respondentului	Nivel scăzut	14,9%	6,9%	15,8%	17,2%	18,0%	5,6%	5,0%	3,5%	1,7%	-	11,4%
	Nivel mediu	19,8%	8,0%	11,1%	17,1%	14,7%	9,7%	4,9%	2,9%	0,4%	0,1%	11,4%
	Nivel înalt	24,3%	9,9%	11,0%	10,9%	20,1%	7,8%	5,6%	2,0%	-	0,9%	7,6%

2.6. Libertatea de întrunire și asociere

Au fost înregistrate ponderi comparabile ale respondenților privind libertatea de a participa sau realiza diverse acțiuni. Cea mai mare pondere (circa 34%) o reprezintă persoanele care consideră că se simt liberi în a semna petiții, reclamații și de a participa la demonstrații/greve legale, iar *cele mai mici* ponderi corespund opțiunilor privind libertatea de a participa la acțiuni de blocare a străzilor în semn de protest sau de a declara greva foamei. Acestea din urmă au înregistrat și ponderi majore ale respondenților (de circa 37%) care au declarat că nu se simt deloc liberi în participarea la aceste acțiuni (Figura 28).

Figura 28. Opinii privind măsura în care respondenții se simt liberi să participe sau să realizeze diverse acțiuni

Comunitatea LGBT a remarcat că pentru ei este important să organizeze „Marșul LGBT”, menționându-se că astfel ar crește vizibilitatea acestora și s-ar schimba percepția oamenilor privind ponderea comunității LGBT în societate.

„Dacă ar ieși mai multe persoane din comunitatea LGBT, să vadă că noi suntem încă mai mulți, mentalitatea oamenilor s-ar schimba. Dacă luam chiar și un partid, dacă el are mai puține voturi el este dat într-o parte, dar dacă el are mai multe, el e văzut și-i acceptat. De aceea noi trebuie cât mai mult să ieșim în stradă și nu e important să strigăm. Este important ca lumea să vadă că noi existăm, și că avem și noi drepturi.” (gay, 20 ani)

„Trebuie de ieșit de arătat că noi suntem mulți, și asta contează când lumea nu dă peste persoane apropiate, din comunitatea LGBT. Ei cred că aceștia sunt niște stranii, perversi cum arată la televizor. Dar când văd o comunitate mare, măcar și intuitiv ei văd că acești oameni există, ei sunt mulți, probabil trebuie cumva luați în considerație.” (transsexual, 27 ani)

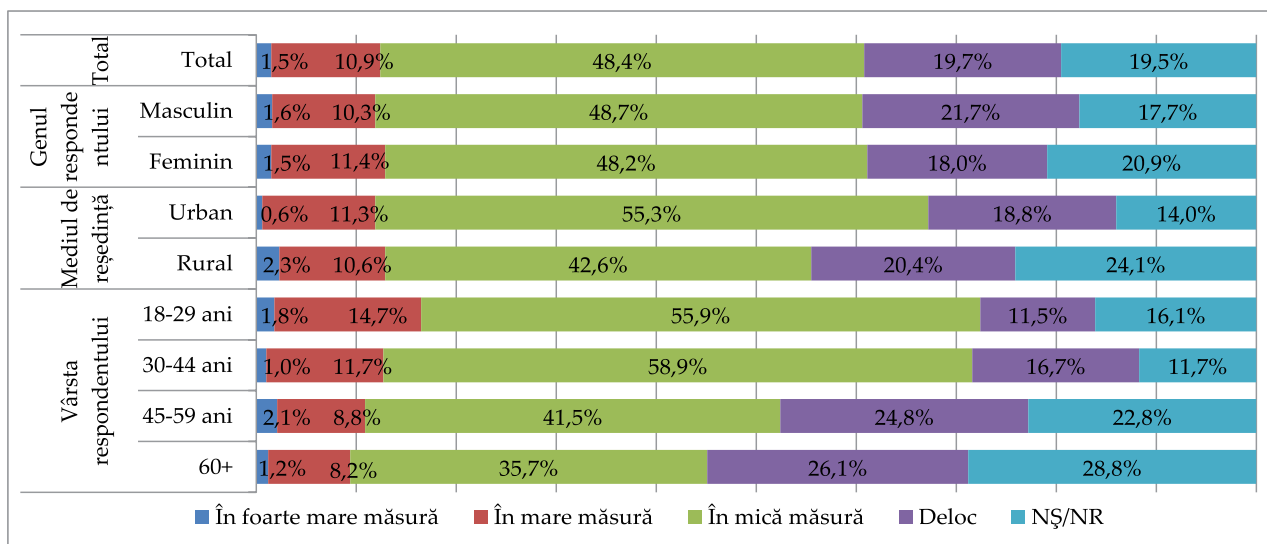
Totuși, unii reprezentanți ai comunității consideră că aceste marșuri dimpotrivă îi fac pe oameni să aibă o atitudine mai negativă față de LGBT. Acest aspect a fost susținut și de participanți din alte discuții de grup, care se declară toleranți față de LGBT, dar sunt deranjați de manifestările publice ale grupului LGBT. Sunt reprezentanți ai LGBT care consideră că marșul ar trebui să fie susținut într-o măsură mai mare de persoanele „tradiționale” care acceptă comunitatea LGBT. În opinia acestora, efectul unui astfel de marș ar fi mult mai constructiv.

„Cred că la aceste manifestații nu trebuie să iasă mulți LGBT, dar oameni normali care susțin comunitatea LGBT ca să arate că sunt așa oameni și ei sunt mulți, și atunci vor fi mai mulți care se vor atașa nu către LGBT, dar către cei care pe ei îi susțin.” (lesbiană, 23 ani)

2.7 Dreptul la un proces echitabil

Circa 12,4% dintre respondenți consideră că dreptul la un proces echitabil le este asigurat în *mare sau foarte mare măsură*, față de 68,1% care consideră că acest drept le este respectat în *mică măsură* sau chiar *deloc*, iar circa 19,5% nu au vrut sau nu au știut să se exprime cu referire la subiectul respectiv. Se observă că bărbații (70,4%) și respondenții din mediul urban (74,1%) sunt cei care în ponderi mai pronunțate consideră că acest drept le este asigurat în mică măsură sau deloc. De asemenea, opiniile negative (adică a celor care au optat pentru răspunsurile în *mică măsură* sau *deloc*) cu referire la asigurarea dreptului la un proces echitabil, dar și nivelul de cunoaștere al acestui drept variază în dependență de vârsta respondenților. Se observă, de asemenea, și nivelul redus de cunoaștere și printre respondenții din mediul rural (Figura 29).

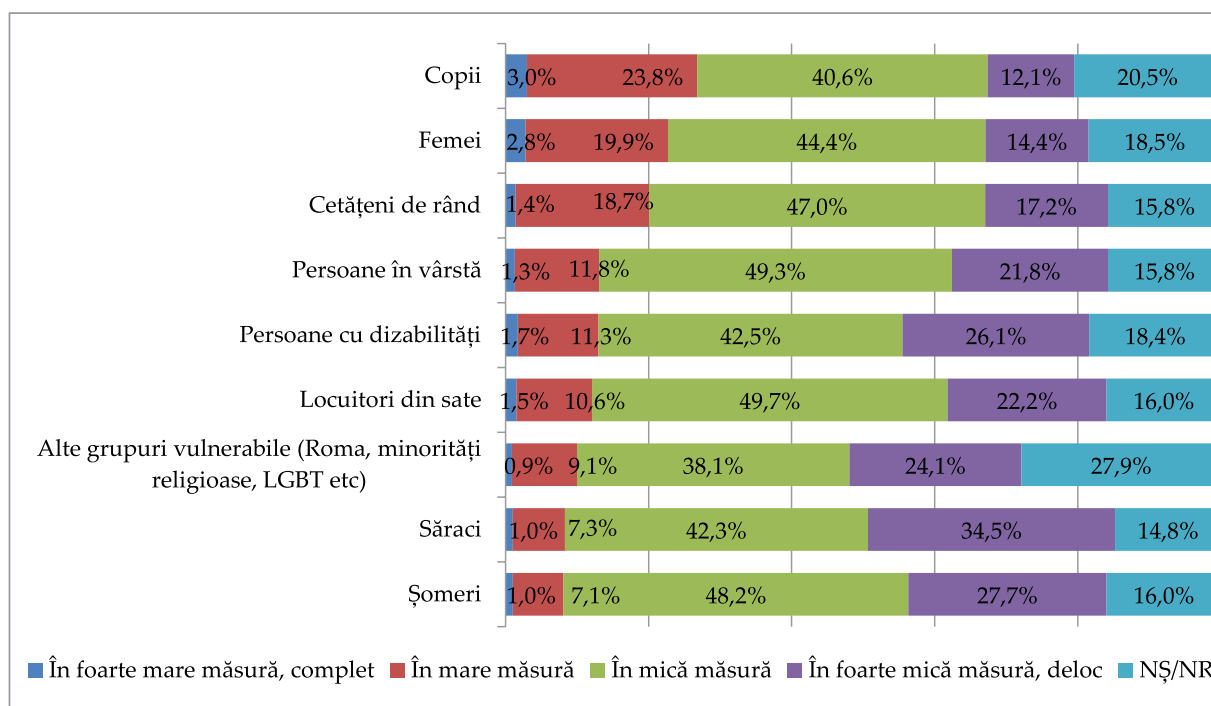
Figura 29. Opinii privind măsura în care respondenții consideră că le este asigurat dreptul la un proces echitabil

După părerea respondenților, drepturile copiilor la un proces echitabil sunt mai asigurate, dat fiind faptul că circa 27% dintre ei consideră că acest drept este asigurat în mare măsură sau în foarte mare măsură. Urmează femeile, în calitate de

persoane care beneficiază de dreptul la un proces echitabil, fapt exprimat de opinia a 22% dintre respondenți. În context, cel mai slab sunt asigurate drepturile șomerilor și a persoanelor sărace (Figura 30).

Figura 30. Opinii privind măsura în care respondenții consideră că le este asigurat dreptul la un proces echitabil unor categorii de persoane

În rândul respondenților intervievați în cadrul discuțiilor de grup persistă neîncrederea în justiția din Republica Moldova. S-a menționat că justiția este selectivă și marcată de acte de corupție. Astfel, cei intervievați consideră că sunt avantajate persoanele cu venituri mai mari. Totodată, se consideră că persoanele informate și cele care știu unde/la cine să se adreseze își sporesc șansele pentru un proces echitabil.

În cadrul discuțiilor de grup, mai mulți respondenți au relatat din propria experiență sau a celor din anturajul lor, exemple când aceștia au plătit organelor de forță și/sau în instanțele de judecată.

„Am suferit un accident rutier și eram la volan, erau 4 persoane cu mine și toate au suferit traume. Eu le-am achitat polița și medicamentele. Apoi am fost chemat la Procuratură și ziceau să mă pună la închisoare. S-a ajuns la așa etapă că am fost nevoit să dau mită aceluia procuror și cazul a fost închis. A zis să-i achit o mașină de nisip prin alte persoane ca să nu știe nimeni. Am dat 1500 de lei și am scăpat.” (M, 59 ani, persoană cu dizabilități)

În opinia mai multor experți, dreptul la un proces echitabil reprezintă un drept puțin cunoscut de către populație, dar în același timp este unul dintre drepturile cele mai des încălcate. Acestea, chiar dacă în ultimii ani s-au efectuat anumite măsuri care urmează să contribuie la respectarea acestuia într-o măsură mai mare, cum ar fi înregistrarea video a ședințelor de judecată.

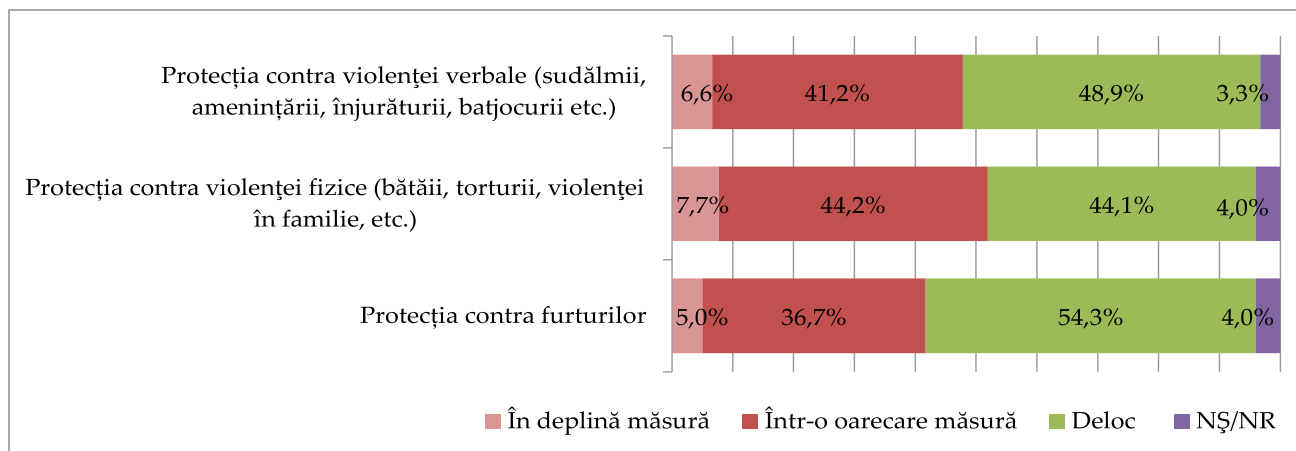
„Dreptul la un proces echitabil, avem probleme foarte mari la acest capitol, până în prezent există prevederi în legislație care le permit judecătorilor să nu motiveze Hotărârile instanțelor de judecată ceea ce este o problemă gravă.” (expert 2)

„Dacă vorbim despre drepturile garantate de Convenția europeană a drepturilor omului eu cred că unul din drepturile cel mai des încălcat este dreptul la un proces echitabil. La noi sunt foarte multe probleme în domeniul acesta.” (expert 3)

2.8. Dreptul la viață, integritatea fizică și psihică și libertatea individuală și siguranța persoanei ³

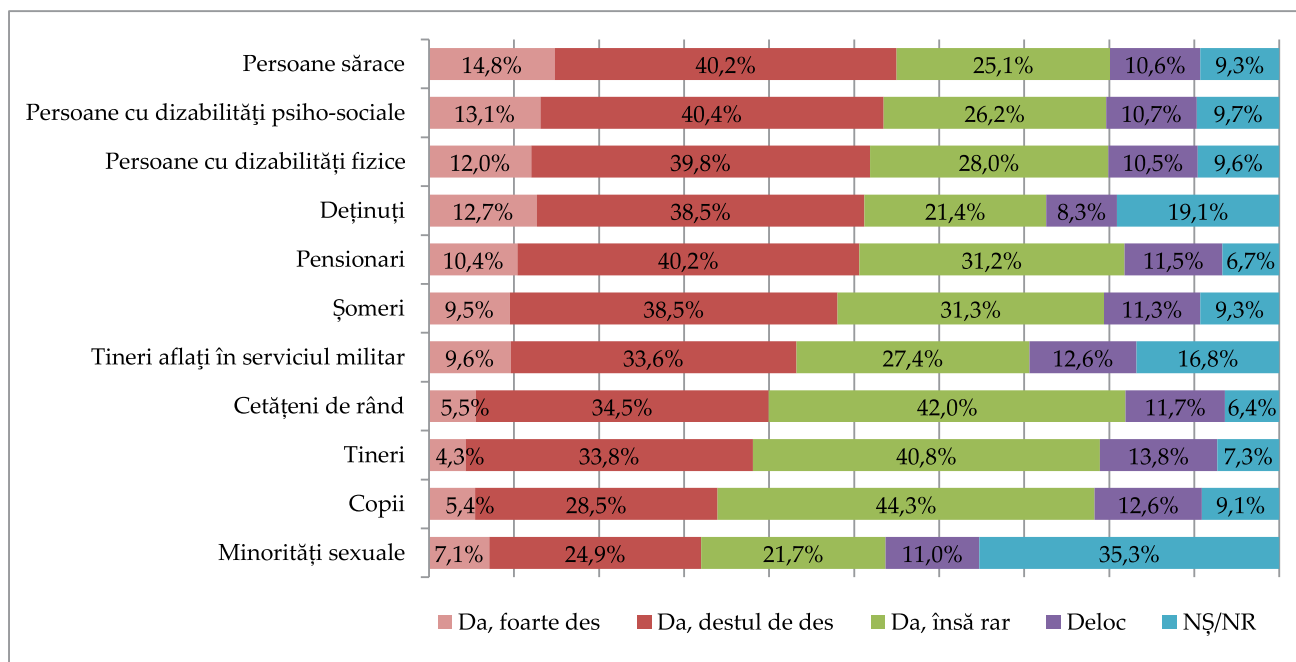
Securitatea personală este un alt drept pentru care a fost evaluată opinia respondenților în cadrul studiului. Peste jumătate dintre respondenți consideră că securitatea personală contra violenței fizice este asigurată în deplină măsură sau într-o oarecare măsură, cel mai prost se consideră că este asigurată protecția contra furturilor, iar 54,3% din respondenți au declarat că nu sunt protejați deloc în acest context (Figura 31).

Figura 31. Opinii privind măsura în care se considera că este asigurată securitatea personală

Încălcarea drepturilor persoanelor sărace este considerate o realitate de circa 55% dintre respondenți, a persoanelor cu dizabilități psiho-sociale – de către 53,5% din respondenți, iar a celor cu dizabilități fizice și deținuților – de circa 51% dintre respondenți (Figura 32).

Figura 32. Opinii privind măsura în care respondenții consideră că este încălcat dreptul la viață, integritate fizică și psihică unor categorii de persoane

³ Subcapitolul vizează drepturile vizate în art. 24 și art. 25 al Constituției Republicii Moldova.

Reprezentanții LGBT intervievați în cadrul discuțiilor de grup au declarat că în primul rând nu le este respectat dreptul la viață și integritate fizică și psihică. Atunci când își dezvăluie orientarea sexuală, o bună parte din persoanele LGBT sunt presați psihologic și agresați fizic. Acest lucru este și mai accentuat în cazul persoanelor care provin din familii religioase și/sau tradiții stricte, cum ar fi de exemplu, Romii.

De anul nou un verișor a spus acasă că eu sunt gay și ai mei de Sfântul Vasile m-au chemat acasă și m-au înșurat. După aceasta eu m-am despărțit peste 2 săptămâni. Da am fost înșurat, n-am avut niciodată nici-o plăcere nici nimic cu o fată, am zis că nu... chiar de Sfântul Vasile când m-au chemat acasă chiar în ziua aceea mi-au făcut toată masa pentru logodnă... eu am refuzat, plângeam și le-am spus: voi știți despre mine (că sunt gay), de ce? - nu că este rușine și lumea o să afle, vecini, familia și tu o să fii obligat să te însori. Am fost lovit, am fost ofensat, și-am fost bătut și cu sila a fost asta ca eu să mă însor, obligat. Dar eu am avut drepturi la viața mea și am știut că ce-o fi aceea o fi, eu n-o să fiu cu asta, vor o să mă accepte familia mea așa cum sunt.

Cumnatul meu, am o soră mai mare în familie cu 2 ani, are 20 de ani și este căsătorită cu o persoană care este avocat, el când a aflat, am fost lovit și de el și de mătuși, am fost lovit, ofensat, judecat de familie și când am aflat că cumnatul meu vrea să mă pună la dubă 2 săptămâni a fost pentru mine un șoc și am fugit de acasă și până-n prezent nu am mai fost acasă.

M-au căutat și m-au chemat să merg cu ei peste hotare, în Franța, cu scopul să mergem acolo să ne odihnim și să ne întoarcem înapoi. Dar eu stăteam la calculator și-am auzit cum mama vorbea la telefon și a spus că eu să plec peste hotare, să ajung acolo, să-mi ia toate actele/documentele ca eu să nu pot să vin înapoi în Moldova, să mă țină acolo pe loc.

Bunica mi-a spus: „Dacă tu lepezi domnișoara asta uită că ai familie, uită că ai casă, uită că ai tot.” .. mi-am luat geanta cu haine și-am ieșit din casă. (Gay, 18 ani)

Femeile victime ale violenței în familie au remarcat că deseori sunt supuse șantajului, intimidării și amenințărilor, care implică diferite aspecte: de la depozitarea de copii și diferite bunuri, până la amenințări cu moartea. În mare parte acestea nu se adresează instituțiilor statului, iar atunci când se adresează, în cele mai multe cazuri nu sunt ajutate. Reacția comunității, vecinilor în cele mai multe cazuri este tolerantă față de aceste abuzuri.

„Vecinii știau, înțelegeți, vecinii vedeau ce se petrece, dar vecinii nu se amestecă, adică ce-i în casă te privește pe tine... uite a fost ceartă, ce a fost între voi, seara v-ați culcat și v-ați împăcat, așa se consideră.” (F, 58 ani, victimă a violenței domestice)

„Nu se implicau vecinii, e treaba ta, tu ți l-ai ales, tu trăiești cu el, cu toate că câteodată erau momente când se râdeau: ce astăzi iarăși ai avut scandal în casă? Știți într-un fel așa ... dar nu se implicau pentru că ... și acuma noi avem vecinii deja de alături, ei tot fac gălăgie mare, seucid, se bat, dar nu se implică vecinii pentru că tu ți l-ai ales, tu trăiești, n-avem treabă noi să ne amestecăm în familia voastră” (F, 32 ani, victimă a violenței în familie)

În opinia unor experți, nu doar comunitatea, vecinii sunt toleranți față de violența din cadrul familiei, dar și organele de drept de la nivel local/poliția nu se preocupă serios de această problemă. De asemenea, unii experți au evidențiat existența unor lacune ce țin de ordonanța de protecție, care până la urmă nu apără victima în totalitate.

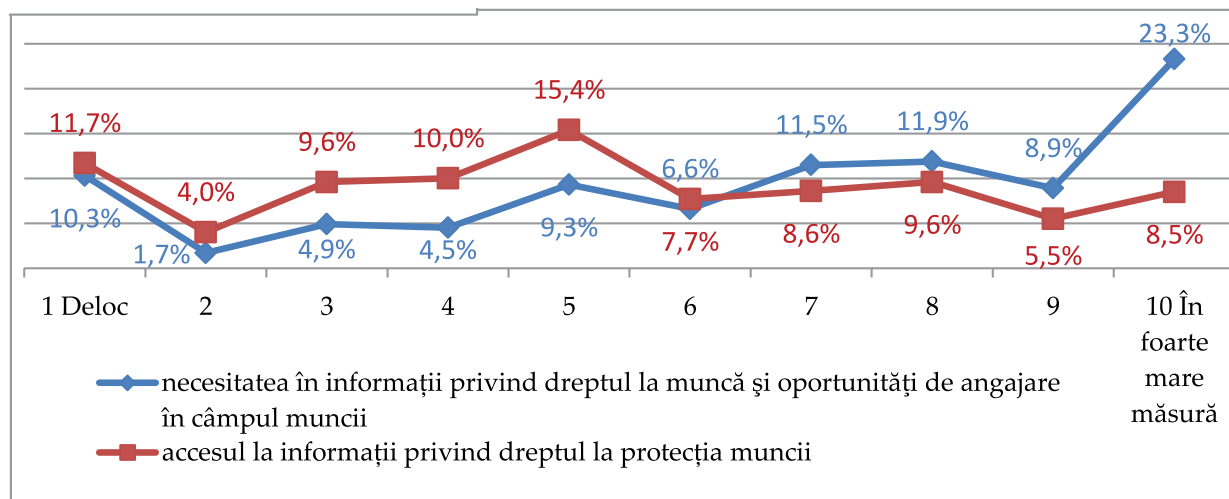
„Mai ales dacă vorbesc despre violența în familie pentru că câtă instruire li s-a făcut polițiștilor de sector, totuși victimele vin, depun plângere iar polițistul le spune că nu ai expertiză medico-legală. Dacă nu ai vânătaia asta înseamnă că nu este temei.” (expert 5)

2.9. Dreptul la muncă și protecția muncii

Necesarul de informații privind dreptul la muncă și oportunități de angajare cât și accesul la informații privind dreptul la protecția muncii au fost estimate pe o scală de la 1 la 10 unde 1 semnifică *deloc*, iar 10 – *în foarte mare măsură*. Se atestă o pondere mai pronunțată a celor care consideră că există nevoia de informații, dat fiind faptul că 23,3% dintre respondenți consideră că *necesitatea există în foarte mare măsură*, iar 55,6% dintre ei confirmă această necesitate în *relativ mare măsură*,

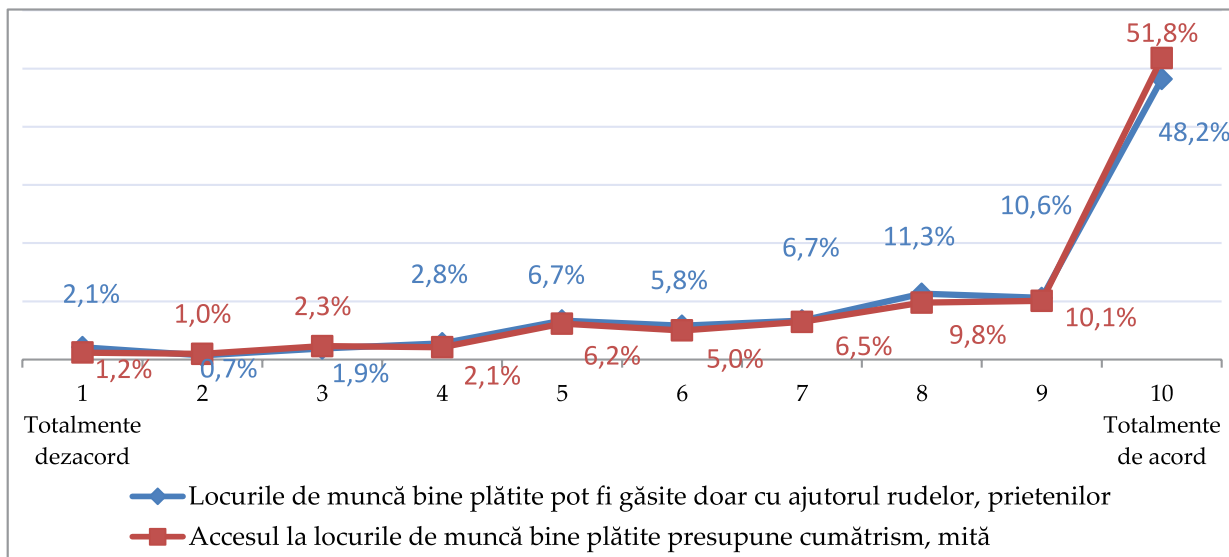
oferind note de 7-10 opțiunii respective. Totodată, circa 1/3 respondenți (note 7-10) consideră că accesul la informații privind dreptul la protecția muncii este asigurat *relativ în mare măsură*, iar 8,5% - în *foarte mare măsură* (Figura 33).

Figura 33. Opinii privind necesitatea și accesul la informații cu referire la dreptul la muncă

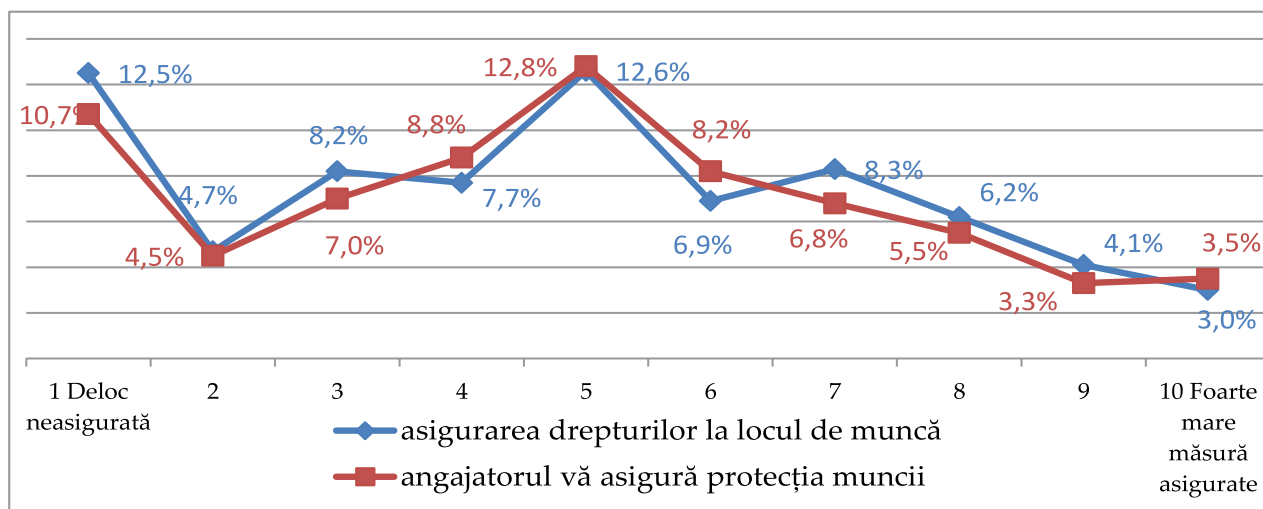
Aceeași scală de la 1 la 10 a fost utilizată și pentru estimarea posibilităților și oportunităților de a găsi un loc de muncă bine plătit. Majoritatea respondenților sunt de acord cu faptul că locurile de muncă bine plătite pot fi găsite doar cu ajutorul rudelor, prietenilor sau prin mită, aproape 80% au notat cu 7-10, exprimându-și acordul relativ cu afirmațiile oferite în cercetare, iar aproape 50% au declarat că sunt *totalmente de acord* cu acestea (Figura 34).

Figura 34. Opinii privind posibilitatea de a găsi un loc de muncă bine plătit

Pe de altă parte, circa 1/3 dintre respondenți nu sunt de acord cu afirmațiile privind asigurarea drepturilor la locul de muncă și faptul că angajatorul le asigură protecția muncii (note 1-4), iar peste 10 la sută consideră că aceste drepturi sunt absolut neasigurate (*deloc asigurate*). Doar 10% consideră că în careva măsură drepturile respective sunt asigurate, alocând note de 7-10 răspunsurilor la afirmațiile respective (Figura 35).

Figura 35. Opinii privind asigurarea drepturilor la locul de muncă și protecția muncii

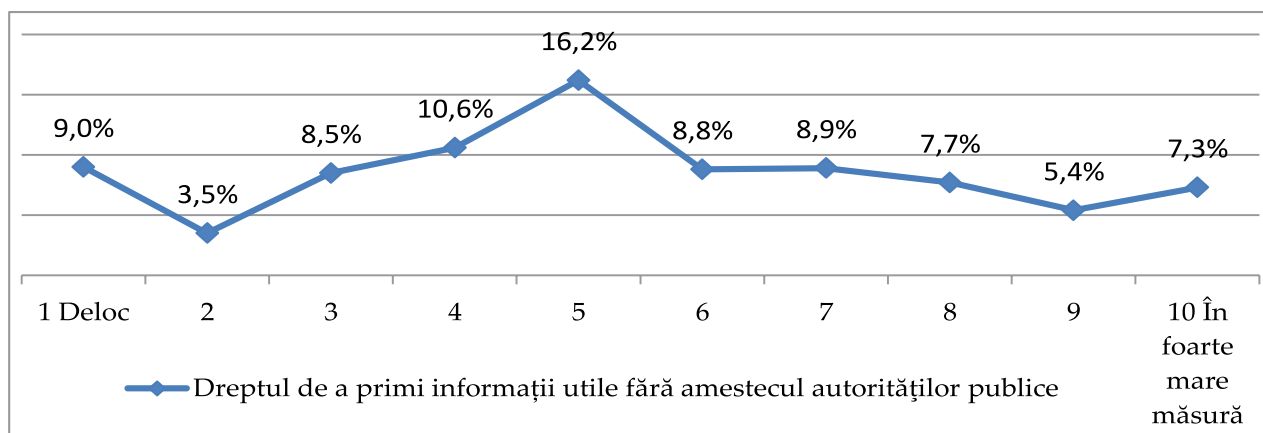
În studiul calitativ atât respondenții din cadrul discuțiilor de grup, cât și unii experți s-au arătat îngrijorați de ponderea achitării salariilor „în plic”, fenomen care ulterior se răsfrânge asupra securității sociale ale persoanelor. Deși, în mare parte persoanele care muncesc informal sau primesc o parte din remunerare informal cunosc acest aspect, totuși au fost atestate unele situații când angajatorii declară că plătesc toate contribuțiile la stat, dar de fapt acest lucru nu se întâmplă. Astfel, persoanele ajung să cunoască acest lucru când au nevoie să acceseze anumite servicii medicale sau plăți sociale.

„Că ceva vre-o greșeală, că nu poate să fie așa ceva!... mie mi-a oprit pe polița de asigurare medicală, fondul de pensii ș.a.m.d., dar acolo iată polița nu-i activă... fondul de pensii, ni se opreau toate astea, când a ajuns chiar și pensionarul, a ieșit doamna la pensie era că a lucrat în așa organizație..., dar nu era scris suma care era...” (F, 38 ani, victimă a violenței în familie)

2.10. Dreptul la informație, libertatea opiniei și exprimării

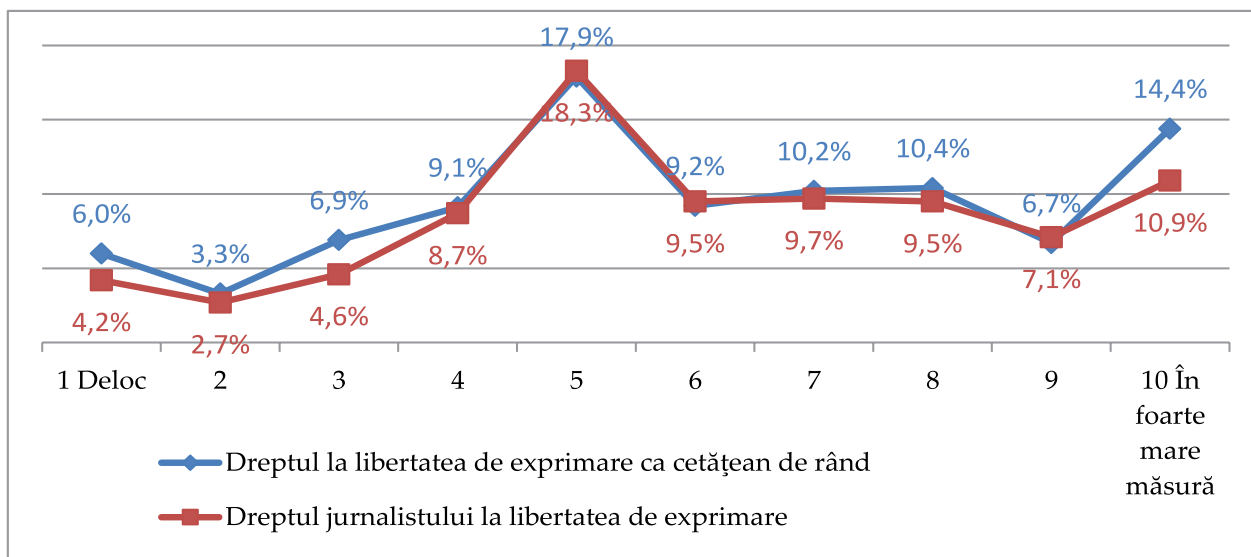
Opiniile respondenților privind măsura în care este asigurat dreptul de a primi informații utile fără amestecul autorităților publice, evaluată pe aceeași scală de la 1-deloc asigurat până la 10—asigurat în foarte mare măsură, s-au distribuit precum urmează: circa 1/3 respondenți consideră că acest drept este puțin asigurat (note 1-4) cu 9% respondenți care au declarat că acest drept nu este deloc asigurat. Alți aproape 30% consideră că dreptul respectiv este asigurat în relativ mare măsură, atribuind note de 7-10 afirmației respective (Figura 36).

Figura 36. Opinii privind măsura în care este asigurat dreptul de a primi informații utile fără amestecul autorităților publice

În opinia respondenților, dreptul la libertatea de exprimare ca cetățean de rând este respectat în măsură mai mare, care constituie 41,7% răspunsuri cu note de 7-10 acordate afirmației respective, în raport cu 37,2% aceleași răspunsuri acordate afirmației privind dreptul la libertatea de exprimare a jurnalistului. Totodată este necesar de menționat că nivelul de cunoaștere a drepturilor jurnalistului printre respondenți este mai limitat, circa 15% nu s-au putut expune cu referire la afirmația respectivă (Figura 37).

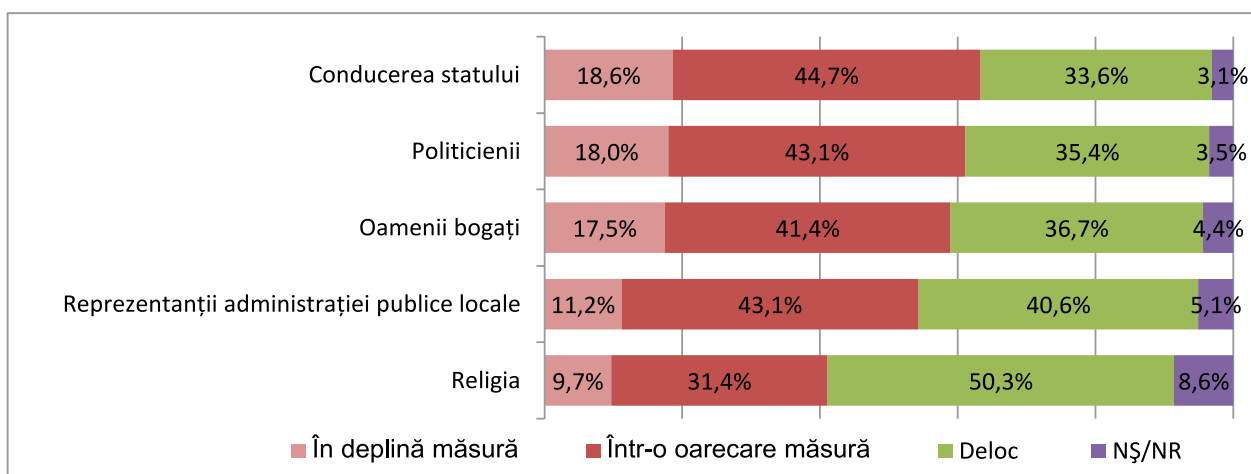
Figura 37. Opinii privind măsura în care este respectat dreptul la exprimare

Răspunsurile acordate de respondenți atestă persistența percepțiilor de risc în urma liberei exprimări. Per general, peste jumătate din respondenți resimt asemenea riscuri.

În particular, se consideră riscant de a exprima opinii cu referire la conducerea statului, faptul că acest risc persistă într-o careva măsură este exprimată de 63,3% dintre respondenți, iar 18,6% consideră că riscul persistă în deplină măsură. Aproximativ în aceeași măsură riscul este exprimat și în raport cu politicienii, 61,1% consideră că este riscant în careva măsură, iar 18% - în deplină măsură. Mai puțin riscant este considerat de a exprima opinia cu referire la religie, 41,1% consideră că riscul persistă într-o oarecare măsură, iar 9,7% - în deplină măsură (Figura 38).

Figura 38. Opinii privind riscul exprimării opiniei cu referire la unele grupuri de persoane

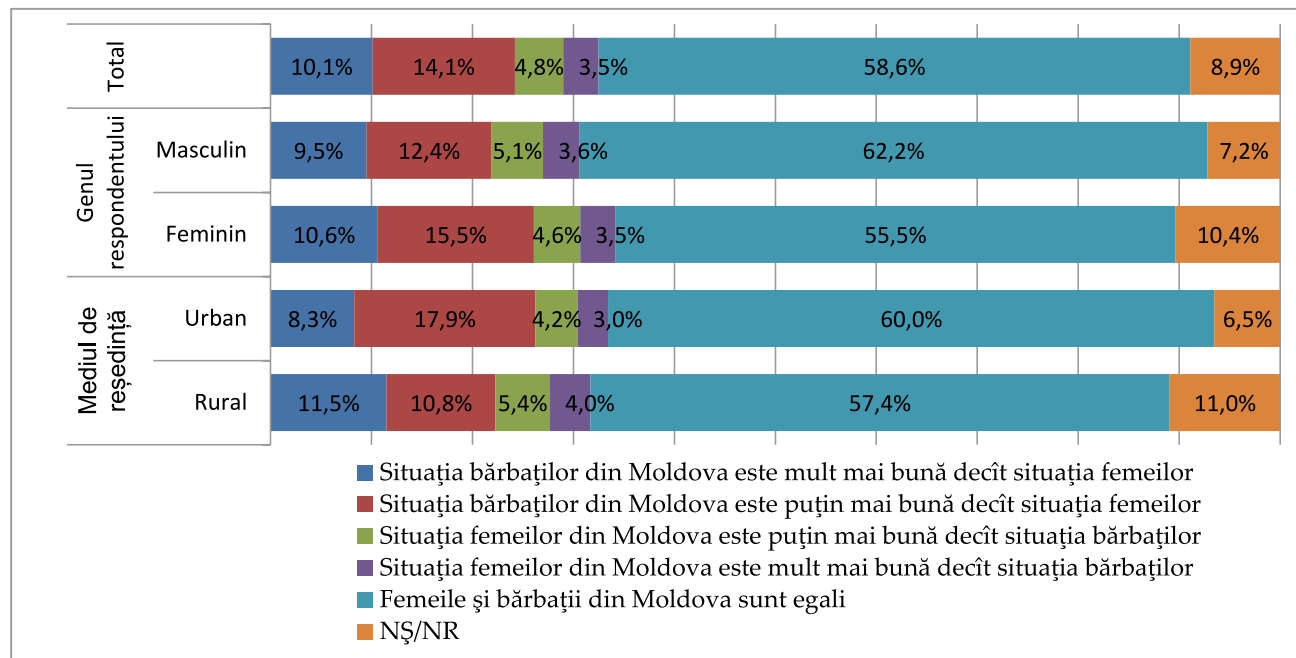

În diferite contexte, reprezentanții minorităților religioase au remarcat că își pot exprima liber opinia cu referire la religie. Mai mult ca atât, reprezentanții unor religii consideră că este o datorie a lor de a promova „cuvântul lui Dumnezeu.” În cazul în care sunt blamați și etichetați în societate unii din aceștia declară că acceptă aceste fenomene ca ceva prescris.

2.11. Dreptul la egalitate și nediscriminare

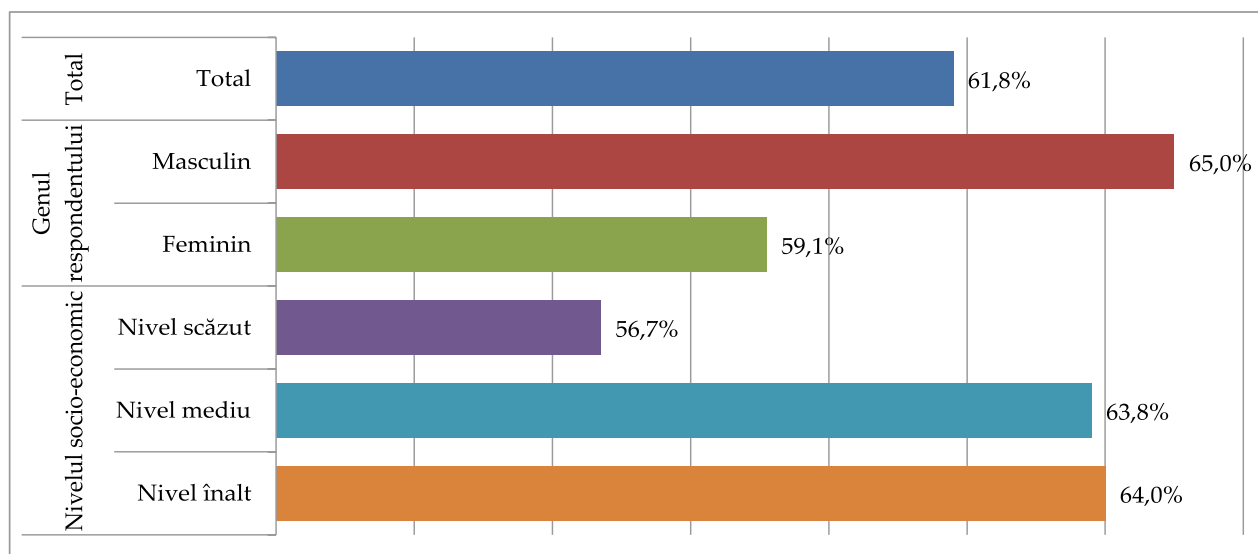
Egalitatea în drepturi pentru bărbați și femei este susținută de 58,6% dintre respondenți, totodată fiecare al cincilea respondent consideră că situația bărbaților este oarecum mai bună decât situația femeilor. Respondenții bărbați, care consideră că femeile și bărbații sunt egali, au o pondere de circa 62,2%, în raport cu 55,5% respondenți femei, de asemenea percepțiile privind egalitatea sunt mai persistente printre respondenții din orașe (Figura 39).

Figura 39. Opinii privind egalitatea între bărbați și femei

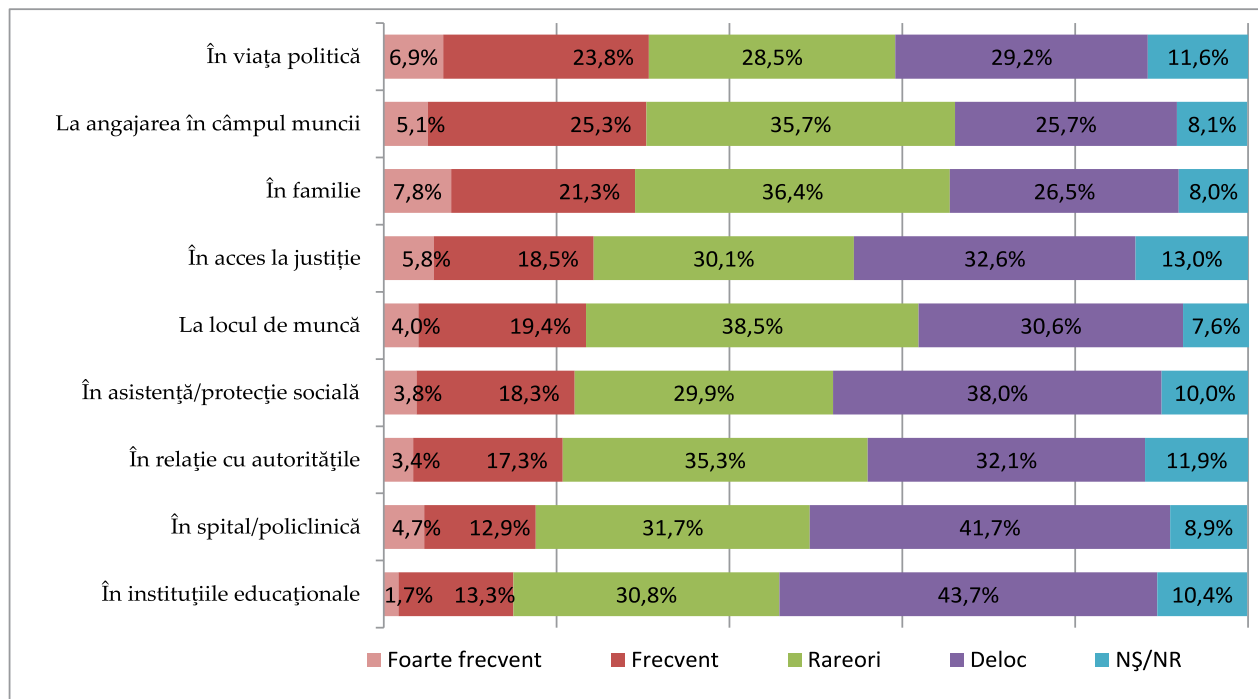
În general, egalitatea de șanse între bărbați și femei este percepută pozitiv de circa 61,8% dintre respondenți, care au oferit răspunsuri afirmative la întrebarea „Dvs. considerați că în prezent în Republica Moldova există egalitate de șanse între femei și bărbați?”. Aceleași răspunsuri au fost menționate de 65% dintre bărbații incluși în studiu, în raport cu 59,1% femei, preponderent de către respondenții cu nivel socio-economic mai înalt decât mediu, ponderi de circa 64% în raport cu 56,7% au fost observate printre cei cu nivel scăzut de trai (Figura 40).

Figura 40. Opinii privind egalitatea de șanse între bărbați și femei

Femeile sunt mai frecvent discriminate în viața politică, în familie și la angajarea în muncă - circa 30% au menționat că aceasta are loc frecvent sau chiar foarte frecvent, circa ¼ respondenți au aceeași opinie privind accesul la justiție și discriminarea la locul de muncă, circa 20% - în asistență/protecție socială și în relațiile cu autoritățile, mai puțin în spital/policlinică și în instituțiile educaționale (Figura 41). De menționat că în aceste două domenii, medicină și educație, preponderent lucrează femeile.

Figura 41. Opinii privind discriminarea femeilor

Opiniile respondenților intervievați în cadrul discuțiilor de grup privind egalitatea de șanse între bărbați și femei în cadrul comunității sunt împărțite. Pe de o parte, unii consideră că sunt egali, iar pe de altă parte sunt cei care consideră că nu sunt egali. Cei din urmă la rândul lor se împart în două categorii: cei care consideră că lucrurile ar trebui să se schimbe, astfel ca femeile să nu fie discriminate și cei care consideră că acesta este un lucru firesc, obișnuit.

Conform studiului, minoritățile religioase recunosc că femeile nu sunt egale cu bărbații, dar în mare parte nu văd în acest lucru o problemă. „Conducerea bisericii este pe seama bărbatului”, „predica o ține un bărbat” și în acest sens un respondent a remarcat că se fac deja progrese existând exemple în Europa de pastor - femeie. Totuși, unii respondenți insistă pe faptul că femeile sunt dependente de confesiunea religioasă a partenerului de viață - „de bărbat ține învățătura familiei lui, învățătura religioasă. Nu femeia o să tragă răspundere... femeia poate fi diferită (după religie înainte de căsătorie), dar neapărat trebuie să fie în aceeași religie cu soțul”. Nu toți respondenții împărtășesc această idee, considerând că în familie trebuie să fie un consens.

Etnicii Romi consideră că există niște tradiții ale Romilor în raport cu femeile, care persistă de-a lungul timpului și ele trebuie respectate. Pe de altă parte, însă, unele femei Rome consideră că aceste obiceiuri sunt depășite și femeia Romă ar trebui să se bucure de aceleași condiții ca și bărbatul.

„Dacă la vreo sărbătoare mergem în ospetie sau la noi a venit cineva, obiceiul este că masa se îmbracă cu de toate și bărbații stau la o masă iar femeile la alta... am fost la Romi bogați, prieteni în Odessa care au același obicei, la Moscova am fost în ospetie la fel același obicei, aici în Moldova tot...” (M, 37 ani etnic Rom)

„Poate eu nu am dreptate, dar totuși consider că în această situație este încălcat total dreptul femeii. Ea are dreptul la muncă, trebuie să gătească, dar la stima pe care ar trebui să o aibă ea nu are dreptul... nu cred că aș putea, m-aș simți ca o femeie de serviciu. Totuși nu pot zice precis căci atunci când sunt sentimente, dragoste, deprindere poți face multe, posibil și aș face aceasta. Dar la moment nu sunt pregătită.” (F, 22 ani, etnic Rom)

„La mine în familie de mică tot era așa, începând de la bunei până la părinți, noi am avut aceeași educație, pe la sărbători apoi bărbații sărbătoreau cu zilele noi numai trebuia să strângem de pe masă și așa cu încetișorul să nu deranjăm. Da aceasta este o tradiție a Romilor din strămoși dar noi deja trăim în Europa, trebuie să ne modificăm și noi...fetele mele sunt educate în secolul XXI, cu lumea modernă. Ele merg la distracție, în club, ele poartă pantaloni, ele poartă șorți vara. Ele singure deja își aleg atitudinea lor. O fată mai mare da poartă haine după Romi. Dar am alta care nici pe aproape, este foarte modernă.” (F, 43 ani, etnic Rom)

Femeile victime ale violenței domestice au relatat numeroase situații în care sunt dezavantajate comparativ cu bărbații. Ele au evidențiat că deseori bărbații folosesc speculativ distribuirea rolurilor și responsabilităților în familie, având cerințe față de rolurile femeii, dar nu-și îndeplinesc propriile responsabilități asumate.

„Femeia trebuie să spele, femeia trebuie să facă mâncare, curățenie în casă, dar eu acestea nu reușeam să le fac pentru că trebuia să tai lemne, trebuia să am grijă de cal, de vacă, toate acestea toate erau pe capul meu. El venea seara și găsea de exemplu o farfurie murdară și era beat...tu azi n-ai făcut nimic - bătaie, bătaie.” (F, 31 ani, victimă a violenței în familie)

Persoanele care locuiesc în zona de securitate au remarcat faptul că se simt discriminate comparativ cu persoanele din regiunea transnistreană cu privire la costurile pe care trebuie să le achite pentru beneficierea de anumite servicii.

„Pașapoartele acestea biometrice ca să le fac eu trebuie să plătesc 850 lei, dar lor le face pe degeaba doar plătesc acolo vre-o 18 lei, iaca sora, cumnata au venit și au plătit 35 de lei da noi trebuie să facem pașaport de acela.” (M, 67 ani, persoană din zona de securitate)

„...la noi iluminarea stradală e pe două ore, dar acolo luminează toată noaptea, la pensie ies mai degrabă, au o pensie mai mare decât ai noștri, gazul este mai ieftin.” (F, 48 ani, persoană din zona de securitate)

Aceste opinii au fost susținute și de către unii experți intervievați care au menționat că Guvernul Republicii Moldova a făcut numeroase cedări în procesul de negociere și astfel în unele privințe este mai convenabil să fii locuitor din stânga Nistrului. Un exemplu în acest sens este polița de asigurare medicală obligatorie.

„Potrivit legislației Republicii Moldova, ei (pensionarii din stânga Nistrului) primesc gratuit polița de asigurare medicală... ei nu achită un bănuț în bugetul nostru, nu contribuie la bugetul CNAM-ului etc. și ei cunosc destul de bine... să modificăm legea așa ca ei tot să contribuie, pentru că omul numai când contribuie la ceva simte, prețuiește. (expert 10)

Alte criterii după care persoanele intervievate în cadrul discuțiilor de grup au relatat că s-au simțit discriminate în ultimele 12 luni se referă la:

- situația socio-economică;

„M-am simțit discriminată, eu acum în prezent învăț în clasa a 12-a și în primul semestru au fost tezele, au fost copii care având o situație financiară bună au dat tezele pe o notă mai mare de 9 și 10, adică ei au știut teza dinainte... suntem prieteni ei nouă ne-au spus că: da am plătit la profesoare și a spus că o să fie temele de eseu, exercițiile cam pe aproximativ, dar nouă ne-au spus că teza a fost aleasă din 3 variante cu 1 oră înainte de a ne da-o nouă s-o facem” (F, 18 ani, elevă)

- mediul de trai, percepții că unii locuitori din mediul urban îi desconsideră pe cei din mediul rural;
- după limba vorbită, se simt discriminați vorbitorii de limbă română cărora li se refuză anumite servicii și/sau li se cere să vorbească în rusă din cauza că persoana care deservește vorbește această limbă;

„M-am simțit discriminată când am vrut să chem taxiul și sun D-na vorbește în limba rusă, eu încerc să-i spun adresa unde să vină, în limba română, dar ea: „vorbiți în rusă, eu nu înțeleg”. Dar eu îi spun: „D-nă nici eu nu pot să vorbesc cifrele astea tot mi-i cam greu în limba rusă de exemplu 90, 900 și îmi spune: „dacă nu puteți vorbi...” și-mi închide. De 2 ori am apelat sau că era la aceeași d-nă la care am apelat sau sunt puși anume în limba rusă să vorbească la taxiuri și m-am simțit foarte rău.” (F, 32 ani, victimă a violenței în familie)

Pe de altă parte, vorbitorii de limbă rusă au menționat că li se reproșează deseori că „au trăit o viață în Republica Moldova și nu au învățat limba”, în special în mediul rural, dar și în cazul prestării anumitor servicii. De asemenea, o reprezentantă a minorităților etnice s-a arătat deranjată de faptul că la solicitările, cererile formulate în limba rusă primește răspunsuri în limba română, ea consideră că astfel i se încalcă dreptul, dat fiind faptul că ea nu cunoaște limba română.

Un subiect aparte, reprezintă limba de comunicare în regiunea transnistreană, care nu a fost abordat de cetățenii simpli, dar care a fost accentuat de către mai mulți experți. Potrivit acestora, în regiunea din stânga Nistrului sunt garantate funcționarea a 3 limbi: moldovenească, rusă și ucraineană, dar de fapt este acceptată doar limba rusă.

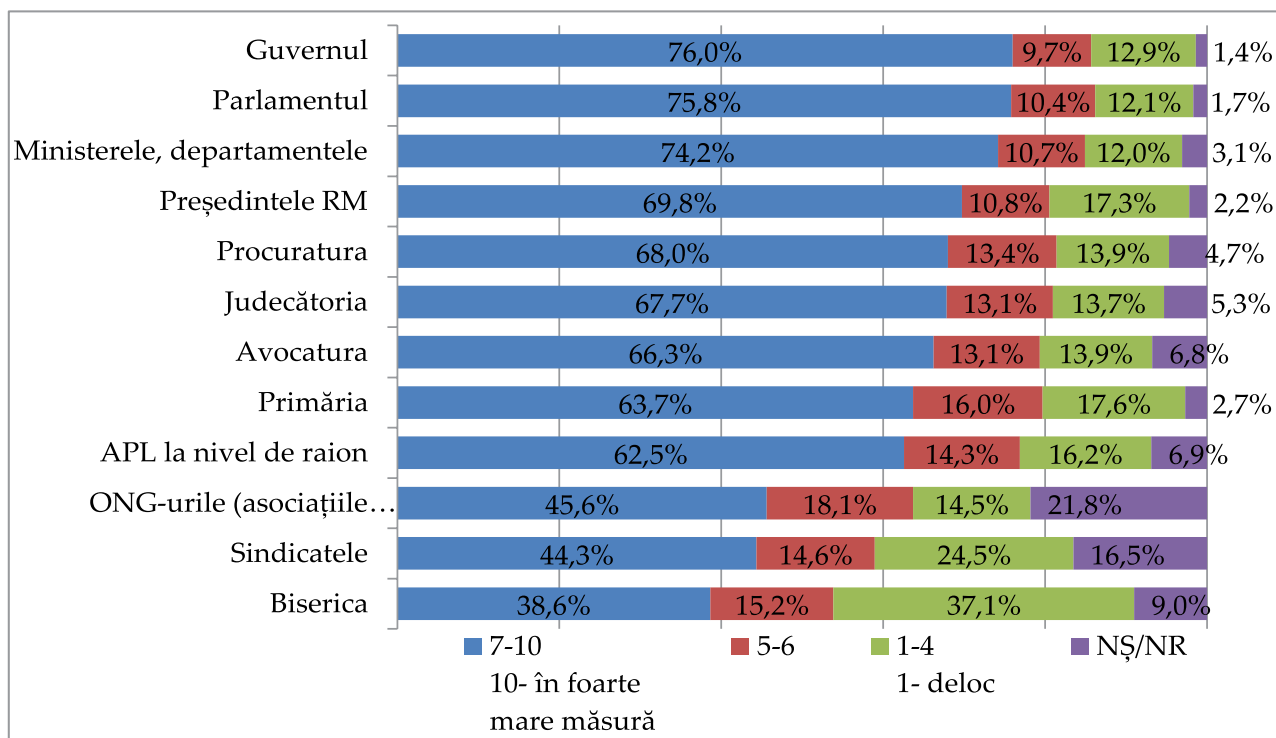
„Problema privind limbile nu se respectă, chiar dacă se consideră că sunt 3 limbi de stat: moldovenească, rusă, ucraineană... oamenii vorbitori de limbă moldovenească le este foarte complicat și practic la nici un loc de muncă nu vor fi angajați. Toate documentele sunt în rusă. Aceeași situație e și cu limba ucraineană. Fără de limba rusă nicăieri nu ești angajat. Se încalcă acest drept foarte mult. ” (expert 12)

CAPITOLUL 3.

Rolul instituțiilor în respectarea drepturilor omului

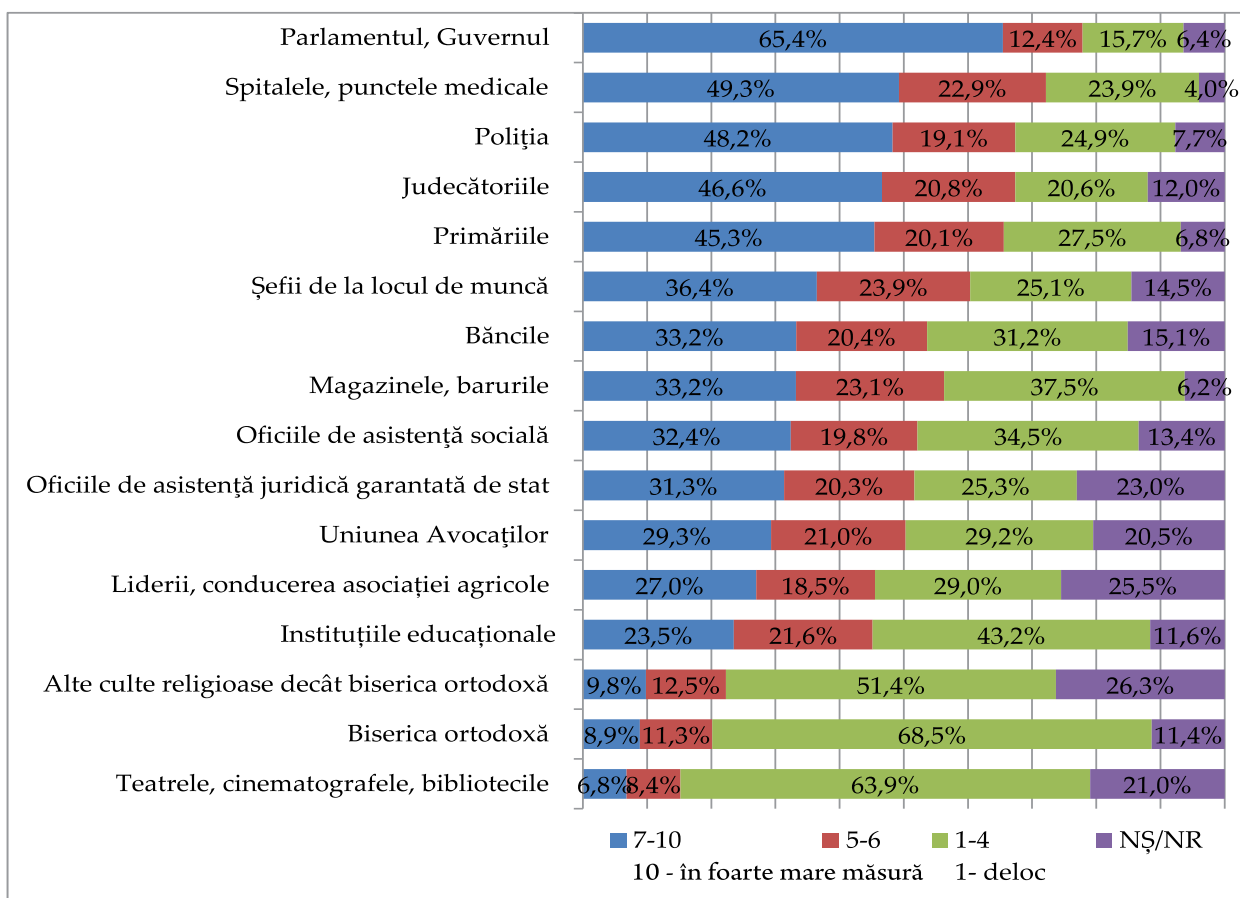
Instituțiile statului, alte instituții și organizații care activează pe teritoriul Republicii Moldova, au un rol important în promovarea și respectarea drepturilor omului. Măsura în care îmbunătățirea situației în acest sens depinde de diverse instituții a fost evaluată de către respondenți oferind aprecieri prin note de la 1 la 10, unde 1 înseamnă că respondenții cred că ameliorarea acestei situații deloc nu depinde de instituția respectivă, iar 10 – depinde în foarte mare măsură. Circa $\frac{3}{4}$ dintre respondenți consideră că îmbunătățirea situației în domeniul respectării drepturilor omului depinde în mare măsură de Guvern, Parlament, ministere și departamentele acestora, oferind note de 7-10 opțiunii respective, circa 70% - de Președintele Republicii Moldova, iar circa 68% - de instituțiile de drept (procuratură, judecătore, avocatură). Mai puțin aceasta depinde de biserică, sindicate și ONG-uri, care au acumulat câte circa 40% răspunsuri cu note 7-10 (Figura 42).

Figura 42. Opinii privind rolul instituțiilor în îmbunătățirea situației în domeniul respectării drepturilor omului

Circa 65,4% din respondenți consideră că Parlamentul, Guvernul sunt instituțiile care încalcă în mare măsură drepturile omului, alocând note de 7-10 răspunsurilor la întrebarea respectivă, urmate de instituțiile medicale (spitale, punctele medicale), poliția, judecătoriile, primăriile, ponderile notelor 7-10 variind între 45-49%, alte instituții acumulând mai puțin de 36% din răspunsuri similare. Instituțiile culturale, biserica, cultele religioase sunt considerate entități în activitatea cărora, încălcarea drepturilor omului este o realitate foarte rar întâlnită. (Figura 43).

Figura 43. Opinii privind măsura în care instituțiile de stat și private încalcă drepturile omului

În cadrul diferitor discuții de grup, printre participanți au fost și actori locali, care au precizat în mai multe contexte că ei au încercat ca reprezentanți ai APL sau a altor instituții publice să se implice în protejarea unor categorii vulnerabile de persoane, de obicei copii sau vârstnici. În multe situații sistemul birocratic și lipsa de suport din partea instituțiilor statului i-a determinat să ofere doar niște sfaturi sau să găsească alternative pentru copii, iar agresorii rămâneau în comunitate, având în continuare aceleași comportamente.

Situații care ilustrează că actorii locali nu sunt suficient de bine pregătiți să intervină în protecția copiilor, sunt redată mai jos:

„Am avut o fetiță în clasă la care mama trăia cu un concubin, 9 ani avea și noi observam niște schimbări la dânsa în comportament...noi am observat-o că ea e mai retrasă și am discutat-o puțin și ea până la urmă ne-a vorbit că tata încearcă s-o pipăie, să pună mâna pe dânsa... Noi cu asistentul social am încercat s-o descoasem și să spunem la poliție, dar dovezi nu aveam. Cum poți să te duci la om să spui: iată ce ai făcut, că el totdeauna ori o presa ori ... și folosea momentul când maică-sa era servită, că tot el o servea. Și i-am spus fetei: tu uite umbli la biserică, seara când te culci spune o rugăciune, tu știi rugăciuni mai multe ca mine și roagă-te să ajungi până dimineața și nu prea umbla dezbrăcată prin fața lui...” (F, 48 ani, cadru didactic)

„Am avut posibilitatea să întreprind ceva, să apelez la asistența socială, dar n-am vrut deoarece m-am gândit că asistența socială poate să rezolve cazul numai în două feluri. Ori să ne ducă la internat, ori să ne dea în altă familie, dar aceste rezolvări nu sunt prea bune, mai bine am răbdat insultele acestea din partea tatălui pentru că mă simțeam totuși acasă. Noi în sat am mai avut familii care au luat copii de la asistența socială și copiii ceia tot au fost foarte discriminați... au fost bătuți, puși la muncă și eu n-am vrut în așa situație să fiu, mai bine-s lângă familia mea, mama tot timpul mă susținea ca o mamă și am răbdat, n-am apelat la nimeni.” (F, 18 ani, victimă a violenței domestice)

În opinia respondenților, drepturile omului sunt încălcate cel mai frecvent de către reprezentanții diferitor instituții ale statului, această opinie fiind susținută de către 43,2% din numărul de respondenți, dintre care 44,9% printre bărbați și 41,8% printre femei, respondenții din orașe cu 47% în raport cu 40,1% respondenți din mediul rural. De aceeași părere sunt ponderi mai mari ale respondenților de 30-44 ani, cu 48,6% răspunsuri atribuite reprezentanților instituțiilor statului, de asemenea și 48,3% respondenți cu nivel înalt de studii (Tabelul 4).

Tabelul 4. Opinii privind frecvența cu care sunt încălcate drepturile omului de către persoanele particulare (prin violențe, furturi etc.) sau reprezentanții diferitor instituții

		Persoanele particulare	Persoanele particulare și reprezentanții diferitor instituții în egală măsură	Reprezentanții diferitor instituții ale statului	NȘ/NR
Total		10,9%	34,5%	43,2%	11,4%
Genul respondentului:	Masculin	12,0%	34,7%	44,9%	8,4%
	Feminin	10,0%	34,2%	41,8%	13,9%
Mediu de reședință:	Urban	10,2%	34,9%	47,0%	7,9%
	Rural	11,5%	34,1%	40,1%	14,4%
Vârsta respondentului:	18-29 ani	17,4%	38,1%	37,4%	7,1%
	30-44 ani	8,8%	31,7%	48,6%	10,8%
	45-59 ani	7,2%	35,7%	43,2%	13,9%
	60+	10,7%	32,5%	42,9%	13,9%

În opinia respondenților participanți la discuțiile de grup, drepturile omului sunt încălcate și de cetățenii simpli, în special atunci când ne referim la discriminare.

„Câteodată noi singuri oamenii încălcăm drepturile, la fel dreptul la confesiune. La noi în sat, vecinul dorea să vândă casa, și acolo dorea să se stabilească cineva de altă religie, dar peste patru case trăiește o bătrânică și a mers prin sat, și a spus la toți să nu-i permită să trăiască acolo. Care este problema ei? Oamenii încalcă drepturile, toate pornesc din societate, de la om, eu văd că el este negru care este problema mea, da este om ca și mine.” (F, 21 ani, reprezentant al minorităților etnice)

Instituțiile care ar trebui de fapt să protejeze persoanele în situații de încălcare a drepturilor omului, sunt cele care deseori comit aceste încălcări.

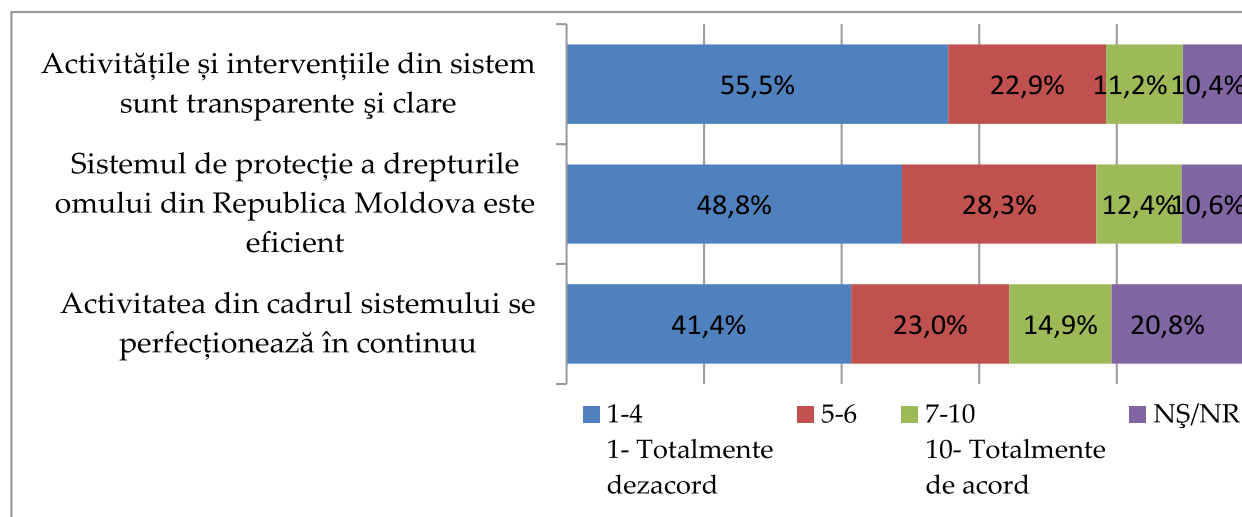
„Cred că și poliția încalcă legea, în loc ei să facă în țară să fie totul bine, ei primesc mită de la persoane și poți face tu ce vrei.” (M, 28 ani, persoană cu dizabilități)

CAPITOLUL 4.

Sistemul de protecție a drepturilor omului din Republica Moldova

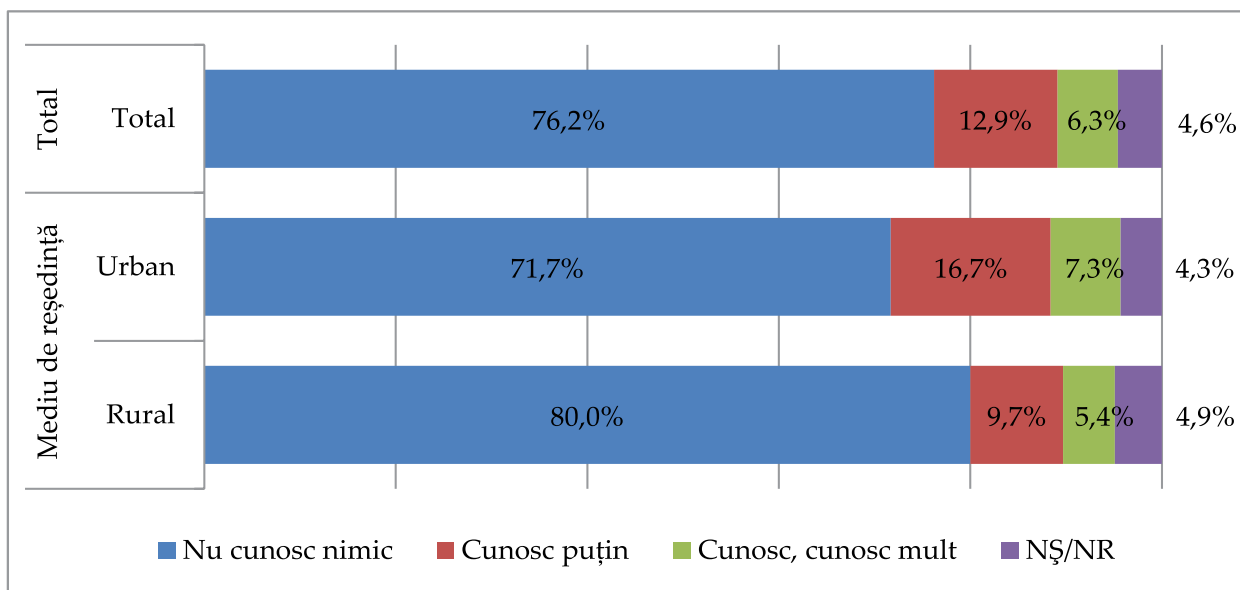
Studiul a inclus un set de afirmații cu referire la sistemul de protecție a drepturilor omului din Republica Moldova, oferind respondenților posibilitatea de a-și exprima acordul sau dezacordul prin alocarea de note de la 1- totalmente dezacord, până la 10– totalmente de acord cu afirmația respectivă. *Transparența activităților și intervențiilor din sistem* este o afirmație față de care o pondere de 55,5% răspunsuri și-au exprimat dezacordul, oferindu-i note de 1-4. Cu afirmația privind eficiența sistemului de protecție a drepturilor omului nu sunt de acord 48,8% (răspunsuri 1-4), iar 41,4% și-au exprimat dezacordul privind faptul precum că activitatea din cadrul sistemului se perfecționează continuu (Figura 44).

Figura 44. Opinii privind sistemul de protecție a drepturilor omului din Republica Moldova

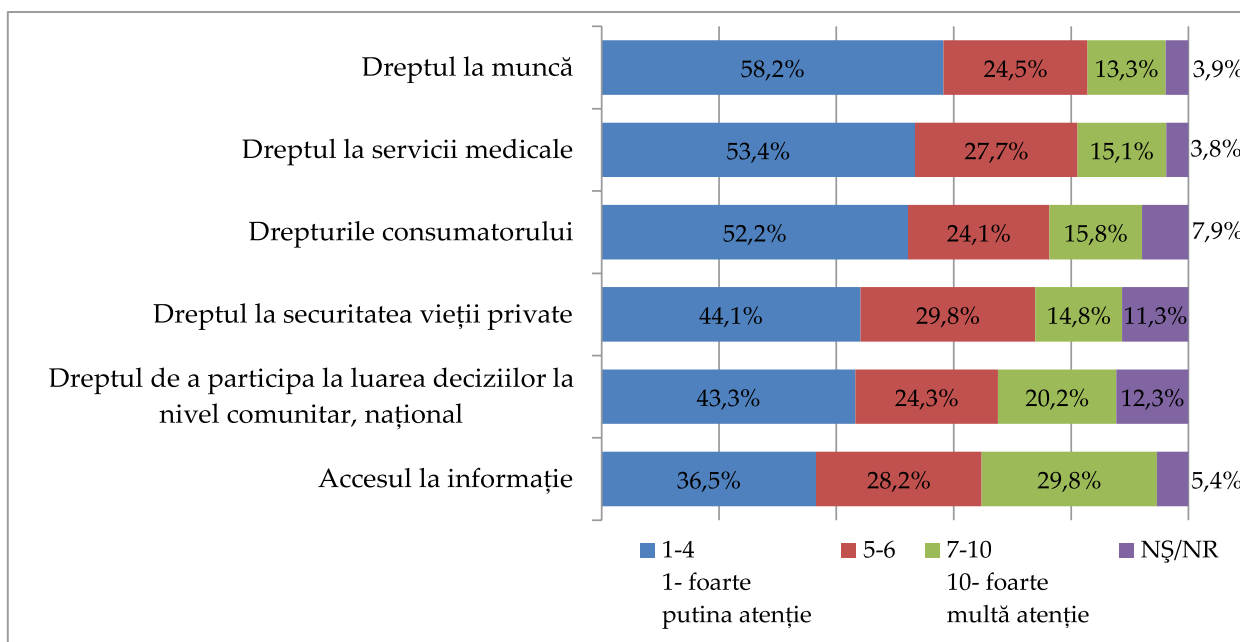
Informarea populației privind politicile în domeniul drepturilor omului promovate la noi în țară este deosebit de limitată. Peste ¾ dintre respondenți *nu cunosc nimic* despre Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO) pentru anii 2011-2014, adoptat de Parlamentul Republicii Moldova și doar puțin peste 6% au declarat că *cunosc* sau *cunosc mult* despre acesta. Și mai puțin cunosc despre planul menționat respondenții din mediul rural, dintre care 80% au declarat că *nu cunosc nimic* în raport cu 71,7% populația din orașe (Figura 45).

Figura 45. Gradul de cunoaștere despre Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO) pentru anii 2011-2014

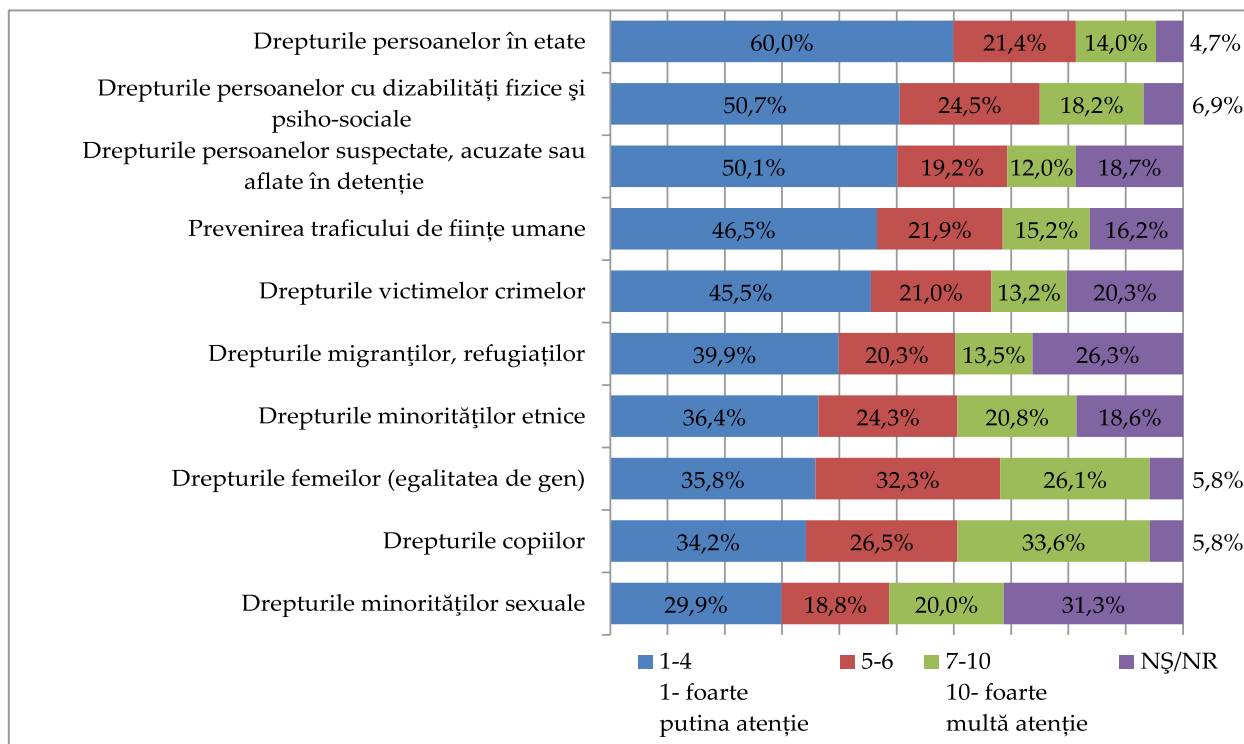
În general, respondenții consideră că foarte puțină atenție este acordată drepturilor omului în Republica Moldova, în special *dreptului la muncă*, care a fost evaluată cu 1- foarte puțină atenție de peste ¼ de respondenți, iar cu note 1-4 de aproape 60% respondenți. Circa 1/5 de răspunsuri (nota 1) au acumulat *dreptul la servicii medicale* și *drepturile consumatorului*, iar circa 53% au evaluat cu note 1-4 atenția acordată drepturilor menționate. Se observă, că o mai mare atenție este acordată *dreptului la informare*, evaluat cu note 1-4 de circa 36% respondenți, iar cu 7-10, care semnifică o atenție majoră, de circa 30% respondenți (Figura 46).

Figura 46. Opinii privind gradul de atenție acordat drepturilor omului în Republica Moldova

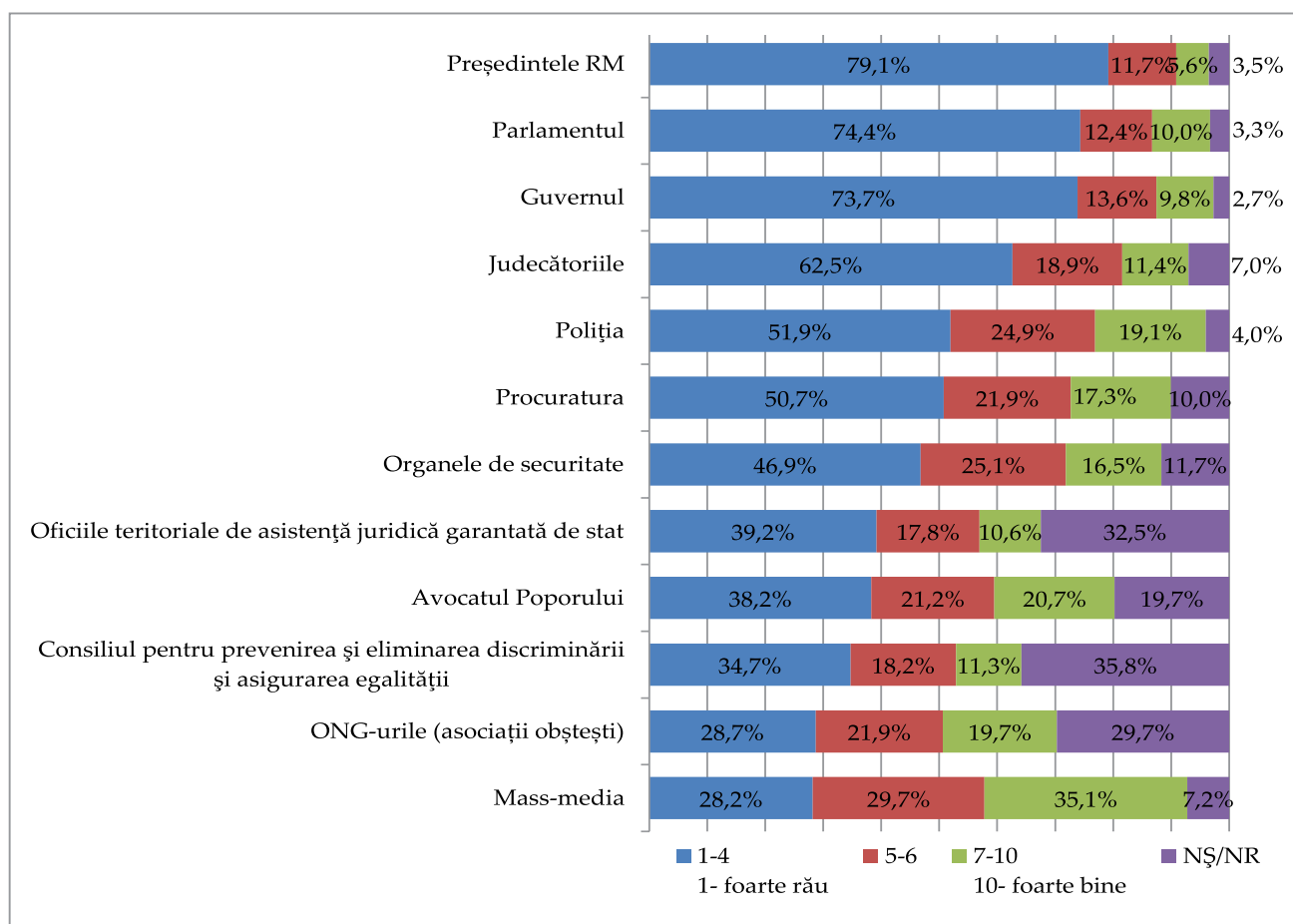
Drepturile omului pentru grupurile vulnerabile nu se bucură de atenția necesară, în special cea mai puțină atenție se acordă *persoanelor în etate*, cu 60% răspunsuri notate cu 1-4. Acest lucru a fost confirmat și în discuțiile de grup – „*noi suntem pensionari: ce vă trebuie deja, mâine, poimâine o să muriți ce vă trebuie dreptate, una - alta, ce căutați? - dreptatea-i în cimitir.*” (F, 64 ani, victimă a violenței în familie). De asemenea, o atenție redusă se acordă *persoanelor cu dizabilități și persoanelor suspectate, acuzate sau aflate în detenție*, care au acumulat câte 50% răspunsuri notate cu 1-4. În același timp se observă un grad diminuat de cunoștințe despre drepturile minorităților sexuale și migranților, refugiaților, pentru care aproape 30% respondenți nu s-au putut expune (Figura 47).

Figura 47. Opinii privind gradul de atenție acordat drepturilor omului pentru anumite grupuri vulnerabile din Republica Moldova

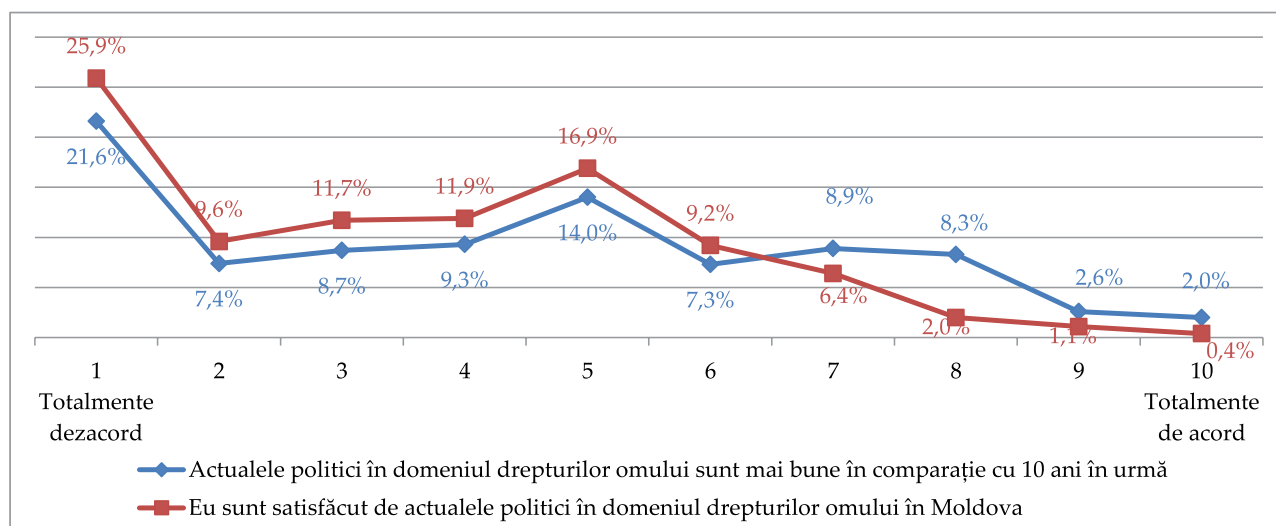
În opinia respondenților, cel mai puțin asigură sau contribuie la asigurarea drepturilor omului în Republica Moldova Președintele țării, 79,1% respondenți au oferit note de 1-4, unde 1 semnifică că asigură *foarte rău*, iar 10 - *foarte bine*. Parlamentul și Guvernul au acumulat câte 74% răspunsuri cu poziții negative, iar judecătoriile – 62,5%. Mass-media a acumulat cele mai mici ponderi ale răspunsurilor negative și cele mai mari ale răspunsurilor pozitive (note 7-10), fapt care semnifică că aceasta asigură sau contribuie în mod satisfăcător la asigurarea drepturilor omului în Moldova (Figura 48).

Figura 48. Evaluarea modului în care instituțiile statului asigură sau contribuie la asigurarea drepturilor omului în Republica Moldova

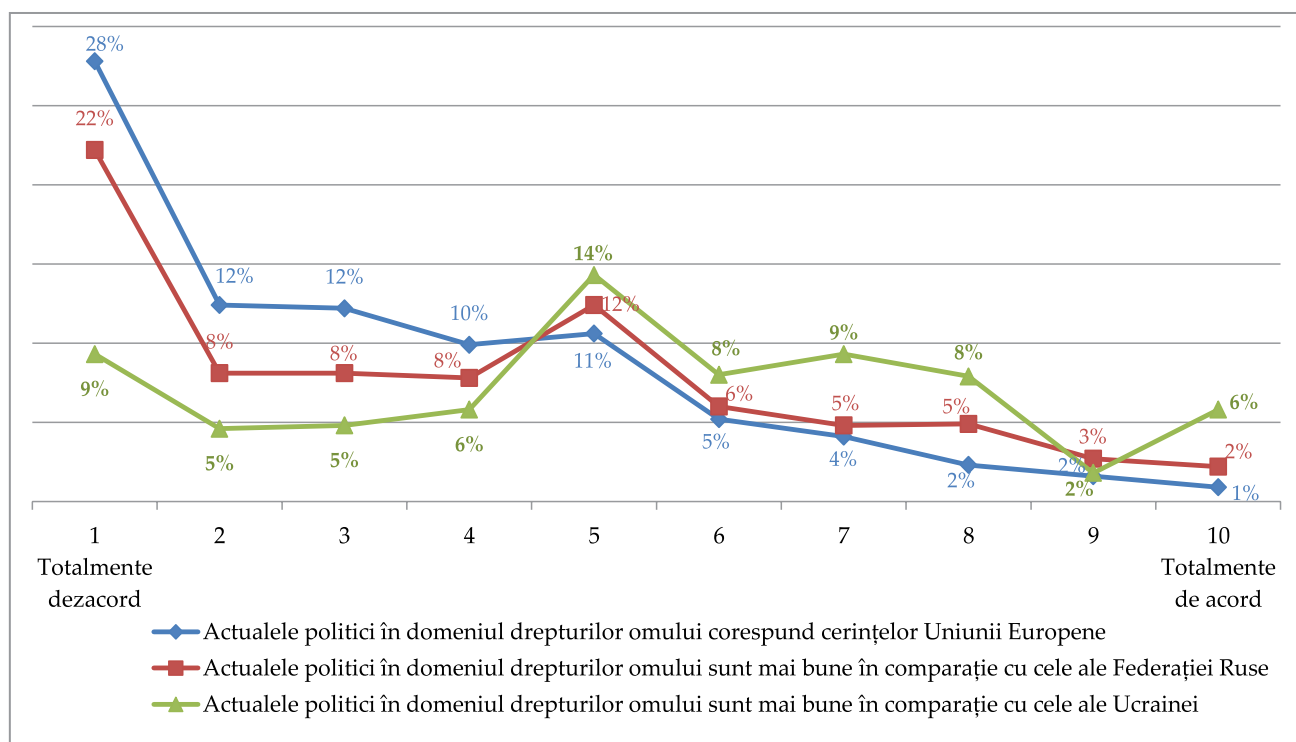
Pe scala de la 1 – *totalmente dezacord* până la 10 – *totalmente de acord* a fost evaluată măsura în care respondenții sunt de acord cu cinci afirmații cu referire la politicile în domeniul drepturilor omului, de asemenea și gradul de satisfacție privind actualele politici în domeniu. Sunt observate aproximativ aceleași tendințe privind evaluarea a două afirmații cu referire la actualele politici în domeniul drepturilor omului, și anume calitatea acestora în raport cu 10 ani în urmă și gradul de satisfacție pe care îl oferă actualele politici din țară. Totuși se observă că gradul de satisfacție oferit de actualele politici este mai scăzut în raport cu calitatea acestora cu 10 ani în urmă, în primul caz sunt observate ponderi mai mari ale răspunsurilor 1-6, iar în cazul afirmației a doua – ponderi mai mari ale răspunsurilor 7-10 (Figura 49).

Figura 49. Aprecierea actualelor politici în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova

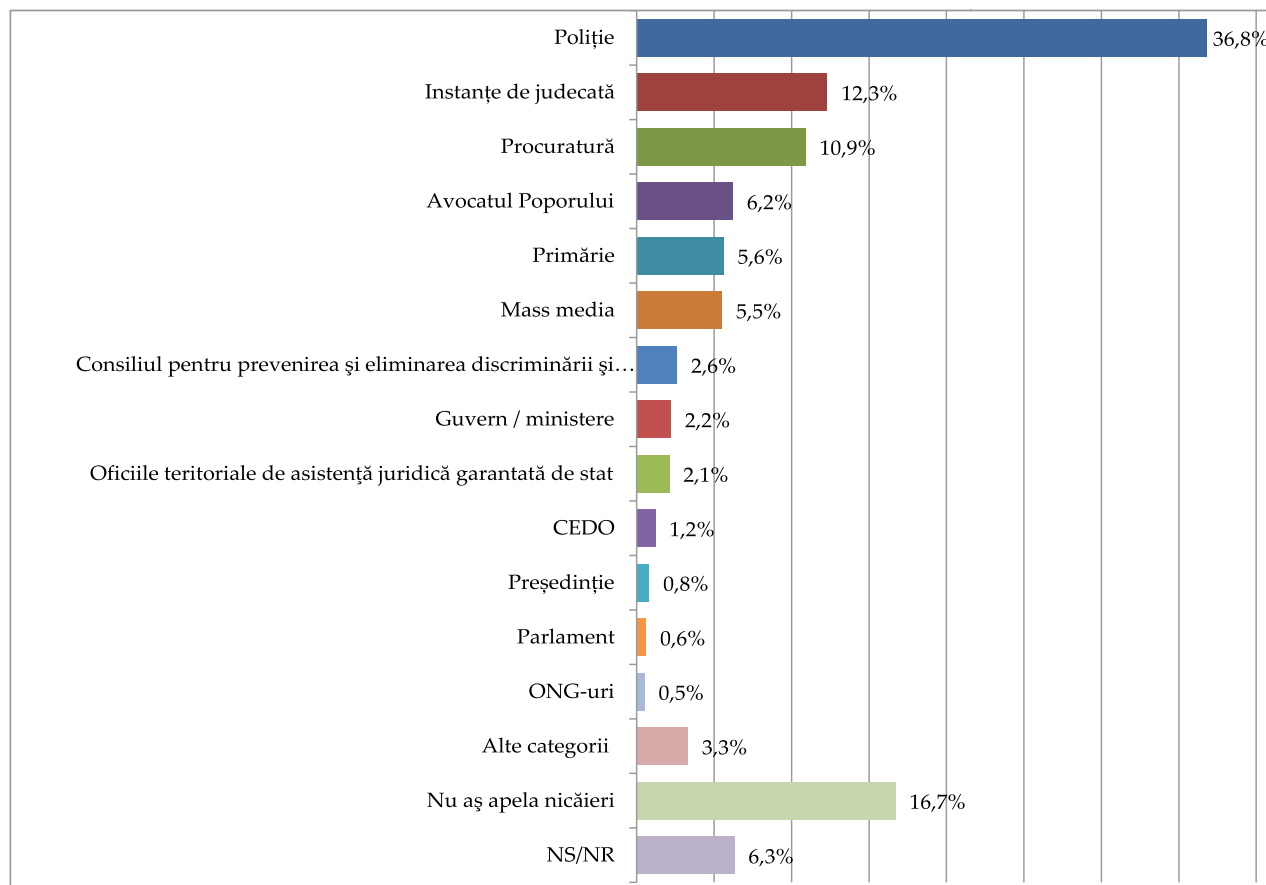
Aprecierea politicilor în domeniul drepturilor omului în raport cu politicile altor state denotă că respondenții își exprimă preponderent dezacordul cu faptul că acestea corespund politicilor Uniunii Europene (UE) și mai puțini își exprimă acordul cu afirmația respectivă. Aproximativ aceleași tendințe sunt observate și cu referire la comparabilitatea cu politicile Federației Ruse în domeniul dat. În ceea ce ține de politicile relevante din Ucraina, tendințele sunt mai pozitive, cu ponderi mai mari a celor care consideră că politicile în domeniul drepturilor omului în Moldova sunt mai eficiente și mai binevenite decât cele din țara vecină (Figura 50).

Figura 50. Aprecierea comparabilității actualelor politici în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova cu alte state

Cea mai populară instituție la care respondenții ar apela, în caz de încălcare a drepturilor sale sau a rudelor, este poliția cu 36,8% răspunsuri, 12,4% - la instanțele de judecată, iar 10,9% - la procuratură. Alte opțiuni au acumulat mai puțin de 10% răspunsuri. Totodată, populația nu conștientizează că ar putea să-și apere drepturile în instanțe, circa 16,7% au relatat că nu s-ar adresa nicăieri, iar 6,3% - nu au putut să se exprime în acest context (Figura 51).

Figura 51. Opinii privind instituția unde respondenții ar apela, în caz de încălcare a drepturilor sale sau ale rudelor

Participanții la discuțiile de grup au remarcat că poți apela la diferite instituții sau actori sociali în dependență de dreptul care ți-a fost încălcat. Primăria/APL este una din instituțiile la care te poți adresa cu cea mai largă gamă de probleme, iar dacă acolo nu te pot ajuta, funcționarii responsabili te vor direcționa la instituțiile abilitate. Asistentul social te va ajuta în cazul în care nu ai beneficiat de anumite ajutoare, alocații prevăzute de lege. La poliție este indicat să te adresezi dacă ești victima unei infracțiuni.

„Foarte mult depinde de problemă, dacă e vorba de un furt - la poliție, dacă e o problemă legată de învățământ – la Direcția de Învățământ, dacă e o problemă socială – la asistența socială.” (M, 61 ani, persoană cu dizabilități)

Unii respondenți au vociferat că „oamenii nu știu unde să se adreseze cu problema pe care o au” și li se creează percepția că instituțiile statului „nu sunt cointerestate ca să informeze populația privind drepturile acestora.”

În cadrul discuțiilor de grup s-a specificat faptul că cunoașterea drepturilor și a instituțiilor la care poți să te adresezi în caz de încălcare a acestora, te protejează și îți asigură accesul la informație și servicii.

„În sat la noi a fost așa un caz că o doamnă a sunat la salvare și salvarea nu a venit, că cei cu tensiunea înaltă des cheamă salvarea. Fiica ei locuiește în Chișinău și a sunat la linia fierbinte și probabil că cei de la salvare au fost sunați că doamna deja i-a spus de ce ai sunat la linia fierbinte: „Nu am sunat eu, dar fiica de la Chișinău.” (F, 65 ani, reprezentant minorități religioase)

În mare parte, cetățenii apelează la specialiști atunci când sunt situații mai grave de încălcare a drepturilor omului. De obicei, marea majoritate tolerează agresiunile verbale, calomnia, dar consideră că trebuie să reacționezi atunci când se atentează la bunuri și la siguranța fizică.

„Dacă e ceva verbal, pentru mine aceasta nu este ceva grav. Verbal poate să spună ce vrea, dacă ar fi ceva fizic, atunci da, ar fi grav.” (F, 22 ani, reprezentant minorități religioase)

Doi din zece respondenți participanți la studiul cantitativ au remarcat că nu s-ar adresa la nimeni. În cadrul discuțiilor de grup și interviurilor aprofundate cu experții, am solicitat opinia acestora privind cauzele neadresării. Astfel, s-a remarcat că populația nu se adresează pentru că:

- **nu are încredere**, motivul invocat cel mai des în toate discuțiile de grup;
- **procedura prea birocratică, epuizantă și de durată** – *„se primește că legile te protejează dar atât de greu, trebuie atâtea eforturi să depui încât uneori pur și simplu lași mâinile în jos”* (gay, 27 ani) ;
- **sistemul este corupt**, aspect care de asemenea determină neîncrederea în sistem – *„ai bani ești protejat, nu ai bani nu ești protejat”*, acest aspect a fost vociferat și de către non-cetățenii intervievați în cadrul studiului :

„Motivul principal este neîncrederea în conducători. Ei nu au încredere nici în judecători, nici în poliție, în acest sens despre ce drepturi atunci merge vorba. Ei nu cred că li se vor face dreptate, deoarece de vină este corupția din organele de drept.” (M, 43 ani, non-cetățean)

- **nu cunosc unde să se adreseze** - *„persoana nu știe unde să se adreseze”*;
- **toleranța față de actele de abuz:**

„Oamenii sunt așa de deprinși că nici nu mai simt atunci când le sunt încălcate drepturile, pentru că lumea este sătulă de toate.” (F, 58 ani, locuitor zona de securitate)

„Ne incomodăm, poate altă dată... cum să mă duc la polițist să-i spun că am o problemă sau la primărie?! Ne mai abținem, credem că o să treacă sau nu-i atât de important... (F, 48 ani, victimă a violenței în familie)

- **lipsa exemplelor pozitive** - percepția abuzurilor ca o normalitate pentru societate:

„Te gândești, n-are rost să apelezi la cineva fiindcă, cu ce o să te ajute? Te uiți în altă parte, în altă familie, tot e așa, poate și-i mai rău decât la tine.” (F, 58 ani, victimă a violenței în familie)

- **atitudinea neadecvată a funcționarilor și persoanelor la care se adresează:**

„Cu violența în familie tot o dată am apelat și chiar nu mi-a plăcut... cu bătaie de joc, de exemplu în privința soțului: „dar ce nu-i faci borș gustos acasă? sau chestii de felul ăsta, care chiar te pune într-o situație stânjenitoare. Și apoi soțul după ce a vorbit cu polițistul vine acasă și îmi spune că: „tare proastă ai mai fost, ce te-ai dus tu la poliție, eu m-am dus și i-am turnat un pahar de bere acolo și-am băut împreună și stai fără grijă.” Și deja mi s-a dezgustat faptul ca să mă mai duc odată să mai apelez, am văzut că nu are rost.” (F, 32 ani, victimă a violenței în familie)

„Judecătoarea așa mi-a spus: „tu ca femeie trebuie să taci oleacă nu să începi scandalul”, dar eu nu-s om care să înceapă scandalul...” (F, 31 ani, victimă a violenței în familie)

„Aici mai este și timiditatea omului, trebuie să mergi, dar după ce își bea cafeaua, că dacă nimerеști dimineața își bea cafeaua, dacă nimerеști pe la ora 11.00 aștepți că acuși e masa, iar după masă nu-i nimeni.” (F, 33 ani, locuitor zona de securitate)

- **teama de consecințe**- care poate fi de la teama de necunoscut, fobia privind reacția comunității - „ce va zice lumea”, frica de agresor:

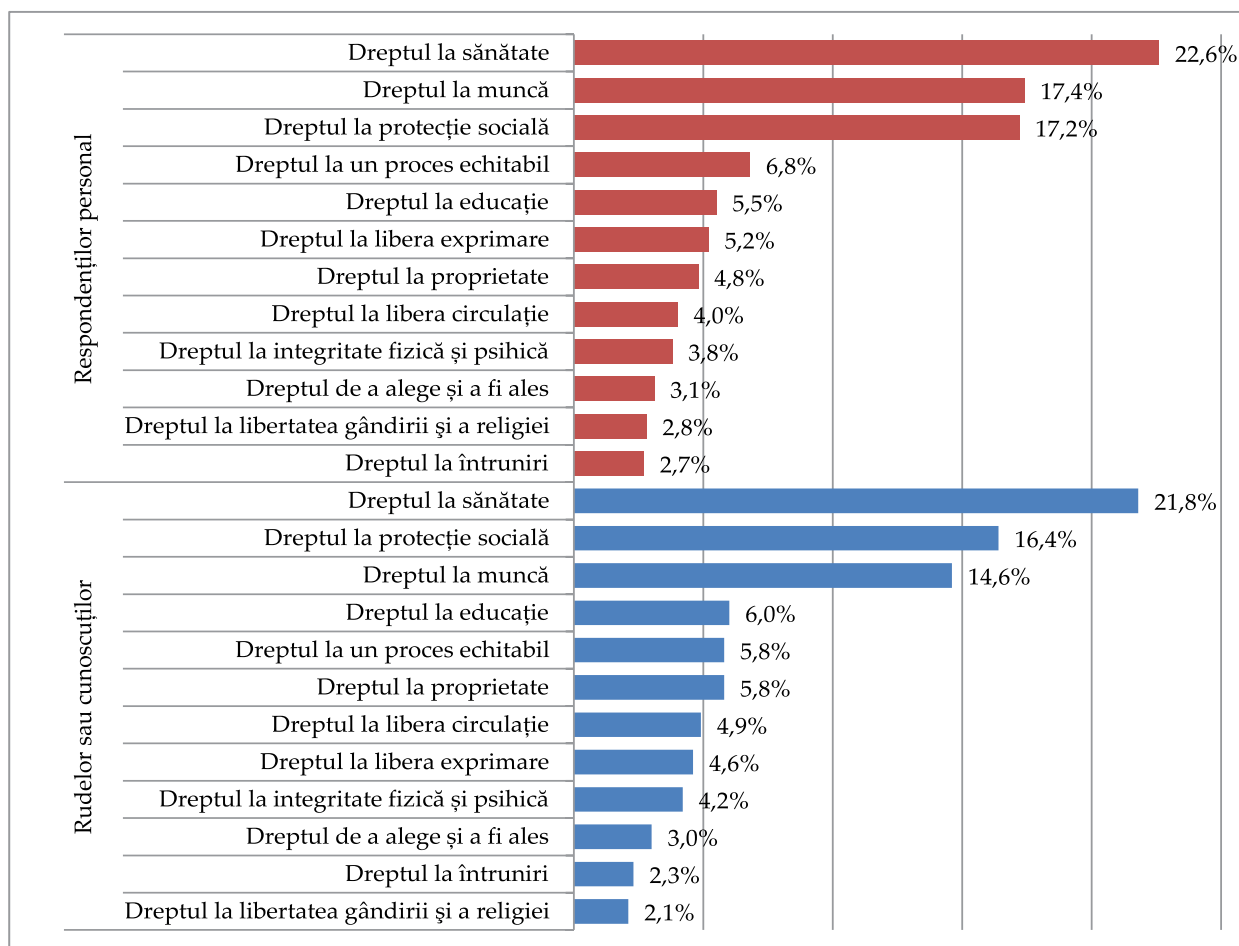
Acest motiv a fost des invocat de către femeile victime ale violenței - „nu scoți gunoiul din casă”, „ne temem de gura lumii.” Sunt însă și situații de reacție promptă a autorităților și aceste exemple oferă încredere victimelor și motive să nu mai tolereze actele abuzive – „timp de 24 de ore s-a hotărât și de la judecată mi-a dat ordonanță de protecție, timp de 90 de zile să nu se afle pe teritoriu. El, după ce-am avut judecata îmi spune: dar de ce m-ai dat la poliție?...”(F, 31 ani, victimă a violenței în familie).

CAPITOLUL 5.

Frecvența încălcării drepturilor omului în Republica Moldova

Drepturile și libertățile fundamentale ale omului rezultă a fi destul de des încălcate în Republica Moldova. În cadrul cercetării a fost evaluată opinia cu referire la frecvența încălcării drepturilor fundamentale atât ale respondenților personal, cât și a persoanelor din cercul social apropiat al acestora. Datele denotă că în ultimii ani cel mai frecvent au fost încălcate *dreptul la sănătate, dreptul la muncă și dreptul la protecția socială*, atât ale respondenților personal, cât și ale rudelor și cunoscuților. Astfel, fiecare a cincea persoană a declarat că i-a fost încălcat dreptul la sănătate, de asemenea și a rudelor, cunoscuților, câte 17% au menționat dreptul la muncă (16% - rudelor, cunoscuților) și la protecția socială (14,5% - rudelor, cunoscuților). Între 5-6% au declarat că le-au fost încălcate atât respondenților personal, cât și rudelor, cunoscuților, *dreptul la un proces echitabil, dreptul la educație și dreptul la libera exprimare*. Celelalte drepturi au acumulat mai puțin de 5% dintre răspunsuri în ambele cazuri (Figura 52).

Figura 52. Drepturi și libertăți fundamentale ale omului care au fost încălcate în ultimii ani

Cea mai mare pondere a răspunsurilor privind încălcarea dreptului la sănătate a fost observată printre respondenții din mediul urban (26% răspunsuri afirmative), dreptul la muncă (peste 21%) a fost observată printre persoanele de 30-59 ani, iar dreptul la protecția socială (peste 22%) – printre respondenții cu nivel socio-economic scăzut (Tabelul 5).

Tabelul 5. Drepturi și libertăți fundamentale ale omului care au fost încălcate în ultimii ani în funcție de mediul de reședință, vârsta, nivelul socio-economic al respondentului

	Mediu de reședință		Vârsta respondentului				Nivelul socio-economic		
	Urban	Rural	18-29 ani	30-44 ani	45-59 ani	60+	Nivel scăzut	Nivel mediu	Nivel înalt
Dreptul la educație	6,2%	4,9%	8,7%	6,6%	4,6%	1,7%	4,5%	5,4%	6,4%
Dreptul la sănătate	26,1%	19,6%	19,0%	25,7%	24,7%	20,2%	21,4%	21,7%	24,4%
Dreptul la protecție socială	18,6%	16,0%	12,5%	17,4%	17,8%	21,4%	22,3%	15,7%	14,4%
Dreptul la libertatea gândirii și a religiei	3,5%	2,1%	4,9%	2,6%	1,8%	1,8%	1,2%	2,7%	4,1%
Dreptul la întruniri	3,6%	1,9%	4,2%	4,1%	1,8%	0,3%	0,3%	3,5%	3,8%
Dreptul la un proces echitabil	8,3%	5,5%	8,5%	7,9%	5,9%	4,7%	5,2%	7,6%	7,3%
Dreptul la integritate fizică și psihică	4,2%	3,4%	4,2%	4,4%	5,3%	1,0%	2,4%	3,7%	5,0%
Dreptul la libera circulație	4,7%	3,4%	4,5%	6,0%	3,8%	1,5%	2,3%	3,8%	5,6%
Dreptul la proprietate	4,3%	5,2%	4,5%	5,2%	5,3%	3,9%	2,2%	5,6%	6,1%
Dreptul la libera exprimare	5,5%	5,0%	6,8%	5,7%	5,7%	2,2%	2,4%	5,9%	6,8%
Dreptul la muncă	19,3%	15,7%	17,0%	21,4%	21,5%	8,1%	17,0%	19,1%	16,1%
Dreptul de a alege și a fi ales	4,8%	1,7%	6,1%	2,5%	3,1%	0,8%	2,3%	0,9%	5,8%

Adresabilitatea la careva instituții privind încălcarea drepturilor omului rămâne a fi deosebit de redusă. Dintre persoanele care s-au confruntat cu încălcări ale drepturilor sale, 38% s-au adresat cu referire la încălcarea dreptului la un proces echitabil, 35,5% - cu referire la dreptul la proprietate, 20-25% - încălcarea dreptului la educație, dreptul la protecție socială, dreptul la muncă (Tabelul 6).

Tabelul 6. Adresabilitatea privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului încălcate respondenților în ultimii ani

	Total răspunsuri	Proporția răspunsurilor	
		Da	Nu
Dreptul la un proces echitabil	69	38,0%	62,0%
Dreptul la proprietate	48	35,5%	64,5%
Dreptul la educație	56	24,6%	75,4%
Dreptul la protecție socială	174	23,7%	75,9%
Dreptul la muncă	177	20,7%	79,3%
Dreptul la întruniri	27	18,9%	81,1%
Dreptul la integritate fizică și psihică	38	17,8%	82,2%
Dreptul la libera circulație	41	16,4%	83,6%
Dreptul la sănătate	231	16,0%	84,0%
Dreptul de a alege și a fi ales	32	13,2%	86,8%
Dreptul la libera exprimare	53	12,7%	87,3%
Dreptul la libertatea gândirii și a religiei	28	3,9%	96,1%

Populația pare să nu conștientizeze posibilitatea de a se adresa instituțiilor abilitate cu funcții de suport în ceea ce ține de încălcarea drepturilor omului. Un număr considerabil de respondenți au declarat că s-au adresat la persoanele din mediul social apropiat (rude, prieteni, cunoscuți), cu referire la încălcări în diverse domenii precum dreptul la sănătate, dreptul la muncă, dreptul la libera circulație. În cadrul discuțiilor de grup acest aspect a fost confirmat de către unii respondenți care mai de grabă au apelat după consolare la rude, prieteni. Acest comportament este valabil și în cazul violenței în familie, când victimele apelează la rude, colegi și prieteni.

„Cu părinții, au venit frații, surorile lui și oleacă l-au mai certat... știi când dragostea-i mare parcă ei lasă, ia să-i mai dau o șansă, dar pe urmă îți pare rău.” (F, 38 ani, victimă a violenței domestice)

„Cu colegile vorbesc dacă am o oarecare problemă și deseori mă consolează – „tare ți-a trebuit (să te cerți), dacă te-ai enervat ce-ai câștigat din asta, rabdă sau cedează-i.” (F, 48 ani, victimă a violenței în familie)

În ceea ce ține de instituțiile statului, pe primul loc după adresări, cumulativ cu orice problemă, se află APL (29 adresări), urmat de poliție (20 adresări), instanțele de judecată (17 adresări), dar și mass-media (15 adresări). Se observă că, cu referire la încălcarea dreptului la sănătate, un număr mai mare de persoane s-au adresat la Guvern/minister, privind protecția socială – la APL, încălcarea dreptului la un proces echitabil au fost menționate instanțele de judecată, avocații, poliția, iar dreptul la muncă – diverse instituții în aproximativ egală măsură (Guvern/minister, instanțe de judecată, APL, avocat etc.).

De remarcat este că în cadrul studiului au fost menționate și autosesizări ale reprezentanților diferitor instituții, deși aceste situații sunt mai rar întâlnite.

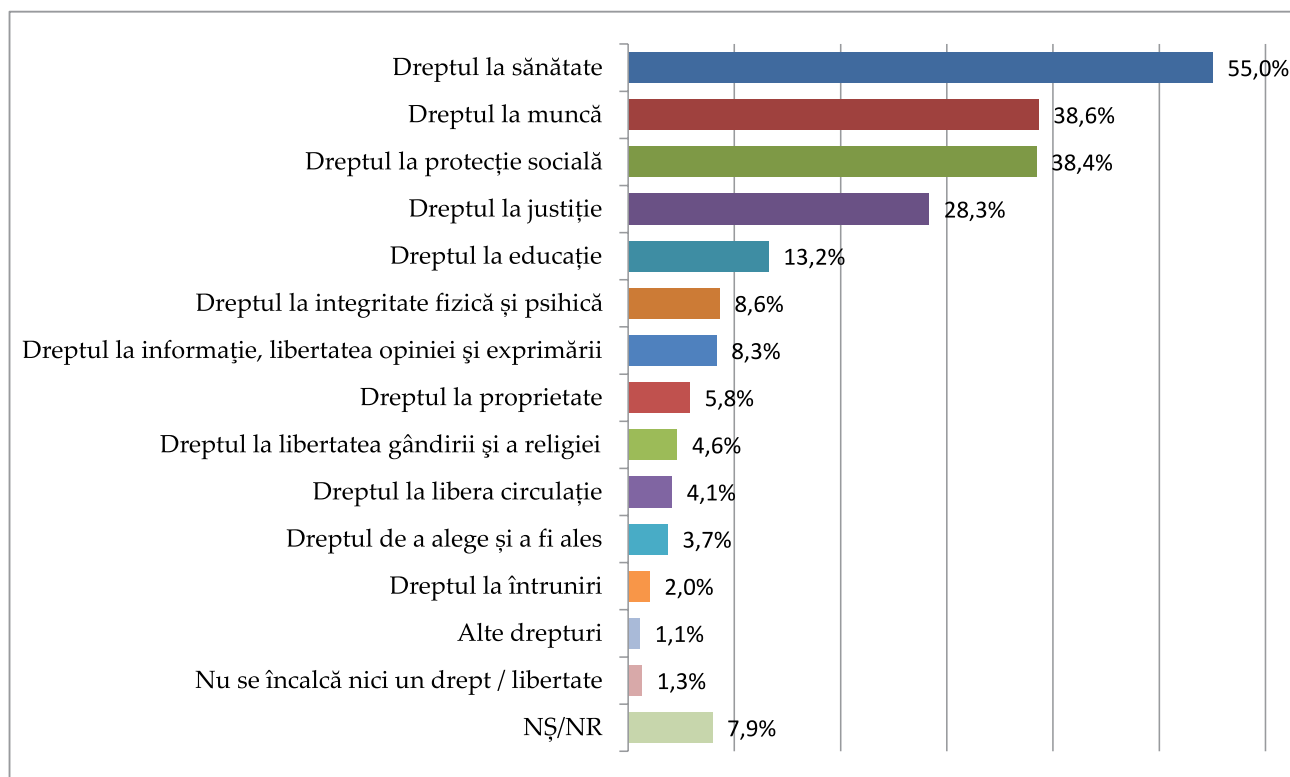
„Eu n-am apelat chiar dacă am avut conflicte, nu am spus la nimeni, asistentul social singur a aflat de conflictele date, mi-a propus o ieșire din situație, adică am stat la un centru (Maternal)... (F, 23 ani, victimă a violenței domestice)

„Am ajuns la spital cu comoții cerebrale, cu leziuni corporale... până a ajunge în spital, cum s-a mai spus: nu scoatem gunoiul din casă, ceea ce se face în casă ți-i rușine să scoți afară - să nu te vorbească lumea de rău. Poate tu nu ești atât de bună cum te consideri, înțelegi, totuși unde cum n-ar fi dar tot timpul se consideră că femeia e de vină, cum n-ar fi dar femeia e de vină, înțelegeți? În toate situațiile bărbatul are dreptate, femeia n-are dreptate, cum nu s-ar apăra și de aceea în majoritatea cazurilor stai liniștită în casă și chinui-te așa cum știi, până am nimerit la spital și până într-adevăr medicii n-au apelat la poliție și eu deja am scris cerere și am dat la divorț și am divorțat.” (F, 58 ani, victimă a violenței domestice)

În mare parte țările UE sunt percepute de respondenți că oferă o protecție mai mare grupurilor vulnerabile din perspectiva respectării drepturilor omului. Totuși, cetățenii Republicii Moldova atunci când se confruntă cu încălcarea drepturilor omului în țările UE, în mare parte nu se adresează, motivând că sunt străini, nu cunosc legislația etc. *„Am vrut să dau acolo (țară UE) în judecată... Nu știam legile, nu știam nimic...” (M, 47 ani, persoană care trăiește cu HIV)*

În opinia respondenților, în general în Republica Moldova cel mai frecvent este încălcat *dreptul la sănătate* (55% respondenți), circa 38% respondenți au menționat *dreptul la muncă* și *dreptul la protecție socială*, 28,3% - *dreptul la justiție*, 13,2% - *dreptul la educație* (Figura 53).

Figura 53. Frecvența încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului de rând în Republica Moldova

CAPITOLUL 6.

Sugestii pentru îmbunătățirea respectării drepturilor și libertăților omului în Republica Moldova

Participanții la discuțiile de grup au menționat următoarele acțiuni necesare în vederea îmbunătățirii respectării drepturilor omului în Republica Moldova:

- Monitorizarea permanentă a respectării drepturilor omului;
- Informarea populației privind instituțiile la care pot apela în cazul încălcării drepturilor omului;
- Insistența populației în adresabilitate;
- Asigurarea unei justiții echitabile – în acest sens s-a accentuat necesitatea combaterii corupției, protecționismului și depolitizarea instituțiilor de drept;
- Responsabilizarea populației prin aplicarea sancțiunilor, pedepse mai aspre pentru cei care încalcă drepturile omului;
- Educarea unei societăți tolerante și sensibile la respectarea drepturilor omului, oferirea propriului exemplu în familie:

„În familie ar trebui să învețe copilul că nu trebuie să diferențiem că este om alb și negru, și alte criterii. La școală ar trebuie să educe copiii să fie mai toleranți, să nu împartă oamenii între bogați și săraci, el este tot om, chiar dacă nu are atâția bani cât ai tu, nu discrimina pe cineva, de la aceasta trebuie de început.” (F, 21 ani, reprezentant al minorităților etnice).

- Protejarea persoanelor din categoriile vulnerabile prin oferirea de asistență specializată;
- Penalizarea dură a judecătorilor care pronunță sentințe care contravin drepturilor omului;
- Sporirea implicării populației în luarea deciziilor și activitățile desfășurate la nivel comunitar;
- Promovarea în funcții de conducere, de decizie a reprezentanților din categoriile vulnerabile;
- Dezvoltarea unor servicii de informare, suport și consiliere pentru asistarea persoanelor ale căror drepturi au fost încălcate, dar și a agresorilor;
- Solicitarea și condiționarea din partea partenerilor de dezvoltare a respectării drepturilor omului, prin mecanisme concrete atunci când se fac anumite investiții, se oferă suport:

„Un partener de dezvoltare cum este BERD-ul ar putea să condiționeze finanțarea acestor renovări în mun. Chișinău obligând primăria să țină cont de condițiile de accesibilitate pentru persoanele cu dizabilități.” (expert 1)

Etnicii Romi consideră că pentru a combate stereotipurile din societate cu referire la Romi ar trebui ca și Romii să-și schimbe atitudinea. Astfel, cei intervievați consideră că este necesar ca Romii să-și școlarizeze copiii, să se angajeze și să fie implicați mai mult din punct de vedere civic în vederea diminuării unor fenomene antisociale care contribuie la etichetarea Romilor. În același context unii respondenți au recunoscut că vor să se implice mai mult în reeducarea unor categorii de Romi, dar au și anumite temeri privind propria siguranță.

„Cu cerșitul chiar sunt mulți dintre ei care nu au ce mânca și cerșesc. Dar sunt și de aceștia care pun la cale să cerșească. Dar cu vrăjitul este o schemă tare mare. Dacă ea s-a apucat să vrăjească, chiar iată cum dau hârtiile acestea pe stradă apoi acolo este grup și mai apoi îți faci probleme tu singur ție. Dar dorința este tare mare, ca să schimbi atitudinea față de Romi în țară, apoi ei trebuie să se schimbe singuri pe ei.” (F, 43 ani, etnic Rom)

„Cred că în primul și în primul rând ar trebuie să se înceapă toată aceasta de la noi, Romii. De exemplu, dacă văd pe cineva care face rău să îl iau de mână și să-l întreb ce face, dacă mă vede el apoi să mă corecteze. Eu cred că ar trebui să ne îndreptăm unul pe altul... Cu toții știm chiar de la televiziune, din vorbe că doamnele acestea care ghicesc nu sunt singure, că oamenii aceștia care cerșesc tot nu sunt singuri. Pot zice o situație concretă: mergeam cu 3 banane într-un pachet, a venit o fetiță și un băiețel Rom care cerșeau, îmi cer bani și eu le propun câte o banană să mănânce, dar băiețelul îmi răspunde: „mănânc-o tu”. Eu am început să le zic că nu este frumos, eu am decis că fac un bine, după aceasta a ieșit un domn de vreo 30 ani și m-a întrebat dacă vreau probleme. Adică am curajul, dar și frica de ce am să pătesc. Curajul este și vreau să schimb câte ceva, nu am atâta curaj după cât dorință, dar totuși am și frică.” (F, 22 ani, etnic Rom)

Conform rezultatelor studiului, comunitatea LGBT consideră că ei vor fi acceptați în societate atunci când liderii politici nu vor fi homofobi și mesaje publice vor îndemna la toleranță față de această comunitate.

„Dacă Guvernul va zice că gay-ii - asta e bine, nu doar e bine, dar e normal, veți vedea cum se va schimba atitudinea oamenilor. Vor deveni mai loiali, mai toleranți, chiar dacă nu îi vor primi, vor zice ”treaba lor”, sunt- sunt și foarte bine, și se vor atârna normal față de ei.” (lesbiană, 23 ani)

În opinia mai multor respondenți din diferite categorii, solicitarea insistentă ca drepturile tale să fie respectate și încrederea în forțele proprii sunt foarte importante.

„N-am avut nici un caz de genul (agresiune), dar dacă aș fi avut, da, mă adresam poliției și dacă nu eram luată în seamă, eu știu foarte bine dreptul, și dacă nu la polițistul de sector mai sus, mai sus, mai sus până ce îmi voi atinge un țel/scop. Adică până la urmă eu tot sunt un om normal n-am dizabilități, chiar și să am dizabilități, eu am dreptul la viață, am dreptul ca pe mine să mă apere. Dacă tu n-ai respectat dreptul ăsta bun, este cineva ... nu toată lumea are aceeași gândire, merg până-n pânzele albe, până ce găsesc omul cela care într-adevăr o să mă ajute.” (lesbiană, 19 ani)

Opiniile privind respectarea în perspectivă a drepturilor omului sunt împărțite. Unii respondenți consideră că atât timp cât legislația nu este respectată de către toți cetățenii, persistă corupția și politizarea instituțiilor de stat, este foarte dificil să se înregistreze progrese.

Alți respondenți consideră că situația în domeniul drepturilor omului va depinde foarte mult de vectorul politic. Unii consideră că apropierea de UE impune autoritățile să respecte drepturile minorităților și sunt chiar îngrijorați de o posibilă schimbare a vectorului. Alți respondenți consideră că ar trebui preluate doar standarde de calitate din UE, dar în opinia acestora drepturile și libertățile minorităților sexuale contravin normelor religioase și tradiționale. Unii experți consideră că pe fondul crizei economice vor crește și încălcările drepturilor omului, în special în domeniile garantate de către stat, exemplificându-se ocrotirea sănătății, unde deja sunt semnale de alarmă.

O parte din respondenți, însă, sunt optimiști privind îmbunătățirea situației respectării drepturilor omului, argumentând că deja s-a început procesul, oamenii sunt mai informați, ei încep să insiste ca drepturile lor să fie respectate. De asemenea, permanenta monitorizare și presiune din partea organizațiilor nonguvernamentale și a celor internaționale privind respectarea drepturilor omului obligă instituțiile statului să facă progrese în acest domeniu.

În opinia unor respondenți, posibilitățile actuale de informare prin intermediul internetului, rețelelor de socializare și suportul profesionist și gratuit acordat de reprezentanții societății civile sunt resurse foarte importante în îmbunătățirea respectării drepturilor omului. Tehnicile moderne oferă posibilitatea locuitorilor Republicii Moldova să se auto-protejeze.

„În ziua de azi e foarte greu să amăgești oamenii, chiar dacă politicienii spun una, dar jurnaliștii spun alta, sunt rețelele de socializare/internet de unde persoana poate afla și alte informații. Acum sunt camere, toți filmează, poți să spui de o sută ori c-a fost așa, dar omul crede ochilor săi. Așa că acum noi singuri putem obține dreptatea.” (M, 34 ani, non-cetățean)

„Feciorul a pus niște becuri (cu senzori) la poartă, când mergem pe drum se aprinde lumina, la păsări la fel, mi-au pus o cameră de luat vederi sub streșină la casă... acum nu se apropie nimeni că știu că am cameră de luat vederi.” (F, 64 ani, victimă a violenței domestice)

CAPITOLUL 7.

Concluzii și recomandări

Evaluarea situației din țară în raport cu nivelul de cunoaștere, de respectare și de apărare a drepturilor omului în Republica Moldova a scos în evidență anumite lacune și provocări conexe acestor aspecte, iar în acest context este deosebit de important gradul de informare al populației despre drepturile acestora în diverse domenii ale vieții.

- **Nivelul de informare privind drepturile omului în RM.** Studiul constată un grad deosebit de redus de informare a populației despre drepturile omului, doar jumătate dintre respondenți consideră că sunt într-o careva măsură informați și doar 8,3% se consideră că sunt pe deplin informați în acest context. Gradul de informare este mai mare printre populația urbană, mai puțin printre locuitorii mediului rural, unde ponderea celor care se consideră mai degrabă neinformați este de aproape 60%. Experții participanți la studiu au confirmat atât faptul că populația nu își cunoaște propriile drepturi, dar și interesul redus față de cunoașterea acestora, menționând că necesitatea de cunoaștere a drepturilor apare atunci când a avut loc încălcarea sau lezarea unor anumite drepturi.

Informația despre drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestora este considerată accesibilă de mai puțin de jumătate dintre respondenți, peste 80% se informează preponderent prin mass-media (radio/TV/presa scrisă). În cadrul discuțiilor de grup, a fost identificată și școala drept sursă de informare în acest context, totodată fiind menționat faptul că în instituțiile de învățământ copiilor li se vorbește mai frecvent despre obligațiuni și mai puțin despre drepturi. Studiul a scos în evidență și rolul societății civile în informarea comunității specifice (Romi, LGBT, persoane care trăiesc cu HIV etc.) privind drepturile și posibilitățile de apărare a acestora, rolul instituțiilor publice și a reprezentanților acestora: avocați, polițiști, APL, medici etc, în informarea populației privind drepturile omului.

Luând în considerare discrepanța geografică privind accesibilitatea informației despre drepturile omului, este imperativă concentrarea pe abilitarea populației din mediul rural.

De asemenea sunt recomandate o serie de activități de instruire, precum: (i) amplificarea eforturilor de predare a drepturilor omului în școală; (ii) implementarea curriculei “drepturile omului” la nivel național; (iii) instruirea funcționarilor publici în domeniul drepturilor omului.

- **Nivelul de respectare a drepturilor omului în Republica Moldova.** În general, în Moldova drepturile omului se încalcă, fie sistematic, fie ocazional, acest lucru este confirmat de 95% a celor intervievați. O atenție sporită din partea societății este necesar de a fi acordată în special dreptului la sănătate, dreptului la protecție socială, dreptului la educație, dar și dreptul la muncă și condițiilor prielnice de muncă, mai puțin importante sunt considerate dreptul la libertatea întrunirilor, dreptul la libera circulație, dreptul la proprietate, care au acumulat sub 5% răspunsuri afirmative, acestea din urmă considerându-se și cel mai bine respectate în Moldova.

Conform studiului, se consideră că cel mai respectate în Moldova sunt drepturile copiilor, ale minorităților religioase, ale femeilor, iar mai puțin ale deținuților, ale persoanelor cu dizabilități, ale minorităților sexuale. Diverse grupuri sociale se confruntă cu diferite probleme. *Persoanele care trăiesc cu HIV* se confruntă cu nerespectarea confidențialității în special de către personalul medical, ceea ce lezează dreptul de a nu fi supus discriminării, conduce la stigmatizare, fapt care afectează în special copiii acestora. *Comunitatea LGBT* este preocupată de atitudinea discriminatorie, de respingere din partea

societății, în special a celor apropiați, astfel fiindu-le încălcat dreptul la integritate fizică și psihică. *Romii* de asemenea sunt printre categoriile de persoane a căror drepturi în Republica Moldova sunt frecvent încălcate din motivul persistenței în societate a unor stereotipuri cu conotații negative, care le afectează în viața de zi cu zi. *Non-cetățenii* au menționat persistența protecționismului și a corupției în prestarea serviciilor, problemele birocratice și/sau de limitare a unor drepturi din cauza nivelului redus de informare a funcționarilor publici și/sau prestatorilor de servicii. Un alt aspect evidențiat în cadrul studiului ține de lezarea *drepturilor cetățenilor domiciliați în stânga Nistrului* fiind evidențiat faptul că populația din regiunea transnistreană, dar și reprezentanții societății civile se confruntă cu încălcări privind libertățile politice, drepturile la întruniri, dreptul la opinie etc.

Considerând constatările studiului privind drepturile cel mai frecvent încălcate, se recomandă elaborarea, adoptarea și implementarea documentelor de politici focalizate pe următoarele drepturi: dreptul la sănătate, dreptul la protecție socială, dreptul la muncă, dreptul la un proces echitabil, drepturile persoanelor cu dizabilități psiho-sociale, dreptul la integritate fizică și psihică, dreptul la egalitate și nediscriminare, dreptul la apă și sanitație.

Totodată, sunt necesare o serie de activități cu orientare specială spre anumite grupuri ale populației, respectiv: (i) amplificarea eforturilor de promovare a egalității și nediscriminării persoanelor care trăiesc cu HIV, cu accent asupra personalului medical (protecția confidențialității și combaterea stigmatizării); (ii) informarea populației privind dreptul la libertatea de conștiință, religie sau convingere, cu accent asupra neadmiterii discriminării față de minoritățile religioase și persoanele ateiste; (iii) consolidarea eforturilor de promovare a nediscriminării față de persoanele LGBT; (iv) modificarea cadrului legislativ pentru a combate eficient infracțiunile motivate de prejudecată; instruirea polițiștilor și procurorilor în acest domeniu; (v) elaborarea și implementarea unor acțiuni complexe de prevenire și combatere a stigmei și discriminării față de populația de etnie Romă; (vi) amplificarea eforturilor de promovare a diversității și combatere a xenofobiei; (vii) promovarea drepturilor omului în regiunea transnistreană a țării.

- **Dreptul la educație.** Dreptul la educație al copiilor în special este afectat de posibilitățile financiare ale părinților, peste 2/3 respondenți mențin această opinie, iar acest fapt este mai simțitor în mediul urban. Rezultatele studiului relatează asupra faptului că statul nu asigură sau asigură în mod redus accesul egal și condiții egale la educație, aproape jumătate dintre cei intervievați susțin această opinie. Închiderea școlilor mici și transferarea copiilor în școli din localitățile din apropiere în cadrul reformei în învățământ afectează și mai mult dreptul copiilor la educație, din motivul lipsei resurselor financiare și/sau a transportului gratuit până la cea mai apropiată instituție de învățământ.

Un alt aspect este cel cu referire la crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat. Doar 1/3 dintre respondenți consideră că aceste condiții sunt mai mult sau mai puțin suficiente, mai puțin de acord sunt respondenții din mediul urban.

Întru aplanarea acestor discrepanțe sunt necesare anumite activități ce țin de: (i) evaluarea realizării dreptului la educație din perspectiva accesibilității geografice, (ii) asigurarea dreptului la educație în limba maternă pentru reprezentanții minorităților etnice.

- **Dreptul la ocrotirea sănătății.** Reiterăm, că dreptul la sănătate necesită o atenție aparte din partea statului, iar studiul relevă faptul că unor categorii de persoane li se încălcă dreptul la ocrotirea sănătății. În acest context în special s-a făcut referință la persoanele cu venituri modeste și la persoanele în etate. Persistența plăților informale în instituțiile medicale limitează semnificativ accesul persoanelor cu venituri mici la serviciile medicale, indiferent dacă acestea dispun de poliță obligatorie de asigurare medicală sau nu, printre aceștia fiind și pensionarii.

În acest context sunt recomandabile acțiuni ce țin de: (i) intensificarea eforturilor de combatere a corupției în instituțiile medicale și de promovare a drepturilor pacienților; (ii) elaborarea și implementarea de politici pentru a îmbunătăți accesul și calitatea serviciilor de îngrijire medicală pentru persoanele în etate și persoanele cu dizabilități.

- **Dreptul la protecția socială.** Evaluarea gradului de asigurare a dreptului la protecția socială prin prisma cuantumului salariului primit la locul de muncă, a indemnizațiilor și pensiilor relatează asupra unei respectări deosebit de reduse a acestui drept. Peste 40 la sută din respondenți consideră că salariul primit la locul de muncă nu asigură acest drept, iar aproape 60% relatează același lucru cu referire la indemnizații, inclusiv pentru copii, și pensii. Deosebit de slab sunt protejate persoanele cu dizabilități fizice sau psiho-sociale, iar necesitatea incluziunii copiilor cu dizabilități în școlile de masă se consideră un prim pas în trecerea de la abordarea medicală la cea socială a dizabilității, accentul fiind pus pe acceptarea persoanelor respective de către societate.

În contextul celor menționate sunt necesare: (i) amplificarea eforturilor de incluziune a copiilor cu dizabilități în școlile de masă; (ii) regândirea sistemului de protecție și incluziune în câmpul muncii a persoanelor cu dizabilități pentru a stimula angajatorii să contribuie la acest deziderat.

- **Dreptul la întruniri.** Libertatea de a participa sau realiza diverse întruniri pare a fi mai asigurată în Moldova, aproape 70% dintre respondenți au declarat că se simt liber să participe sau să realizeze diverse acțiuni. Opinii contradictorii au fost menționate cu referire la comunitatea LGBT, care susține că „Marșul LGBT” este necesar pentru a crește vizibilitatea acestora și de a schimba percepția oamenilor privind ponderea comunității LGBT. *Aceste constatări conduc la necesitatea promovării dreptului la libertatea întrunirilor, inclusiv a persoanelor LGBT.*

- **Dreptul la un proces echitabil.** Neîncrederea în sistemul judiciar persistă în Moldova, iar dreptul la un proces echitabil este considerat ca fiind asigurat în măsura necesară de doar 12% dintre respondenți. Neîncrederea este subliniată de faptul că fiecare al cincilea respondent consideră că acest drept nu este asigurat deloc. *Pentru ameliorarea situației ar fi necesară intensificarea eforturilor de implementare a reformei în sectorul justiției pentru a asigura dreptul la un proces echitabil.*

- **Dreptul la viață, integritatea fizică și psihică.** Securitatea personală este considerată ca fiind asigurată de circa jumătate dintre respondenții studiului, cel mai prost se consideră că este asigurată protecția contra furturilor. În general, dreptul la viață, integritate fizică și psihică în special sunt încălcate destul de des în cazul persoanelor sărace, celor cu dizabilități, a deținuților, acest fapt fiind relatat de circa jumătate dintre respondenți. Un aspect aparte a fost abordat cu referire la violența în familie, în special privind agresiunea fizică și diverse forme de amenințări. În acest context a fost menționată lipsa de implicare și toleranța din partea comunității, a vecinilor, dar și a instituțiilor statului, organelor de drept de nivel local.

Este necesară amplificarea eforturilor de combatere a violenței în familie prin: (i) ratificarea Convenției de la Istanbul; (ii) modificarea cadrului legislativ pentru a permite aplicarea în termeni rezonabili a ordonanței de protecție față de victimele violenței în familie.

- **Dreptul la muncă și protecția muncii.** Necesitatea în informații privind dreptul la muncă și oportunități de angajare este destul de pronunțată, fiind menționată de peste jumătate dintre respondenți. Totodată accesul la informații privind dreptul la protecția muncii este mai limitat, fiind menționat că este asigurat în relativ mare măsură de doar 1/3 respondenți. Accesul la un loc de muncă bine plătit poate fi asigurat doar cu ajutorul rudelor, prietenilor, cumătrism, mită, iar drepturile la muncă și protecția muncii sunt considerate ca fiind asigurate de doar circa 10% respondenți. A fost scoasă în evidență și remunerarea informală, care persistă printre angajatori, impactul negativ al acestora fiind conștientizat de populație preponderent la accesarea serviciilor sociale sau medicale.

Pentru diminuarea efectelor negative a acestora sunt necesare: (i) promovarea dreptului la muncă și a drepturilor conexe, cu accent asupra drepturilor angajaților și obligațiilor angajatorilor; (ii) amplificarea eforturilor de combatere a remunerărilor neformale în câmpul muncii.

- Este conștientizată și promovarea **dreptului la libertatea opiniei și exprimării**. Acest drept de asemenea este considerat ca fiind asigurat de doar circa 40% respondenți în raport cu dreptul cetățeanului de rând și mai puțin în raport cu dreptul de exprimare a jurnalistului.

- **Dreptul la egalitate și nediscriminare.** Egalitatea de șanse între bărbați și femei mai rămâne a fi o provocare în Moldova, doar circa 60% dintre respondenți consideră că aceștia au drepturi egale. Totodată se observă că persistă diverse forme de discriminare a femeilor, preponderent în viața politică, la angajarea în câmpul muncii, în familie. Opiniile respondenților sunt contradictorii, în cazul confesiunilor religioase, etniei Rome acestea se bazează pe stereotipurile persistente, pe tradiții.

În acest context sunt necesare următoarele activități, care ar diminua discrepanțele și ar contribui la promovarea egalității șanselor în funcție de gen: (i) promovarea egalității de gen în toate sferele vieții prin: elaborarea mecanismelor de stimulare a reangajării în câmpul muncii a mamelor cu copii cu vârsta 0-3 ani; instituirea creșelor pentru copii cu vârsta de până la 3 ani; (ii) propagarea informației privind egalitatea de șanse dintre femei și bărbați; (iii) amplificarea eforturilor de incluziune a minorităților etnice prin crearea oportunităților de studiere a limbii de stat; (iv) ratificarea Cartei Europene a Limbilor Regionale și Minoritare;

- **Rolul instituțiilor în respectarea drepturilor omului.** Un rol important în promovarea și respectarea drepturilor omului îl au instituțiile statului, alte instituții și organizații care activează pe teritoriul Republicii Moldova, iar cele mai indicate în îmbunătățirea situației sunt Parlamentul, Guvernul, ministerele și departamentele acestora. Totodată studiul relatează asupra faptului că tot aceste instituții sunt cele, care în opinia respondenților, și încălcă în mare măsură drepturi omului. În opinia respondenților mai frecvent drepturile omului sunt încălcate de către reprezentanții instituțiilor statului și mai puțin de persoanele particulare.

În respectarea drepturilor omului un rol major îl dețin și instituțiile de drept, primăriile și APL la nivel de raion. Studiul a evidențiat, de asemenea, lipsa de părghii și/sau un nivel de cunoaștere limitat ale APL sau a altor instituții publice a posibilităților de implicare în protejarea unor categorii vulnerabile, de obicei copii sau vârstnici.

În acest context se reliefează necesitatea unor astfel de acțiuni, precum: (i) instituirea punctelor focale în domeniul drepturilor omului în instituțiile publice; (ii) instruirea funcționarilor publici în domeniul drepturilor omului, cu accent asupra obligațiilor statului; (iii) identificarea mecanismelor de stimulare a persoanelor să depună plângeri privind abuzurile funcționarilor publici.

- **Sistemul de protecție a drepturilor omului din Republica Moldova.** Evaluarea sistemului de protecție a drepturilor omului în Republica Moldova a fost realizată prin prisma transparenței intervențiilor din sistem, a eficienței și gradului de perfecționare continuă a acestuia. În opinia respondenților, în toate aceste aspecte sistemul se confruntă cu anumite provocări. Doar 10% consideră că transparența este asigurată, iar sistemul este eficient, doar 20% consideră că acesta este în perfecționare continuă. Foarte puțină atenție este acordată unor astfel de drepturi fundamentale precum dreptul la muncă, dreptul la servicii medicale, de asemenea și grupurilor vulnerabile ale populației precum persoanele în etate, cu dizabilități, în detenție. Este important de menționat că populația nu cunoaște politicile de stat în domeniu, de asemenea nu este informată privind instanțele unde ar putea apela în caz de încălcare a drepturilor sale sau ale apropiaților săi.

În acest context, consolidarea eforturilor de abilitare juridică a populației cu participarea Avocatului Poporului, Consiliului pentru prevenirea și eliminarea discriminării și asigurarea egalității, Poliției, Procuraturii este deosebit de importantă.

Lista figurilor:

Figura 1. Nivelul de informare a populației cu privire la drepturile omului.....	12
Figura 2. Nivelul de informare a populației cu privire la drepturile omului în funcție de profilul socio-demografic.....	12
Figura 3. Nivelul de cunoștințe în domeniul drepturilor omului în rândul populației.....	13
Figura 4. Accesibilitatea informației despre drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestora.....	14
Figura 5. Sursele de informare despre drepturile omului și posibilitățile de apărare a acestora.....	14
Figura 6. Acordul sau dezacordul privitor la o serie de afirmații referitoare la informația despre drepturile omului.....	16
Figura 7. Opiniile cu referire la încălcarea drepturilor omului în Republica Moldova.....	17
Figura 8. Opiniile cu referire la încălcarea drepturilor omului în Republica Moldova pe medii de reședință și sexe.....	17
Figura 9. Cele mai actuale (importante) drepturi și libertăți ale omului în Moldova, care necesită atenție sporită din partea societății.....	18
Figura 10. Evaluarea respectării drepturilor și libertății omului în Republica Moldova.....	19
Figura 11. Evaluarea respectării drepturilor și libertății unor grupuri de persoane în Republica Moldova.....	20
Figura 12. Opinii privind măsura în care posibilitățile financiare ale părinților afectează dreptul copiilor la educație.....	27
Figura 13. Opinii privind măsura în care posibilitățile financiare ale părinților afectează dreptul copiilor la educație în funcție de vârsta respondenților.....	28
Figura 14. Măsura în care statul asigură tuturor accesul egal la educație și condiții egale de studiu.....	28
Figura 15. Opinii privind măsura în care închiderea școlilor mici și transferarea copiilor în școli din localitățile din apropiere în cadrul reformei structurale în învățământ afectează dreptul copiilor la educație.....	29
Figura 16. Opinii privind modul în care măsurile de combatere a copiatului la examenele de bacalaureat afectează dreptul copiilor la educație.....	30
Figura 17. Opinii privind crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat.....	30
Figura 18. Opinii privind crearea de către stat a condițiilor suficiente pentru ca elevii din școlile cu predare în limbă rusă să însușească limba de stat în funcție de naționalitatea respondenților.....	31
Figura 19. Asigurarea de către stat a dreptului la ocrotirea sănătății.....	33
Figura 20. Opinii privind măsura în care statul asigură tuturor acces egal la servicii medicale de calitate.....	34
Figura 21. Opinii privind măsura în care banii/resursele financiare ale persoanei afectează dreptul la servicii de ocrotire a sănătății.....	35
Figura 22. Opinii privind măsura în care banii/resursele financiare ale persoanei afectează dreptul la servicii de ocrotire a sănătății în funcție de studii și nivelul socio-economic al respondenților.....	35
Figura 23. Opinii privind măsura în care polița de asigurare obligatorie de asistență medicală permite deținătorului acesteia un nivel adecvat de servicii medicale.....	36
Figura 24. Opinii privind măsura corespunderii cunștururilor veniturilor monetare unui nivel adecvat de protecție socială în Republica Moldova, răspunsuri în mică măsură, în foarte mică măsură.....	37
Figura 25. Opinii privind măsura asigurării nivelului propriu a dreptului la protecție socială estimat prin mărirea cunșturmului salariului propriu, a indemnizațiilor și pensiilor.....	38

Figura 26. Opinii privind nivelul de protecție socială a persoanele cu dizabilități fizice sau psiho-sociale.....	38
Figura 27. Opinii privind măsura în care este asigurată respectarea drepturilor omului în instituțiile de stat pentru persoanele social-vulnerabile (internate, aziluri pentru persoane în etate (bătrâni), centre de triere etc.).....	39
Figura 28. Opinii privind măsura în care respondenții se simt liber să participe sau să realizeze diverse acțiuni.....	40
Figura 29. Opinii privind măsura în care respondenții consideră că le este asigurat dreptul la un proces echitabil.....	41
Figura 30. Opinii privind măsura în care respondenții consideră că le este asigurat dreptul la un proces echitabil unor categorii de persoane.....	42
Figura 31. Opinii privind măsura în care se considera că este asigurată securitatea personală.....	43
Figura 32. Opinii privind măsura în care respondenții consideră că este încălcat dreptul la viață, integritate fizică și psihică unor categorii de persoane.....	43
Figura 33. Opinii privind necesitatea și accesul la informații cu referire la dreptul la muncă.....	45
Figura 34. Opinii privind posibilitatea de a găsi un loc de muncă bine plătit.....	45
Figura 35. Opinii privind asigurarea drepturilor la locul de muncă și protecția muncii.....	46
Figura 36. Opinii privind măsura în care este asigurat dreptul de a primi informații utile fără amestecul autorităților publice.....	46
Figura 37. Opinii privind măsura în care este respectat dreptul la exprimare.....	47
Figura 38. Opinii privind riscul exprimării opiniei cu referire la unele grupuri de persoane.....	47
Figura 39. Opinii privind egalitatea între bărbați și femei.....	48
Figura 40. Opinii privind egalitatea de șanse între bărbați și femei.....	49
Figura 41. Opinii privind discriminarea femeilor.....	49
Figura 42. Opinii privind rolul instituțiilor în îmbunătățirea situației în domeniul respectării drepturilor omului.....	52
Figura 43. Opinii privind măsura în care instituțiile de stat și private încalcă drepturile omului.....	53
Figura 44. Opinii privind sistemul de protecție a drepturilor omului din Republica Moldova.....	55
Figura 45. Gradul de cunoaștere despre Planul Național de Acțiuni în domeniul Drepturilor Omului (PNADO) pentru anii 2011-2014.....	56
Figura 46. Opinii privind gradul de atenție acordat drepturilor omului în Republica Moldova.....	56
Figura 47. Opinii privind gradul de atenție acordat drepturilor omului pentru anumite grupuri vulnerabile din Republica Moldova.....	57
Figura 48. Evaluarea modului în care instituțiile statului asigură sau contribuie la asigurarea drepturilor omului în Republica Moldova.....	58
Figura 49. Aprecierea actualelor politici în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova.....	59
Figura 50. Aprecierea comparabilității actualelor politici în domeniul drepturilor omului în Republica Moldova cu alte state.....	59
Figura 51. Opinii privind instituția unde respondenții ar apela, în caz de încălcare a drepturilor sale sau ale rudelor.....	60
Figura 52. Drepturi și libertăți fundamentale ale omului care au fost încălcate în ultimii ani.....	63
Figura 53. Frecvența încălcării drepturilor și libertăților fundamentale ale cetățeanului de rând în Republica Moldova.....	66

Lista tabelelor:

Tabelul 1. Caracteristicile socio-demografice ale respondenților (structura eșantionului)	10
Tabelul 2. Planul discuțiilor de grup	11
Tabelul 3. Opinii privind măsura în care este asigurată respectarea drepturilor omului în instituțiile de stat pentru persoanele social-vulnerabile (internate, aziluri pentru persoane în etate (bătrâni), centre de triere etc.) în funcție de unele caracteristici socio-demografice	40
Tabelul 4. Opinii privind frecvența cu care sunt încălcate drepturile omului de către persoanele particulare (prin violențe, furturi etc.) sau reprezentanții diferitor instituții	54
Tabelul 5. Drepturi și libertăți fundamentale ale omului care au fost încălcate în ultimii ani în funcție de mediul de reședință, vârsta, nivelul socio-economic al respondentului	64
Tabelul 6. Adresabilitatea privind drepturile și libertățile fundamentale ale omului încălcate respondenților în ultimii ani	64

Norwegian Ministry
of Foreign Affairs

*Empowered lives.
Resilient nations.*